HALDUN TANER

Tuş

Öykü

YAPI KREDİ YAYINLARI

TUŞ

Haldun Taner (İstanbul, 16 Mart 1915 – 7 Mayıs 1986) Matbaa-i Âmire müdürü Hâmid Bey anne tarafından büyükbabası, Meclis-i Mebusan İstanbul milletvekili ve Darülfünun devletler hukuku profesörü Ahmet Selahattin Bey babasıdır. Çemberlitaş'ta dünyaya gelen Taner, beş yaşında babasını kaybetti. Galatasaray Lisesi'nde okudu (1935). Heidelberg Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ndeki öğrenimini (1935-38) ağır bir tüberkülöza yakalanması nedeniyle yarıda bırakıp İstanbul'a döndükten sonra Ankara Radyosu için skeçler yazmaya başladı. İÜ Alman Filolojisi'ni bitirdi (1950), Sanat Tarihi Bölümü'nde asistan oldu. 1954'te ilk evliliğini yaptı ve *Oyun* dergisini çıkardı. Viyana Üniversitesi'nde Prof. Kindermann'ın yanında felsefe ve tiyatro okudu. Max Reinhardt Tiyatro Akademisi'nde eğitim gördü (1955-57). İÜ, Gazetecilik Enstitüsü, İGSA ve LCC'de tiyatro ve dramaturji dersleri verdi. Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Bizim Tiyatro ve TEF Kabare'yi kurdu. Türkiye'deki epik tiyatronun ilk örneği sayılan *Keşanlı Ali Destanı* ile dünyaya açıldı. Bütün çalışmalarıyla bir Haldun Taner Tiyatrosu ekolü oluşturdu ve Türkiye'de tiyatronun bir 'bilim dalı' olmasında etkili oldu. "Tuş" adlı öyküsü (1955) ve *Keşanlı Ali Destanı* oyunu aynı adlarla filme alındı. "Devekuşuna Mektuplar" başlıklı yazılarına *Tercüman*'da (1955-60) başladı, "Pazar Sohbetleri" başlığıyla *Milliyet*'te (Mart 1974 – Mayıs 1986) sürdürdü. 9 Ocak 1976'da ikinci evliliğini yaptı. 1953'te *New York Herald Tribune* ile *Yeni İstanbul* gazetelerinin düzenlediği uluslararası bir yarışmada "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" öyküsüyle birinci oldu. Sait Faik Hikâye Armağanı'nın ilkini *On İkiye Bir Var* ile kazandı. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* ile Uluslararası Bordighera Mizah Hikâyeleri Ödülü'nü, *Milliyet*'teki köşe yazılarıyla Gazeteciler Cemiyeti Fıkra Ödülü'nü (iki kez), *Yalıda Sabah* ile 1983 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1987'den beri Haldun Taner Öykü Ödülü verilmekte. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Kadıköy sahnesine (1988) ve Caddebostan'da bir sokağa adı verildi. 100. doğum yıldönümü olan 2015'ten beri bütün yapıtları Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmakta.

Yapıtları

Öykü: *Yaşasın Demokrasi*, 1949; *Tuş*, 1951; *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*, 1953; *Ayışığında "Çalışkur"*, 1954; *On İkiye Bir Var*, 1954; *Konçinalar (Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu – On İkiye Bir Var*'dan seçmeler), 1967; *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*, 1969; *Yalıda Sabah*, 1983.
Oyun (sahneleniş tarihleriyle): *Günün Adamı*, 1952'de yasaklandı, 1961'de sahnelendi; *Dışardakiler*, 1957; *Ve Değirmen Dönerdi*, 1958; *Fazilet Eczanesi*, 1960; *Lütfen Dokunmayın*, 1961; *Günün Adamı*, 1961; *Huzur Çıkmazı*, 1962; *Bu Şehr-i İstanbul ki*, 1962; *Keşanlı Ali Destanı*, 1964; *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*, 1964; *Eşeğin Gölgesi*, 1965; *Zilli Zarife*, 1966; *Vatan Kurtaran Şaban*, 1967; *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı*, 1969; *Astronot Niyazi*, 1970; *Ha Bu Diyar*, 1971; *Dün Bugün*, 1972; *Aşk ü Sevda*, 1973; *Dev Aynası*, 1973; *Yar Bana Bir Eğlence*, 1973; *Haneler*, 1974; *Çıktık Açık Alınla*, 1977; *Ayışığında Şamata*, 1977; *Yalan Dünya*, 1977; *Eşeğin Gölgesi*, 1978; *Hayırdır İnşallah*, 1979; *Kapılar*, 1980; *Huzur Çıkmazı*, 1981; *Haldun Taner'in Timsahı*, 2008 (hzl. D. Taner – S. Erez).
Düzyazı: *Devekuşuna Mektuplar 1*, 1960 (sonradan *Önce İnsan* adıyla); *Devekuşuna Mektuplar 2*, 1977 (sonradan *Yaz Boz Tahtası* adıyla); *Hak Dostum Diye Başlayalım Söze*, 1978; *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil* – Portreler, 1979; *Düşsem Yollara Yollara*, 1979; *Çok Güzelsin Gitme Dur*, 1983; *Berlin Mektupları*, 1984; *Koyma Akıl, Oyma Akıl*, 1985.

Haldun Taner'in
YKY'deki kitapları:

Koyma Akıl, Oyma Akıl (2015)
Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (2015)
Keşanlı Ali Destanı (2015)
Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (2015)
Yalıda Sabah (2015)
Çok Güzelsin Gitme Dur (2015)
Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım (2015)
Ayışığında "Çalışkur" (2015)
On İkiye Bir Var (2015)
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (2015)
Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (2016)
Fazilet Eczanesi (2016)
Yaşasın Demokrasi (2016)
Tuş (2016)

Yapı Kredi Yayınları - 4589
Edebiyat - 1302

Tuş / Haldun Taner

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzelti: **Korkut Tankuter**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: Varlık Yayınları, İstanbul, 1951
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mart 2016
ISBN 978-975-08-3612-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

İçindekiler

Tuş • 9
Kızıl Saçlı Amazon • 16
Made in USA • 21
İki Komşu • 30
Eller • 35
Kaptanın Namusu • 42
Bir Motorda Dört Kişi • 51
Allegro ma non troppo • 55
Bir Kavak ve İnsanlar • 65
Kooperatif • 71
İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek • 76
8'den 9'a Kadar • 82

Yayıncının notu: İlk baskıda yer alan on üç öyküden "Bir Çuval İncir" yazarı tarafından çıkarılmış ve hiçbir kitabına alınmamıştır. Bu baskıda, özellikle eski/yabancı kökenli sözcüklerin yazımında sözlüklere, adların yazımında ise ansiklopedilere uyuldu. Bazı sözler dipnotlarla açıklandı.

Tuş

Tuş

Her kafadan bir ses çıkıyordu:

"Kediye peynir tulumu inanılır mı? Olacağı budur işte."

"Parmak kadar maksum be... Utanır yahu insan."

"Gözü kızmış oğlanın... Karı kız dinliyor mu sana?"

"Bağırsaydı o da, niye imdat çağırmamış?"

"Nereye bağırıyor anam? Silahı dayamış göğsüne. 'Ses edersen yok bil kendini' demiş."

"Vay namussuz!"

"Peki şimdi ne olacak?"

Millet Partisi'ne yazıldı yazılalı büsbütün ukalalaşan kahveci;

"Ne mi olacak?" dedi. "Kaynayıp gidecek tabii... Neler kaynamamış buna gelene kadar..."

"Hiç de kaynamaz" diye atıldım. "Adalet var bunun burasında. Fakir diye, kimsesiz diye sahipsiz değil ya bu. Mazbata[1] tanzim edilir. Hukuku amme[2] davası açılır."

"Neyi ispat ediyorsun beyim? 'Ben yapmadım' dese, 'ne malum başkasının becermediği' dese..."

Balıkçı da kahveciden yana idi:

"Bir kerem ifadesini alamaz pulis" dedi. "Mebus evladı olduğuna teşrifatı masuniyesi[3] vardır onun."

Buraya kadar tespihini çekerek bizi sakin sakin dinlemiş görünen Dilaver Bey artık dayanamadı. İri ve kıllı yumruğunu masaya indirerek;

"Görüyorum, işin alayındasınız hepiniz!" diye kükredi. "Ötede bir kız mahvolmuş, sokakta kalmış, kimin kaydında!"

Sonra yerinden kalkıp yanıma geldi:

---

1 *mazbata:* Bir toplantıda yapılan müzakereleri, alınan kararları tespit için yazılan ve toplantıya katılanlar tarafından imzalanan belge, tutanak.

2 *hukuk-ı amme:* Kamu hukuku.

3 *masûniyyet-i teşrîiyye:* Milletvekillerine kanunla sağlanan dokunulmazlık, yasama dokunulmazlığı.

"Nefesini boşuna tüketirsin bey oğlum" dedi. "Bu ödlek heriflerle bir iş yapılmaz. Bu iş için erkek olacaksın, erkek. Zor gördün mü tavsamayacaksın. Nerde bunlarda o yürek? Ne yapmak lazım geldiğini ben tek başıma göstereceğim bunlara."

Ve bütün kahve halkına adeta bakışıyla tükürerek kapıyı çarpıp çıktı.

İnsanoğlu harekete geçmek için ara sıra onurunda bir hareket kırbacının şaklamasını bekliyor galiba. O gidince kahve birbirine girdi.

"Ne demek yani, kimden korkacakmışız."

"Affetmiş onu, niye ödlek oluyormuşuz?"

"Onun kadar biz de erkeğiz yani."

Fırsat bildim bunu:

"Erkeklik lafla olmaz beyler" dedim. "Hodri meydan, var mısınız? Dört tarafı haraca kesen bu kudurmuş oğlanı kodese attırana kadar elbirliğiyle çalışacağımıza söz veriyor muyuz?"

"Elbette!"

"Hayhay!"

"Ona ne şüphe!"

Hemen o gece genelkurmay karargâhı Dilaver Bey'in evinde kuruluverdi. Gerçi altmışaltıdaki[4] dehasını hepimiz takdir edegelmişizdir ama ne yalan söylemeli, onun bu kadar kuvvetli bir tabiyeci[5] olduğunu hiçbirimiz tahmin edememiştik.

Dilaver Bey'in yaptığı plan basitti fakat basit olduğu kadar da mükemmeldi. Bir kere Nesrin derhal bir nisaiyeciye[6] götürülüp hadisenin tarihi jinekolojik bir katiyetle tespit edilecekti. Bu iş bittikten sonra, vaat veya tehdit suretiyle davadan vazgeçirilmesi ihtimaline mebni,[7] kızın bir müddet için bu muhitten uzaklaştırılması icabediyordu. Nitekim Dilaver Bey'in Langa'da ikamet eden dul hemşiresi, Nesrin'i birkaç hafta için barındırmayı kabul etmişti.

Bir yandan bunlar yapıladursun, öte yandan Aydemir'in bundan evvelki sabıkaları bir bir tespit edilecek ve deliller toplanıp

---

4 *altmışaltı*: Altmış altı sayı kazanma esasına dayanan ve yirmi dört kâğıtla oynanan bir çeşit iskambil oyunu.

5 *tabiyeci*: Taktikçi, stratejist.

6 *nisaiyeci*: Kadın doğum uzmanı, jinekolog.

7 *mebni*: Dayanak, istinaden, -den dolayı.

muamele tekemmül[8] edene kadar da etrafa hiçbir şey sızdırılmayacaktı. İş bir kere bu kerteye geldi mi de dört cepheden taarruza geçilip bu küstah oğlan, bu babasının nüfuzuna dayanıp mahalleyi haraca kesen ırz düşmanı canavar, kıskıvrak kapana kıstırılacaktı. Ondan sonra değil mebus babası, müsteşar dayısı, reisicumhur hazretleri gelse onu kodesten kurtaramazdı.

İki de şahit bulmuştuk ertesi gün: Recep Usta ile çamaşırcı Gülsüm Hanım. Gülsüm Hanım Nesrin'i evden çıkarken gördüğünü söylüyordu. Kız, mendili burnuna tutmuş, hüngür hüngür ağlıyormuş. Recep Usta'ya gelince, o;

"Ben velospitle[9] şantiyeden geliyordum" diyor. "Aydemir Bey arkadaşlarıyla oturmuş, top yerinde şarap içiyorlardı. Kulak verdim biraz. Hizmetçiyi nasıl savmış, kızı nasıl kandırıp içeri çekmiş, ayıptır sülemesi, içerde ne haltlar etmiş anlatıyordu bir bir..."

"Utanma, aynen anlat, ne diyordu..."

"Böyle, böyle, böyle..."

"Tamam" dedi Dilaver Bey. "Nesrin de refikaya aynen böyle nakletmiş." Sonra;

"Çabuk kâğıt kalem!" diye haykırdı. "Derhal donatıyorum istidayı... Sabah erken kahvede buluşalım. Bu dava tuşla bitmezse bana da Dilaver demesinler." –Hazretin güreş meraklısı olduğunu bilmem arzetmiş mi idim.–

Ertesi sabah kahvede bekliyoruz. Hepimizde bir acayip heyecan. Dilaver Bey on buçuğa doğru sırtında rengi atmış lacivert elbisesi, elinde bayrak kadar bir istida, bomba gibi çıkageldi.

"Dananın kuyruğu bugün kopuyor beyler" dedi. "Ben doğru karakola gidiyorum. Yalnız biriniz Aydemirlerin kapısını tutsun ki polis geldiğinde bir yere sıvışmış olmasın."

"Hayhay, korkma sen."

"Bir yere kaçırmayız evvel Allah."

Ve gitti.

Akşamüstü dört, dört buçuk olmalı idi. Hazret alı al moru mor göründü.

---

8 *tekemmül:* Olgunlaşma, mükemmel duruma gelme.

9 *velospit:* Bisiklet.

"İnkâr ediyor pezevenk" dedi.

"Ne diyor?"

"'O gün burada yoktum' diyor. 'Arkadaşlarla İzmit'e maça gitmiştik' diyor."

"Yalana bak, yalana."

"Dört tane de şahit bulmuş kendi gibi. Dördü de, 'Bizlen beraberdi, hatta gollerin ikisini de o attı' diyorlar."

"Çamur ulan, hepsi çamur."

"Başa çıkılır mı bu itlerle!"

"Peki, şimdi ne olacak?"

Dilaver Bey şakaklarından süzülen teri sildi:

"Dili sürçtü bereket deyyusun" dedi. "Kendi ayağıyla açmaza girdi. Tenakuzlar var ifadesinde. Balmumunu yapıştırdık tabii."

"Vaziyet?"

"Vaziyet iyi sayılabilir. Adalet er geç tahakkuk edecektir. Dosya öbür gün adliyeye veriliyor."

Fakat o günle öbür günün arasına öyle beklenmedik hadiseler giriverdi ki... Bir kere Meclis tatilinden bilistifade, Aydemir'in babası İstanbul'a çıkageldi ve bittabi vaziyete muttali olunca biricik evladına, dolayısıyla da ailesinin şerefine sürülmek istenen bu iftiraya karşı –o buna iftira diyordu– kükremiş bir aslan gibi mücadeleye girişti. Bunun ilk neticesi Gülsüm Hanım'ın şehadetinden rücu etmesi oldu. Kadın kızı görmüştü, filvaki görmüştü ama ağladığını pek bilemiyordu. Niçin ilk ifadesinde başka türlü konuştuğu soruldukta, ezber vazifesini okuyan bir mektepli tehalükûyle;[10]

"Zapta yanlış geçmiş olacak" dedi.

Recep Usta'ya gelince, o ne hikmetse hâk ile yeksan oluvermişti. Nereye gitti ve ne vakit gitti kimse bilmiyordu. Aydemir'in babası;

"Ne demek yani efendim" diyordu. "Benim oğlum şeceresi Lala Şahin Paşa'ya varan şerefli bir sülaleye mensuptur. Kendi seviyesindeki nezih aile kızlarını bırakıp da miskin asmanın kel koruğu bir evlatlık parçasına mı tenezzül edecek? Bu, olsa olsa harimi namusuma kadar dil uzatmaktan çekinmeyen siyasi düşmanlarımın sinsi bir manevrasıdır."

---

10 *tehâlük:* Bir şeye erişmek için büyük bir istekle atılma, elde etmek için can atma.

İşin tuhafı şimdi bizim yürekli ahbapların saflarında da ufak tefek çatlaklar belirmeye başlamıştı. Hatta Aydemir'in babasına hak verenler bile çıkıyordu.

"Doğru söylüyor adam. İftira da olabilir."

"Tutalım ki Aydemir yaptı. Ne malum kızın kuyruk sallamadığı?"

"O da var ya. Ne demişler: İğne oynarsa iplik geçmezmiş."

"Geç beyim geç, at elin it elin,·bize mi düştü tasası."

İş, bu duruma girince mahut kırbacı şaklatıyordum:

"Kavlimiz böyle mi idi efendiler?" diyordum. "Hani sonuna kadar birlik olacaktık? Galiba şafak atmaya başladı sizlerde?"

"Değil anam, korku ne demek."

"Öyleyse?"

"Dipsiz tencere, camsız pencere... Hani bir şey ispat edemicaz da. Boşuna düşman kazanmayalım."

Fakat aşkolsun yine Dilaver Bey'e, sapına kadar erkek adammış doğrusu. Tehditlere, mukabil hakaret ve tazminat davası rivayetlerine bana mısın demiyordu. "Düşmanım sana, kalsam da tek kişi" diyen şair misali, mücadelesinde ilk günkü gibi sabit kademdi. Hem oğlan daha karakolda kem küm etmişti. Tecrübeli hâkimin huzurunda baklayı ağzından çıkarmayacağı ne malumdu?

Halbuki öbür yandan, karşı taraf meşru, gayrimeşru, bütün mukabil tedbirlere başvuruyor, hatta her ihtimale karşı, Aydemir'in yaşını küçültmeyi dahi ihmal etmiyordu.

Bizler tuştan filan vazgeçmiştik artık. Sayı hesabıyla bir galibiyeti bile öpüp de başımıza koyacaktık. Fakat o da olamadı maalesef. Zira bu sefer de Nesrin mahfuz bulunduğu evden firar edip kayboluverdi. Kendi mi kaçmıştı, yoksa başkaları tarafından mı kaçırılmıştı? Esrar içinde esrar, anlaşılamadı.

Sonradan kendileriyle konuştuğum hukukçu arkadaşlar davayı burada bırakmanın hukuki bir hata olduğunu söylüyorlar. Diretmeliymişiz. Davacı ortadan yok olsa dahi kovuşturma devam edebilirmiş. Fakat bir yandan mahallenin ürkekliği, öte yandan talihin dönekliği ve hepsinin üstüne tüy diken Nesrin'in evden firarı, zavallı Dilaver Bey'i pes ettirmişti akıbet...

Üstat bu hezimetten o kadar utandı, o rütbe içlendi ki, hicabından koca yaz bir kere olsun kahveye çıkmadı.

Bu müddet zarfında Nesrin hakkında birbirini tutmaz haberler alıyorduk. "Eczacının Rifat görmüş Beyazıt'ta... Kapıya girmiş, elli lira aylıkla çalışıyormuş." "Hayır hayır, bir bahriye gediklisi ile nişanlanacakmış." "Yok efendim ne münasebet, Otomat'ın karşısındaki berberde manikürcülük ediyormuş."

Hangisine inanacağımıza biz de şaşıyorduk.

Nihayet yağmurlu bir kasım ikindisi kıza, bu sefer de ben, Taksim Sineması'nın holünde rastladım. Ayağında çizmeler, boynunda fular, saçlarını Gilda'vari sol gözüne düşürmüş, kan kırmızı bir vaziyet. Salih Ağa'nın, parmak kadar masum dediği, mebus beyin, miskin asmanın kel koruğu diye yerdiği Nesrin bu muydu acaba?

"Niye kaçtın sanki" dedim. "Bak yüzüstü kaldı dava."

Yüzüme baktı, güldü. Oldukça yırtık bir gülüşle güldü. Bu kadar güzel ve parlak dişleri olduğunu ilk defa fark ediyordum.

"Zahmet oldu, Dilaver Bey Amca'ya" dedi. "Selam ederim kendisine. Vazgeçtim ben davadan. 'Vazgeçmiş, tazminat istemiyormuş' dersiniz."

Etrafımızda esmer, kara bıyıklı bir oğlan belirmişti. Kız onu görünce gitmeye davrandı.

"Bye bye" dese hiç şaşmayacaktım. Fakat o yine "Hoşça kalın" diye uzaklaştı.

Ona ikinci rastlayışımda sırtında şeffaf bir pardösü vardı. Kendi yaşında bir kızla Saray Pastanesi'nden çıkıyordu.

"Operete girdim şimdi" dedi. "Ay başında Anadolu'ya turneye çıkıyoruz."

Sonra iri ela gözlerini ısrarla gözlerime dikerek;

"Gitmeden buyursanıza" diye gülümsedi. "Beklerim bir gün. Sıraselviler, Çınar Sokak, 17."

Kızarmışım galiba... Yanındaki arkadaşı kendini tutamadı. Şimdi Nesrin de gülüyordu. Sade ıslak dudaklarıyla değil, dolgun göğsü ile, körpe gerdanı ile, şeffaf pardösünün altında büsbütün kıvıl kıvıl görünen oynak kalçalarıyla, velhasıl olanca gençliği, olanca dişiliğiyle gülüyordu.

Tahmin ettiniz belki. Gittim beyler, gittim efendiler. Gittim ama o gün değil, bir hafta, belki de on gün sonra. Hem de vicdanımı büsbütün utandırmamak için, âdetim hilafına, kafayı çekip de git-

tim. Garip bir öfke vardı içimde o gün. Kendimden, insanlardan, kati olarak tayin edemediğim daha birtakım şeylerden öç almak için gitmiş gibiydim oraya. Bu bir saat zarfında hiddetimi, yataktan, yastıktan, kollarımın arasında yalancıktan kıvranan bu zavallı et külçesinden almaya çalıştım.

Dışarı çıktığımda, büyük salonda iki müşteri bekliyordu. Bunlardan biri Rumca gazete okuyan, çiçek bozuğu bir delikanlı idi. Öbürü... evet öbürü ise beni görünce iki elini yüzüne kapayan Dilaver Bey üstadımız...

Kızıl Saçlı Amazon

Pek muhterem küçük hanım!

Yok yok. Bu pek resmi kaçacak...

Ceylan gözlü vahşi kız.

A-ah... Bu da pek Karakurtvari oluyor.

Kızıl saçlı amazon...

Al sana ucuz bir roman cümlesi daha... Hayır, olmuyordu, yazamıyordu vesselam. Halbuki şair de geçinirdi üstelik. Bu kız, insanda şairlik mi bırakıyor birader? Sigarasını ezip;

"Âşıklık bela imiş müşkül iptila imiş" diye söylendi.

Kahvenin radyosu, tam o sırada sultaniyegâh peşrevine başlamıştı. Kâmil buna da kızdı. Sanki radyo alaturka çalarsa, kızıl saçlı amazonun hayali zihninden uçup kayboluverecekti. Ona şöyle romantik film müziği isterdi. Kemanı bol bir serenat, öyle bir şey, ona yakın. Zaten onu ilk gördüğü gün de kendini bir filmde zannetmişti. Hem de teknikolor bir film: Kızın bluzu sapsarı idi, bindiği at duru beyaz... Geride bakla tarlalarının taze yeşili ve gökyüzünde mavilerin en güzeli uzanıyordu. Nasıl da gülmüştü kâfir... Keyifli bir tayın kişnemesini andıran bir acayip, bir şımarık ama yine de insana pek yüz vermeyen bir gülüşü vardı. Acaba hep böyle mi gülerdi zengin kızları?

Takvim ne derse desin, birinci tesadüfle ikincisi arasında mümkünü yok bir hafta, sadece yedi günlük bir hafta geçmiş olamazdı. İkinci sefer çok ciddiydi kız. Fakat Kâmil onun böyle kaşlarını aşırı bir ciddiyetle çatışında geçen seferki gülüşünden daha davetkâr, daha vaatkâr bir şeyler sezinlemişti. Hayır hüsnükuruntu olamazdı bu kadarı. Kız da bal gibi hoşlanmıştı ondan. Hiç öyle olmasa, saçlarını sert bir hareketle geriye fırlatıp kaymak gibi gerdanını gösteren o numaraya lüzum görür mü idi? Ya yol sonunda kaybolmadan evvel dönüp dönüp ısrarla geriye bakışları. Kâmil;

"Garson, daha kâğıt getir kardeşim" diye seslendi.

Kararını vermişti. Kıza mektup değil, şiir yazacaktı, şiir... Bir sigara daha yaktı. Bakışı çitin kenarında yeni büyümeye başlayan marullarda, bir müddet düşündü:

Şimdi desem ki alev saçlım
Desem ki fakir şaire
Anlatılmaz bir hal olmuş
Desem ki, acır mısın
Gözleri dolmuş?

Beğenmedi. Bunu kız da beğenmezdi zaten. Acaba neden hoşlanır o?.. Muhakkak anket defteri şiirinden, Türkçe tango güftelerinden hoşlanır. Aksi gibi öylesini de Kâmil yazamaz. Yazmalıydı halbuki. Bundan sonra onun zevkine göre yazmak, onun zevkine göre yaşamak icap edecekti. Kabul gününde;

"Kâmil" diyecekti kız ona, "Kâmil benim için yazdığın son şiiri okusana."

O da hemen önünü ilikleyip misafirlerin önünde ayağa kalkacak, elini cebine daldırıp... Birden kendini, tasması hanımının elinde bir salon köpeği gibi gördü.

"Rezillik be..." diye yere tükürdü.

Sonra, sanki o Arpej kokulu davetlilerin huzurunda bir pot kırmış gibi utandı. İşin tuhafı utandığına da içerledi. Niye rezillik oluyormuş sanki, hiç de rezillik olmazdı. Asıl rezillik sürdüğü şu sefil hayatta değil mi idi? Gayriihtiyari, "Saadet bu ömrün neresinde?" diye söylendi. Neresinde, evet neresinde? Ne bulmuştu bu hayatın meyhanesinde bilmem nesinde? Bütün kış bekâr odalarında titremek, her gece pastırma ile helvaya yatmak, iki şiirimi basacak diye ciğeri beş para etmeyen dergi sahiplerine yaranmak... Bu mu idi hayat? Öyle sanmıştı bugüne kadar. Asıl hayat halbuki, onun dolap beygiri gibi içine girip de bir türlü çıkamadığı bu fasit dairenin ötesinde, engin ve rengin uzanıp gidiyordu.

Birden aklına arkadaşları geldi. Kim bilir ne diyeceklerdi arkasından. Hikâyeci Turhan Cemil, elinde tespih;

"Amma da teşne imiş Suadiye züppeliğine" der muhakkak.

Şair Halim ise;

"Ama seninki de kolay değil kardeşim" diye söylenecektir.

"Kolay değil hani."

"Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü."

İstediklerini söylesinler. Geçmeyiverirdi kahvenin önünden. Varsın alay etsinler. Varsın dâmâd-ı şehriyârî[1] Rolls Royce'da kayarken onlar içlerini boşaltsınlar...

Kalemi, gayri ihtiyari, kâğıda mısralar sıralıyordu:

Kaderler ayrı çizilmiş, kaderler
Ben rahat bir ömür boyunca...
Siz geride kardeşim. Çulsuz ve pulsuz

Arkasını getiremedi. Zenginliğin hayali bile daha şimdiden şairliğini mahvetmişti. Anasını satmıştı şiirin de, edebiyatın da... Tek mısra dahi yazmayacaktı bundan sonra... Şiir nedir zaten? Bir nevi hastalık, züğürtlerin açlık geğirtisi gibi marazi bir ifrazat değil mi? Üstat diye pohpohladığı şairler şimdi ona pek zavallı, pek süfli görünüyorlardı. İstese topunu kâtip alırdı yanına şimdi... Yahut da şoför.

Birden "Otomobilin radyosu var mıdır acaba?" diye düşündü. "Ben direksiyonda, o, esans kokan kürküne büzülmüş, yanımda... İlk iş Fikri Tevfik'in mektebine yazılmalı. Üç ayda alınıyormuş ehliyet. Dekan kâtibinin önüne atarım o zaman sahte şebekeyi, 'Buyurun, beyefendi' derim. 'İstemiyorum, ihtiyacım kalmadı, sizin olsun şebekeniz' derim. Çeker kapıyı çıkarım dışarı." (Gözü, adamakıllı palazlanmış kol ağızlarına takılınca duraladı.) Hepsinden evvel kılığına bir çekidüzen vermeli idi. Hiç değilse, spor bir ceket ister şöyle. Ayıp örtecek bir şey... Ütülü bir gömlek, bir de usturpalı[2] kundura...

Sonra bunları fuzuli buldu. Kız onu süfli haliyle beğenmemiş miydi? Üstelik bir karış da sakallı idi o gün. Zenginlerin bu gibi kaprisleri cümlece malum. Çobana resminden âşık olup "Ya ben bu tasvirin sahibini bulurum ya da bu yolda helak olurum" diyen padişah kızı misali, ne malum kızıl saçlı amazonun da babasına diretmediği, "İlle de ille, ben yakası yağlı bir şaire varacağım" diye tepinmediği?

"İyi haber alan çevrelerden bildirildiğine göre, Güvenlik Konseyinin önümüzdeki oturumunda..." Ne çabuk da yedi olmuştu saat. Kız ner-

1 *dâmâd-ı şehriyârî:* Hükümdar damadı.

2 *usturpa:* İnce bir halatın ucuna üzeri örülü bir kurşun parçası bağlanarak yapılmış bir çeşit ipten kırbaç.

de ise görünür yolun başında... (Önündeki kâğıtları buruşturup attı.) Ne mektup ne şiir, kızla doğrudan doğruya konuşacaktı. "Size iki çift lafım var küçük hanım" diyecekti. O, gözlerini iri iri açıp, "Fakat ben sizi tanımıyorum ki!" diyecektir ihtimal. Evvela kendimi tanıtırım. "Ne iş yapıyorsunuz?" diye sorarsa, "Gazeteciyim" derim. Daha iyisi "Komisyoncuyum" demeli. Evet, evet; "Komisyoncuyum" demeli. "Eniştem Ayvalık'tan yağ yolluyor" derim. "Ben onun burada İstanbul ajanıyım" derim. Senli benli olunca da, "Senin aşkına bu yalanları kıvırdıydım bir tanem" derim. Kayınpeder beni yanına alır mı dersin? Ayda şöyle bin kâğıt Kâmil kuluna, efendim? Nesinden eksilecek yani? Bizim emdiğimiz kızına süt olmayacak mı?

Sırtına bir el dokunmuştu. Döndü baktı: Liseden tanıdığı bir Naci vardı, babası sinemacı...

"Sen buralarda ne ararsın âşık?"

"Hiç" dedi Kâmil.

"Bırak numarayı. Gene mi kız dalgası?"

"Yok a canım, ne münasebet."

"Öyledir de ne kızardın? Söyle hangisi? Yardımımız olur belki. Karşı köşkün Güzin mi, kolejli Semra mı yoksa?"

Bu oğlan buranın adeta muhtarıydı yahu. Kâmil yutkundu:

"Âşık filân değilim" dedi. "Emin ol yok öyle bir şey. Tesadüf işte. Geçiyorduk da..."

Sonra lakayt bir sesle, sanki birden hatırlayıvermişçesine;

"Şey" dedi. "Bir de atlı kız var hani. Kırmızı saçlı. O da mı kolejli?"

Naci sarı dişlerini göstererek güldü:

"Yok a canım" dedi. "Çilli Saime derler ona. Babası seyistir Hakkı Paşaların yanında."

"Ne diyorsun?" dedi Kâmil.

Gözlerini kapamasa olduğu gibi yere yığılacaktı. Naci;

"Herkes bir şey sanır" diye devam etti. "Halbuki ayağındaki külot pantolon babasından ariyet, bluzla rugan çizmeler de paşanın kızının. Onlar yazlığa gelmeden gezip gezip afi satar[3] âleme. Bu yüzden kaç kere, dayak da yedi paşadan."

3 *afi satmak:* Gösteriş yapmak, caka satmak.

Kâmil;

"Çilli Saime demek, demek seyisin kızı" diye söylendi. "Fakir, dayak da yemiş üstelik..."

Ankara Radyosu'nun çaldığı Macar rapsodisi şimdi bu süfli kır kahvesine, gölgeli yolları kaplayan şu sakin mayıs akşamına hiç mi hiç yaraşmıyordu. Şöyle mahurdan bir şey olmalı idi şimdi. Yahut da Kadri Bey'in "Sevdi bu gönül seni" şarkısı.

Kâmil birden seyisin kızını, sırtında gecelik, çıplak ayaklarında terlik, kahve cezvesini mangala sürerken tahayyül etti. Elleri işten kızarmış olacaktı muhakkak... Serçeparmağında tenekeden mavi taşlı bir yüzük. Lapa lapa kar yağmalı dışarda. Pencerede temiz, basma perdeler ve köşede, gel gel diyen bozuk yaylı bir döşek.

Naci;

"Ne o ahbap? Bakıyorum pek daldın?" diye sırıttı.

Fakat Kâmil söyleneni duymamıştı bile. Gözlerinde kararını vermiş insanların parıltısı.

"Artık kimse dövmeyecek onu, anlıyor musun?" diye mırıldandı. "Kimse dövemeyecek onu."

Sonra ne büyük laf ettiğinin kendi de farkına varıp başını önüne eğdi ve deminden beri yeni yetişen marulları çiğnediğini ancak o zaman fark edebildi.

Made in USA

Sevgili İnci,

Evvela şunu söyleyeyim ki sana çok ama çok çok güceniğim. Nedir bu kadar hamfendilik yani? Gittin gideli bir ayı geçtiği halde, bir mektup olsun yazmadın. Senin bu alakasızlığın karşısında şimdi benim de susmam, seni arayıp sormamam icap ediyor ama ben yine dayanamıyorum. Zira bu bir ay zarfında başımdan öyle enteresan hadiseler geçti ki, bunları sana yazmasam emin ol çıldırabilirim.

Ayın on ikisi, biliyorsun, Serap'ın birtday'i idi. Günnur, ben, Lale, üçümüz beraber gittik. Kapıdan girer girmez baktım, portmantoda bir Amerikan kasketi.

"Hayrola?" diye Serap'a göz kırptım.

"Amerikan yardım heyetinden Lieutnant O'Connor" dedi. Dağcılık kulübünde tanışmışlar. Evine de çağırmış.

Girdik. Presentation, shake-hand.[1] Lieutnant umduğumdan da yakışıklı çıktı. Dalgalı sarı saçları, koyu kahverengi gözleri ve çenesinin tam ortasında şipşirin bir gamzesi var. Garry Grant'ı da andırmıyor değil. Yalnız onun sarışını.

Usulümü bilirsin. Önce hiç alıp satmadım. Kızlar tarafından muhasara altına alınmış olan Lieutnant'dan çok onun mavi kurdeleli kıvırcık finosuyla meşgul görünüyorum. Önce o da Clark çekmeye[2] kalktı. Fakat söktüremedi. Nitekim biraz sonra kadehi elinde yanı başımda;

"Hello wild-cat"[3] dedi. "O kadar sevdinizse Teddy'yi size hediye edebilirim. Fakat gelin şimdi şu tangoyu beraber yapalım."

Sigaramın dumanını havaya üfleyerek;

"Sorry"[4] dedim. "Tangodan hoşlanmam."

---

1 Tanışma, el sıkma.

2 Clark Gable'dan mülhem bir film tabiri, kendini pahalıya satmak, ağırdan almak.

3 Yaban kedisi.

4 Maalesef.

"Really?"[5] dedi. Kadehi masanın kenarına bırakıp teklifsizce sedire çöktü. "Halbuki ben yeşil gözlü, siyah saçlı romantik bir kızla ancak tango yapılır sanmıştım."

"Ben romantik değilim" dedim. "Romantik şeylerden hiç mi hiç hoşlanmam."

"That's wonderful"[6] dedi. "Ben de öyleyim. Sizinle iyi anlaşacağız."

Öyle de geveze ki, ben sormadan anlatmaya başladı: Altı aydır Gölcük'te bir radar kursu idare ediyormuş. Vazifesi sona erdiğinden on gün sonra New York'a dönecekmiş.

Bir ara;

"Texaslısınız galiba?" diye sordum.

Kalın kaşlarını bir karış havaya kaldırarak;

"Nereden anladınız?" diye şaştı.

"Kolejde Mister Daventry namında Texaslı bir hocamız vardı" dedim. "O da tıpkı bu aksanla konuşurdu."

"You are a detective genius"[7] dedi. "Ben sizden korkmaya başlıyorum."

O sıra pickup *Again*'i çalmaya başlamıştı. O'Connor gözlerini tavana dikip kulak kabarttı, parmaklarıyla masanın üstünde bir iki tempo tuttuktan sonra;

"Yanılmıyorsam bu bir slow-fox'dur, wild-cat" dedi.

"That's possible"[8] dedim.

Birden ayağa kalkmıştı. Ceketini eteğinden çekip kayışını düzeltiyordu. Benim hiç tınmadığımı görünce;

"O, please, please"[9] diye yalvardı.

Bunu, boynunu bükerek o kadar masum ve acındırıcı bir tonla söylemişti ki, onu bu haliyle çok ama çok çok şirin buldum.

Hem dans ediyoruz, hem anlatıyor: Babasının Texas'ta maden kuyuları varmış. Anası ise damarlarında bir miktar İspanyol kanı taşıyormuş. Kendini cenupta yabancı hissetmeyişinde herhalde bunun da tesiri olacakmış. Derken kolejinden, kaptanı bulunduğu beyzbol timinden filan bahsetti.

---

5 Sahi mi?
6 Aman ne iyi.
7 Sizde bir dedektif zekâsı var.
8 Mümkün.
9 Lütfen, lütfen.

Biyografisini bitirince, bu sefer de resmen flirtation'a[10] girişti. Dudaklarımın istihfafla gülümsemekten başka işlere de yarayabileceğini acaba hiç düşünmüş müyüm?.. Hem kuzum biz şark kadınları gözlerimizin bu kadar parlak olması için ne yapıyormuşuz?.. Hangi eliksiri[11] kullanıyormuşuz? Şaka bir yana, saçlarımın kokusu yavaş yavaş başını döndürmeye başlıyormuş. Açık konuşmak icap ederse, hani ben de fena halde ambale olmak üzereyim.

O dans bitti, bir daha. O bitti, bir daha. Artık durmamacasına dönüyoruz. Hem chick to chick.[12]

Lulu ile Gülbün'ü görme, hasetten dudaklarını kemiriyorlar. Nükhet şaşkınlıktan kokteylini yeni yaptırdığı kiremit rengi bolerosuna döktü.

Uzatmayalım, biraz sonra Fred'le birlikte çıktık. Bu da mesele olmuş ya arkamızdan. Serap, "Niye bana görünmeden sıvıştılar" diye söylenmiş. Lale ile Günnur kendilerini ektiğim için müthiş içerlemişler. Asıl sebep kıskançlık tabii... Sen söyle şekerim: Fred'e "Dur, olmaz, gelirken benim iki tane de dame d'honneur'üm vardı, onları da beraber alalım" diyemezdim ya.

Fred Akıntıburnu'nda kâğıt helvası aldı. –Daha nasıl yeneceğini bile bilmiyor.– Biz ellerimizde helvalar, mahalle çocukları gibi konuşa konuşa Dolmabahçe'ye kadar geldik. Köpek de peşimizde tabii. Ben Dolmabahçe'de ayrılmak istedim. İlle, "Seni evine kadar geçireceğim" diye ayak diriyor. İster istemez bir taksi çevirdik.

Teknik Üniversite'nin virajında first kiss[13] ve ertesi gün için Tarabya'da randevu.

Ertesi gün, "Emirgân'a teyzemlere gidiyorum" diye çıktım. Tarabya'da baş başa five o'clock tea.[14] Koruda gezinti. Gökyüzünde parıldayan yıldızlar. Sularda titreşen moonlight.[15] Ve second, third and more kisses.[16] Fred'in aşırı derecede ciddileşmesinden ve sık sık annesinden bahsetmesinden mühim dakikanın yaklaş-

10 Flirt. "Flirtation" İngilizcede yoktur, mektup sahibinin alay olsun diye uydurduğu kelimelerdendir.

11 *İksir:* Olağanüstü etkileri olduğuna inanılan kimyevi sıvı.

12 Yanak yanağa.

13 İlk öpüşme.

14 Beş çayı.

15 Ay ışığı.

16 Ve ikinci, üçüncü ve ilh. buseler.

tığını seziyorum. Nitekim biraz sonra, heyecanını gizleyemediği bir sesle;

"Darling, will you marry me?"[17] diye sordu. O anda esrarlı bir poz takınıp

"Perhaps"[18] diye göz mü süzmeliydim, yoksa alaturka mahalle kızları gibi yapmacıklı bir tereddütle, "Bir kere anneme babama danışayım" mı demeliydim?.. Evladım; gözlerini gözlerime dikmiş, ağzımdan çıkacak kelimeyi öyle bir bekleyişi var ki...

"But, of course darling" dedim. "Of course I will."[19] Tekrar nefeslerimiz birleşti. Sonra baktım, Fred mühim mühim parmağındaki yüzüğü çıkarıyor:

"Bu yüzük, büyükbabamın büyükanneme vermiş olduğu ananevi bir hatıradır" dedi. "Bak içinde ne yazılı..."

Çakmağının ışığında şu kelimeyi güçlükle sökebildim:

"Forever."[20]

"Yes forever" dedi ve yüzüğü benim parmağıma geçirerek bir daha tekrar etti:

"Forever."

Teyzemlerin kapısına kadar el ele yürüdük. Kapıda malum seremoni ve:

"Good by darling."

"Good by baby, tomorrow morning."

Ertesi gün, Fred'le Raft'ta[21] randevulaşmıştık. Beraber denize girdik. Güneşte yattık. Entre parenthèse, fevkalade atletik bir vücudu var. Yemeği onun kaldığı Moda'daki pansiyonda yedikten sonra, yukarı, odasına çıktık. Küçük, fakat çok şirin bir oda, gölgelik, denize nazır. Fred bir calvados açtı. –Hatırlıyorsun değil mi, *Zafer Abidesi* filminde de iki sevgili hep calvados içerler.– Evet bir calvados açtı. Alev yavaş yavaş saçağı sarmaya başlamıştı. Fred'in bakışları birden değişti. Ben de heyecanımı güç zapt ediyordum. Bir ara pencerenin önüne gittim, dışarı bakıyorum. Fred arkamdan geldi, çenemden tutup başımı kendisine doğru çevirdi. Bir müddet

17 Sevgilim benimle evlenir misin?
18 Belki.
19 Tabii sevgilim, elbet isterim.
20 Daima, ebediyen.
21 Moda'daki büyük plaj dubası.

böyle, göz göze mıhlanmış gibi kaldık. Sonra puro tütünü kokan nefesini boynumda, yanağımda ve nihayet dudaklarımın üstünde hissettim. Sonra... Sonrasını bilmem, söylemeye lüzum var mı: İri ve kuvvetli kollarıyla beni belimden kavrayışı... Bir yeni gelin gibi havaya kaldırılışım. Ve usulca karyolanın üzerine bırakılışım...

Şayet bu bir filmde geçse, burada sahne birden değişir. Yok romansa eğer, muharrir bu pasajı nokta nokta ile geçiştirir. Ben de, şimdi öyle yapıyorum. Yalnız nokta yerine yıldız koyacağım, hem de tam 48 tane, Amerikan bayrağındaki kadar.

★★★★★★★★★★★★★★★★
★★★★★★★★★★★★★★★★
★★★★★★★★★★★★★★★★

Akşamüstü yedi kat gökten tekrar yeryüzüne indiğimiz zaman saat tam sekizi gösteriyordu. Tasavvur et, ikiden sekize kadar... Etrafıma bakındım. Hava kararmaya başlamıştı. Çoraplarım, bluzum, sutyenim darmadağın bir halde, iskemlenin üstünde... Ve etekliğimin fermuarlı kopçası, bütün bu kalabalığın altında, kocaman açılmış bir ağız gibi çapkın çapkın gülümsüyor.

Kalktık. Bir banyo aldık. Fred yolda;

"Beni artık ailenle tanıştırmalısın" diye dayattı.

"Bir çaresine bakacağım" dedim.

Bizimkilerin halini bilirsin. Hazırlıksız götürsem, skandal kopar maazallah... O akşam valide hatuna hali keyfiyeti anlattım. Düşündü. "Ciddi mi söylüyorsun?" dedi. "Çok ciddi" dedim. "Peki ama nasıl olur, baban ne der?" "Sen onu ikna edersin." "İmkânı mı var? Sen babanı bilmez misin?" "Öyleyse ben de evden kaçarım."

Tontonun gözleri yaşarıverdi. Kalktım, boynuna sarıldım. "Sen kızının mesut olduğunu istemez misin anne?" dedim. "Elbette isterim" dedi. "Öyleyse şunu bilmiş ol ki beni bu dünyada Fred'den başkası mesut edemez." Gözlerini kurulayarak, "Mesut olacağını bilsem..." dedi. "Buna hiç şüphe etme anne" dedim. "Bak geçen sene Amerikan ataşesiyle evlenen Semra bedbaht mı oldu? Amerika'dan yolladığı mektupları sen de okuyorsun." Yine makul kadındır annem. "Doğru" dedi. "Bunlar karılarının kadrini bizim erkeklerden çok daha iyi biliyorlar. Ama baban? Taş çatlasa razı olmaz baban."

Nitekim tahmini gibi de çıktı. Annemden vaziyeti öğrenen pe-

der bey biraz sonra gözleri dönmüş bir halde odaya girdi.

Ne? Nasıl? Bir Amerikalıyla evlenmek istiyormuşum, öyle mi?.. Hayret, şaşmış kalmış doğrusu. Bende bir nebzecik olsun milliyet hissi kalmamış mı acaba?.. Ailede kanı bozuk yokmuş ama ben nerden çıkmışım böyle!

Ve Arapça izafet terkiplerinin[22] geçit resmi yaptığı yarım saatlik, old fashioned, ridiculos[23] bir diskur geçti. Bu arada yeni yeni bazı vecizeler de öğrendik. Meğer bir memleketin "seviyeyi ahlakiyesi" genç kızlarının "etvar ü harekâtıyla" ölçülürmüş. What a mentality![24] Şu hale nazaran koca memleketin namusu senin, benim ve bizlerin eteklik kopçalarımıza bağlı. Görüyorsun ya, yıllardır ne kadar dar kafalı bir muhitte yaşamışım. Hitler efendi bile milliyet hissini belden bu kadar aşağı düşürmemişti.

Hadi, babam eski kafalı falan fişman... Ya birader bey?.. Arkadaşları arasında ileri fikirli geçinen, sözüm ona Avrupa'da doktora yapmış bu doçent beye ne buyurulur? Şimdi kalkmış, "O herif eve girerse kendini de onu da yok bil" diye külhanbeyi tehditleri savuruyor. Sen söyle, şekerim, UNESCO asrında karşıma Haçlı seferi mantalitesiyle çıkan bu kuşlara, ben ne cevap verebilirdim? Kös dinledim hepsini tabii. Gece de bir Lüminal alıp yattım.

Ertesi gün Fred'e;

"Look darling"[25] dedim. "Vaziyet böyle, böyle." Makul çocuk. "Ne yapalım öyle olsun" dedi. "Amerika'dan mektup yazar barışırız."

Ve karar verdik. Seyahat muameleleri tamam oluncaya kadar kimseye bir şey sızdırmayacağız. Fred;

"Yarın ne yap yap, bir ara nüfus kâğıdını bana getir" dedi.

Askerce bir selam çakıp;

"Allright my Lieutnant"[26] dedim.

"Senin bu sense of humor'un[27] yok mu, en çok ona bayılıyorum" dedi.

"Sade ona mı?"

"Hayır buna da, hepsine de." End he pressed his lips on my

22 *izafet terkibi*: İsim tamlaması.
23 Eski moda gülünç.
24 Ne zihniyet.
25 Bak sevgilim.
26 Baş üstüne teğmenim.
27 Şakacılığın.

lips.[28] Hem de sokak ortasında.

O akşam eve dönünce dehşetli rol kesmeye başladım. Anneme, "İşte muradınıza erdiniz" dedim. "Fred'le bozuştuk. Dün memleketine döndü." Annem bayağı müteessir oldu. Peder bey pek aldırmadı ama için için sevindiği belli. Yalnız beni kırdığına pişman azıcık. Nerde ise cici kızının önünde diz çöküp alaturka şarkı ağzı ile, "Affet beni meleğim, seni yok yere kırdım, üzdüm, incittim" diye özür dileyecek.

Onları böyle yatıştırdıktan sonra, ertesi gün, "Şule ile Atlas'a gideceğiz" diye evden çıktım. Doğru Ayazpaşa'ya. Park Pastanesi'nde buluştuk. Fred o gün sivil giyinmişti. Arkasında gri kruvaze bir elbise, ayaklarında kahverengi podösüet ayakkabıları. Nüfus kâğıdımı aldı. Muameleye başlamış bile. Hatta on gün sonrası için uçakta yerlerimizi de ayartmış. Kol kola pastaneden çıktık. Fred'in hemen oracıkta bir subay arkadaşı oturuyormuş. "Bir uğrayalım" dedi. Uğradık. Adam evde yoktu. Fred, cebinden bir Yale anahtarı çıkarıp babasının evi imiş gibi kapıyı açtı. İçeri girdik. Sağ tarafta iki kişilik geniş bir karyola, sol köşede ise zarif bir likör dolabı vardı. Fred dolabı açtı. Bir calvados çıkardı. Hani psikolojide conditioned reflex[29] diye bir bahis okumuştuk ya, nefsimde tecrübe ettiğim için söylüyorum: Son derece doğru. Ne vakit calvados içsek... Anlıyorsun ya. Maamafih o gün iki saatten fazla kalamadık. Ancak bir sinema seansı kadar.

Akşam yine evde melancholy baby[30] rolüne devam.

Ertesi günü bir saatlik bir kaçamak daha. Fred'in arkadaşı da hiç evinde oturmuyor. Yine calvados vs... Emin ol İnci, bu kaçamak honeymoonun[31] heyecanla karışık bambaşka bir zevki oluyor.

Senin anlayacağın, biz on gün kadar muntazaman calvados içtik. Nihayet pazar günü elinde kâğıtlar uçarak geldi. "Yarın gidiyoruz darling" diye sevincinden Amerikan vahşilerine has dans figürleri yapıyordu. O gün calvados faslını biraz kısa tuttuk. Malum ya, uçak dokuzda. Sabah çok erken kalkmak lazım.

O akşam bendeki numarayı görme. Üç gün sonra gideceğim çaylardan, davetlerden dem vuruyorum. Uzatmayalım. Sabahın

28 Ve dudaklarını dudaklarıma bastırdı.
29 Şartlı refleks.
30 Mahzun bebek.
31 Balayı.

beşinde yataktan fırladım. Anneme yazdığım kısa mektubu masanın üstüne bıraktım. Ve sırtımda pied de poule[32] tayyörüm, elimde küçük gri valizim, "hane-i pederden" firar ettim.

Otomobil havaalanına vardığı zaman kalbim midemi bulandıracak gibi güm güm atıyordu. Baktım, Fred ortalarda yok. Biraz ilerde iki Amerikan subayı konuşuyorlar. Ama ikisi de navy.[33] Bekleme salonuna yürüdüm, yok. Gümrük gişesinin oraya baktım, yok. Nihayet yüzümü kızartıp bahriyelilere sordum. Tanımıyorlar. Şirketin memuruna gittim. Adamcağız yolcu listesini taradı. Hayır, Fred O'Connor isminde kimse yer ayırtmamış. Bir de benim ismime bakın dedim. O da yok.

E ne oldum orda, ne oldum, tahmin edemezsin. Büsbütün de gülünç vaziyete düşmemek için, "İhtimal ertesi gün için aldırmış olacak" dedim. "İhtimal" dediler. Dur dinle bak, ben oradan doğru Moda'daki pansiyona. Kadın, "Bir hafta evvel buradan çıktı" dedi. Hadi oradan Yardım Heyeti Komutanlığı'na. Beyaz saçlı Major beni dinledi dinledi;

"Sorry" dedi. "Böyle bir adam tanımıyorum. İngiliz heyetinden olmasın?"

"Hayır" dedim. "Halis Amerikalı. Texas şivesiyle konuşuyordu."

Kâtibi;

"Belki de Gölcük'ten olacak" diye karıştı. "Onları biz bilmeyiz."

"Evet evet, Gölcük'ten" dedim.

Major;

"Siz bir kere polise sorun" dedi. "Nasıl olsa bütün ecnebilerin adresi onlarda vardır."

Oradan çıktım. Ver elini Dördüncü Şube. Beni biraz hım hım konuşan fakat gözleri fıldır fıldır bir komiserin önüne götürdüler. Vaziyeti anlattım. Fred'in başına bir şey gelmiş olmasından korktuğumu söyledim.

Komiser;

"Sizde bu zatın hiç resmi var mı?" dedi.

Taksim'de bir şipşakçının çektiği küçük bir resmimiz vardı, çantamdan çıkarıp uzattım. Adam bakar bakmaz;

---

32 *pied de poule:* Kazayağı desenli yün kumaş.

33 Bahriyeli.

"Bildim" dedi. "Ta kendisi, Texaslı Don Juan."

Odada bulunan biri sivil, öteki üniformalı iki polis de, şimdi masaya yaklaşmış resme bakıyorlardı. Sivil olanı;

"Demek şimdi Aire Force'a geçmiş" diye güldü.

Öbürü;

"Bahriye işine gelmemiştir" dedi. "Orda, ancak zırhlı geldikçe iş görebilir. Halbuki Air Force'ta.oldu mu, her aklına esince uçuş yapar."

Bunun üzerine sivil olanı daha gürültülü gülmeye başladı.

Komiser ona dik dik baktı. Susturdu. Sonra çekmesinden pembe bir dosya çıkarıp önüme sürdü.

Ah şekerim, meğer Amerikan üniforması giyip Texas aksanıyla konuşan o sarışın teğmen, aslında İzmirli bir Türk genci değil miymiş? Hem de tanınmış bir aile çocuğu. İzmir Koleji'ni bitirdikten sonra MTA hesabına Texas'a gönderilmiş. Fakat orada işi serseriliğe vurduğundan tahsisatını kesmişler. Velhasıl böyle avantüriye bir şey. Aynı oyunu evvelce iki kıza daha oynamış. Hep de 'virjin'lere düşkün, anlıyorsun ya. Hiç ele geçmiyormuş.

İşte böyle şekerim. Babamla hâlâ barışmış değilim. Şimdilik teyzemde kalıyorum. Fakat sana bir şey söyleyeyim mi, ne dersin, içimde ona karşı hiç de olması lazım geldiği şekilde büyük bir kin yok. Pek pişmanlık hissi de duymuyorum. Bir kere büyük bir şey kaybetmedim. Sonra da he really did kiss wonderfully.[34]

Neyse. Hep ondan mı bahsedeceğiz? Biraz da başka haberler vereyim. Geçen pazar İlterlerin kotrasıyla Tuzla'ya bir piknik yaptık. Öyle eğlendik, öyle eğlendik ki sorma... Jale, Nevin, İlhan, Sumru bermutat oradaydılar. Haberin var mı, Sitare Paris'ten döndü. Bana güzel bir plaj şapkası getirmiş. Ben Lyon'da gördüğümüz o siyah ketenden kendime bir bluz yaptırdım. Altına limon küfü bir pantolon fena gitmeyecek diye düşünüyorum... (ve mektup bu minval üzre birkaç sayfa daha devam etmektedir.)

34 Hakikaten fevkalade öpüyordu.

İki Komşu

İşin evveliyatını bilmeyenler zıddiyetin hindi meselesiyle başladığını sanıyorlar. Hata... Fahiş hata. Hindi meselesi sadece ve sadece bardağı taşıran damla oldu.

Bunda ilkin Saraylı Hanım haklı görünüyordu. Güpegündüz hindilerini sürüp götürsünler de komşusu bunu görmesin, bu olacak iş değildi. "Muhakkak görmüştür" diyordu. "Görmüştür de kaspaanik, fenalık olsun diye sesini çıkarmamıştır."

Nitekim İfakat Hanım hırsızı pekâlâ görmüştü. Fakat görmemiş gibi yaparak hemen sırtını dönüp içeri girivermişti. Bu itibarla komşusunun teşhisi hiç de yanlış değildi. Ancak ne var ki, İfakat Hanım da bunu durduğu yerde yapmamıştı. Onun bu hareketini üç ay evvelki tavuk meselesinin bir misillemesi addetmek, çok daha yerinde olurdu. Tavuk kolerası hengâmında[1] hastalanan hayvanlarını inadına bahçeye salan ve böylece hastalığı zorla İfakat Hanım'ınkilere de bulaştıran Saraylı Hanım değil mi idi? Aradan üç ay geçmesine rağmen İfakat Hanım bunu hâlâ unutmamıştı. Nasıl unutsundu ki, iki sarılı yumurta yumurtlayan o canım legornleri[2] bu yüzden ikişer üçer gün ara ile birer birer helak olup gitmişlerdi. Bu itibarla şimdi öcünü almış insanların gönül ferahlığı ile, "Oh, iyi vardım da yaptım. Canım sağ olsun" diyordu. "Bu yaştan sonra el âleme hindi çobanlığı edecek değilim ya. Malına sahip olaydı da çaldırmayaydı."

Mamafih yukarıda da dediğimiz gibi bu sadece bardağı taşıran damla oldu.

Esasen yıldızları daha ilk gününden barışamamıştı.

İfakat Hanım ne kadar cimri ise Saraylı Hanım o derece müsrif... Birinin başı seccadeden kalkmaz, öbürünün namaz niyaz hak getire... Boyları posları bile taban tabana zıttı. İfakat Hanım ufacık tefecik, tostoparlak, köstebek misali bir hatun kişi... Saraylı ise ina-

1 *hengâm:* Vakit, zaman, mevsim.

2 *leghorn:* Çok yumurtlayan, genellikle beyaz tüylü bir tavuk cinsi.

dına uzun kametli,[3] gözleri hâlâ sürmeli, müteazzım[4] bir Çerkez eskisi...

İffakat Hanım iptida yeni komşusunun kendi yaşında olmasına rağmen hâlâ dimdik yürüdüğüne, romatizmadan, siyatikten, bel ağrılarından şikâyet etmediğine bakarak onun sıhhatini kıskanmıştı. Saraylı ise kendisi kira evlerinde sürünürken İffakat Hanım gibi alelade bir kadının ev bark sahibi oluşuna içerlerdi.

İffakat Hanım yine hatır sayıp hoş geldiğine gitmişti. Halbuki beriki onun bu ziyaretini iade etmedi. Esasen onun âdeti idi: Saraydan yetişmemiş kimselere pek yüz vermez, *şehirli* dediği bu turfa kalabalığı küçümsediğini her haliyle belli ederdi. Üstelik rejimin de barışmaz bir düşmanı idi. Eski günlerin hasreti içinde yaşadığından olacak, ikide bir, "Ayaklar baş oldu, başlar ayak oldu" diye cinaslı laflar eder, hatta pek kızdığı anlarda büyüklerimizi –hâşâ sümme hâşâ– *görmemişzadeler* diye vasıflandırdığı bile olurdu. Bu kanaatte bir insanın İffakat Hanım gibi bir bevvap[5] karısını alıp satmayacağı gayet tabii idi.

Halbuki İffakat Hanım, inadına alçakgönüllü bir kadıncağızdı. Bu itibarla onun bu övünmelerine fena halde tutulur, bazen arkasından, "Tafran kime a deli Çerkez" diye söylenirdi. "Sultan Reşad'ın eline altın ibrikle su dökmüşsün de ne olmuş sanki. Yok sarayda şöyle yenilirmiş, böyle eğlenilirmiş. Geçti hanım o günler. Devir, şimdi Devr-i Cumhuriyet."

Mamafih bu, işin sadece ideolojik cephesi idi. İki ayrı dünya görüşünün mümessili oluşları, aralarındaki gerginliği tevlit eden sebeplerden yalnız birisi, belki de en ehemmiyetsizi idi. Asıl çekememezlik çok daha şümullü, çok daha derin sebeplere dayanıyordu. Bilmem ki nasıl anlatayım, kıskançlık bu iki ihtiyarda adeta *a priori*[6] olarak mevcuttu. Hal böyle olunca, günlük hayatın en basit vakaları arasından bu ihtiraslarını körükleyecek bahaneler bulmakta, yoksa dahi icat etmekte güçlük çekmiyorlardı.

Mesela, Saraylı'nın bahçesinde iri iri Sultanselim incirleri vardı. İffakat Hanım'ın bahçesinde ise iki mozalak[7] ayva ağacından

3 *kamet:* Boy, endam.
4 *müteazzım:* Kendini büyük gören, büyüklenen, kibirli.
5 *bevvap:* Kapıcı.
6 *a priori:* Tecrübeden bağımsız olarak, başından, peşinen.
7 *mozalak:* Olgunlaşmamış, eğri büğrü meyve.

başka bir şey yoktu. Aksi gibi İffakat Hanım muannit[8] inkıbazdan[9] mustarip olduğundan peklik verir diye ayva yiyemiyordu. Diğer taraftan poliklinikteki doktor kendisine her sabah aç karnına incir yemesini tavsiye etmişti. Şimdi Saraylı'yı ne vakit ağacın dibinde incir soyarken görse kudurur, sanki inkıbaz çekmeyenlerin incir yemeleri harammış gibi, "İnadına yapıyor. İnan olsun bana inat yapıyor" diye tuttururdu.

"Size öyle geliyor İffakat Hanım" derdim. "Niye inat yapsın? Bahçesi değil mi? Elbet yemişini de yiyecek... Siz bakmayın efendim. Aldırmayın, alâkadar olmayın."

Dinlerdi sözümü uysal kadıncağız... Dinlerdi ve birkaç gün için rahat da ederdi. Fakat üç gün sonra başka bir bahane ile yeniden kaamete kalkardı. E... Her gün de âleme güllabicilik edilmez ya...

Ben nasıl onu teskin edersem, Allah selamet versin, Hacı Bey de Saraylı'yı yatıştırmaya çalışır, "Hanımlar, itmeyin eylemeyin. Komşu beyninde[10] münazaa[11] eyi değüldür" diye nasihatler ederdi. Fakat dedim ya, Saraylı da öyle hale yola gelir takımdan değildi.

Soğuk harp bu minval üzere sürüp giderken, yukarıda anlattığımız hindi meselesi patlak verdi. Siz bu hadiseyi, harbi artık göze almış iki büyük devletin basit bir hudut meselesini vesile ittihaz edip aralarındaki siyasi münasebatı tamamen kesmelerine de benzetebilirsiniz.

Harbin fiilen başlaması ise seçim günlerinin arifesine rastlıyor. 14 Mayıs'tan galiba birkaç hafta evveldi. İffakat Hanım o sabah domates fidelerini sulamış, turfanda hıyarlarını koparmış, bahçeden içeri giriyordu. Tam o esnada Saraylı Hanım'ın, elinde bir *Cumhuriyet* gazetesi, merdivenleri adeta koşarak çıktığını gördük. Saraylı Hanım? Gazete? Koşmak? Bunlar sık sık bir araya gelen mefhumlar değildi. Nitekim İffakat Hanım da benim gibi bu işte bir bityeniği sezmişti. Çok geçmeden mesele anlaşıldı: Saraylı Hanım'ın lise müdürü olan damadı şark vilayetlerinin birinden Halk Partisi adayı gösterilmiş.

İffakat Hanım bu kötü haberi duyduğunda ben yanında idim. Evvela mosmor oldu. Sonra mendilini ısırdı. Bu da bitince, açtı

---

8 *muannit:* İnatçı.

9 *inkıbaz:* Kabızlık, peklik.

10 *beyninde:* Arasında.

11 *münazaa:* Ağız kavgası, çekişme, münakaşa.

ağzını yumdu gözünü. O halim selim, namazında niyazında hatun kişi on dakikanın içinde bir ifritleşsin, bir şirretleşsin... Meğer ne küfürler de bilirmiş. Öyle bir veriştiriyor ki, Millet Partisi hatipleri yanında hiç kalır. Dünyada adam mı kalmamış? Halk Partisi'nin şeflerinin aklına turp sıkasıymış. Saraylı'nın damadı da muhakkak Saraylı gibi padişah taraftarı olacakmış. Hemen şimdi gidip polise haber verecekmiş.

"Kendine gel İfakat Hanım" diyorum. "Tansiyonun var, kendini düşün."

Gece yatısına bir de akrabası vardı, misafir.

"Susun teyzeciğim" diyor. "Bir duyan olsa maaşınızı keserler maazallah!"

İfakat Hanım çılgına dönmüş, maaşı bile alıp sattığı yok. Söylendi söylendi, tam iki saat içini boşalttı. Artık sermayesini tüketmiştir diye düşündük. Ne münasebet. Ertesi sabah yine böyle. Hatta işi daha da azıtıp komşu komşu, sokak sokak dolaşıyor.

"Evlatlarınızın başı için, kocanızın, babanızın başı için reyinizi Halk Partisi'ne vermeyin" diye yırtınıyor. Ama Saraylı Hanım'ın damadı şarktan aday gösterilmişmiş, o kadarına aklı ermiyor. Halk Partisi'ne karşı o kadar kızgındı ki İnönü'nün beyaz treni bahçenin önünden geçtiği ve bakkal çakkal bütün Erenköy halkı yollara döküldüğü halde, İfakat Hanım pencereye bile çıkmadı. İnadına mutfağa inip sarmısak ayıkladı.

Öte yandan Saraylı Hanım dört yapraklı gül olmuş, *görmemişzadeler* diye yerdiği iktidarın müthiş şakşakçısı kesilivermişti.

Seçim günleri yaklaştıkça iki komşu da propaganda faaliyetini büsbütün artırdılar. Hele İfakat Hanım çarşı pazar demiyor, her yerde nutuk çekiyordu. Bizler işin sonu neye varacak diye beklerken, bir perşembe sabahı kadıncağızı kargatulumba eve getirdiler. Gözlerini açıp tek kelime konuşamıyordu. Enjeksiyon, kan alma, hiçbir şey para etmedi. Doktor başını kaşıyarak;

"İstanbul'dan torunlarını çağırtın" dedi. Ve yapacak işi kalmamış bir insan gibi çekilip gitti.

Konu komşu başucunda bekliyorduk. Akşama doğru bir ara gözlerini açtı:

"Kazanabildi mi?" diye sordu.

"Hayır" dedim. "Kazanamadı. Halk Partisi külliyen kaybetti."

Ne dersiniz beyler? İlacın, doktorun yapamadığını bu iki kelime yapıverdi. Kadından bir ter boşansın, bir gözü açılsın.

Üç gün sonra sapasağlam ayakta idi.

Diyeceğim, demokrasinin böyle meçhul mücahitleri de var.

Mamafih İfakat Hanım tokgözlü kadındır. Bu hizmetinin mükâfatını ödetmek aklına dahi gelmiyor. Hükümetten ne mebusluk, ne de vekillik istediği var. Strasburg Konseyi delegeliğinde, devlet müteahhitliğinde, şehir meclisi azalığında da gözü yok. Onun istediği iki satırlık bir kâğıt. Üstünde Demokrat Parti başlığı olacak, içinde de hizmetlerini öven iki satırlık bir yazı. Postacı bunu mahallenin önünde getirip ona vermeli, o da Saraylı'nın evine bakarak şöyle bir övüne övüne gerinmeli. İşte bu kadar...

Demokrat Parti ricali umarım ki, bu himmeti esirgemezler. Biliyorum; onlar şimdilik İfakat Hanım'ın duasına muhtaç değildirler. Fakat bilinmez. Gün olur...

Eller

Kim söylemiş, bilmiyorum, eski filozoflardan biri, makrokozmoslu, mikrokozmoslu bir laf etmiş; "İnsanoğlu" diyor, "nasıl kâinatın küçük çapta bir modeli ise, insan eli de öylece insan ruhunun bir örneğidir."

Şu hale göre, el ayası hem iç dünyamızın bir aynası, hem de cümle kâinatın küçük mikyasta bir haritası oluyor... Doğrudur da. Aksi takdirde, elden kader okumayı nasıl izah edeceksiniz? Elden insana, insandan yıldızlara ve dolayısıyla geleceğin sırlarına atlayıvermek, bana oldum olasıya normal üstü bir sezgi işi göründü. Bundan ötürü falcılara karşı daima korku ile karışık bir saygı beslemişimdir. Ancak ne var ki, falcıların yanında öbür el sarraflarını, bilfarz eldivencilerle manikürcüleri ve bilhassa gişe memurlarını yabana atmamak gerek.

Ben vaktiyle Kandilli iskelesinde ihtiyar bir gişe memuru tanıdım. İnsanın eline bakıp cinsini, cibilliyetini, yaşını ve mesleğini, hatta geçmişini geleceğini şıp diye teşhis ederdi. Gişe deliğine uzanan eli şöyle, gözlüğünün üstünden bir süzüp;

"Bu Ermeni elidir" derdi.

"Şu çocuk muhakkak tornacı olmalı."

"Hey *more more,* bak şuraya, bahçıvan eli demişler buna."

Hiç unutmam bir keresinde;

"Şu karı çengi değilse bileklerimi keserim" demişti. Parayı uzatan parmaklara baktım: Hiç kıpırdamadıkları halde sanki şıkır şıkır çiftetelli oynuyorlardı.

Ellerin de susup konuştuğunu, gülüp ağladığını, kızıp homurdandığını ben ondan öğrendim. Ellerin de dalgını oluyormuş meğer. Onların da cömerdi ve nekesi, naziği ve nobranı, iyimseri var. Eller gösterdi ki, hep almaya alışmış; eller var yine, sırf vermek için yaratılmış.

Stajım ilerledikçe ben de denemeler yapmaya başladımdı. Avuçları cevizden kararmış, parmakları siğilli bir çocuk eli gördüm mü;

"Bu çocuk bir ilkokul talebesidir" derdim. "Bu eller uçurtma yapar, Zeynel Amca, at kılından olta yapar, ökse kurup iskete avlar. Daha daha... Solüsyonla lastik yamar. Gizli gizli kumar da oynar belki. Ne dersin?"

Zeynel Amca, gözlerinde talebesiyle övünen hocaların o gururlu parıltısı;

"Aferin evlat" der. "Var sende bir şeyler. Olacak yavaş yavaş..."

Cesaret aldım ya;

"Bak bak" derim, "şunlara bak hele. Bunlar hamarat eller Zeynel Amca, işten kızarmış eller bunlar. Bunların *sahabısı Urumelili* bir *macir* kızıdır. Kocası doksan lira aylıklı bir bahriye gediklisi olacak –neden deme öyledir işte–. Çünkü bu kız esmer erkekten hoşlanır. Kocasına hem esmer diye hem de *tersaneli* diye varmıştır. –Gül sen istediğin kadar.– Bir de pembe yanaklı çocukları olmalı. Bu tazecik işte *oncağızı* emzirir. Erkeğinin *gümleğini* ütüler, beyaz üniformasını çitiler. Başka başka... tahta uğar, masıra sarar, çok da güzel dolma yapar. Oldu mu?"

Zeynel Amca güler ama oldu demeye bir türlü dili varmaz. Faraziyenin bu kadar dallı budaklısı onun ilim adamı vicdanını bayağı rencide etmiştir. Zira o bu işi ilim haline getirmiş adamdır. Ve bu sıfatla sağlam müşahededen ayrılıp uçarı fantezinin kanadına takılandan pek o kadar hazzetmez.

Diyeceğim, bu huy bana ondan geçti. Fakat zamanla işi daha da azıttım. Şimdi bir el görmez miyim, sapık muhayyilem ağaca tırmanmış bir kedi misali, daldan dala sıçrar durur. Mümkünse yakala da indir aşağı.

Vapurda karşımdakilerin ellerine bakıp faraziyeler kuruyor, sonra yüzlerine bakıp bu faraziyeleri kontrol ediyorum. Şaka maka, insanı deliliğe götüren yollar çoğu zaman böyle ehemmiyetsiz görünen patikalardır.

Bırakmalı, vazgeçmeli. Fikri sabit haline gelmesini önlemeli.

Bırakmıştım da. Bırakacaktım da... Nitekim kaç zamandır toplu yerlerde başımı hiç kitaptan kaldırmıyordum.

Fakat o eller, kaderin Kadıköy vapurunda karşıma çıkardığı o şaheser eller, insanda tövbe mi bırakırdı.

Ilık bir temmuz sabahı idi. Hani bazı günler olur, o sabah yataktan bir hafif kalkmışsınızdır. İçinizde sebebini bilmediğiniz bir

neşe, dudağınızda yıllar boyu unuttuğunuz bir beste, sokaklara fırlamışsınız. Gökyüzü mavi, masmavidir. Zihniniz bulutsuz ve berrak... Ne bir gün evvelin tortusu, ne bir gün sonranın kaygusu. Oh, yaşıyorsunuz. Yaşamak hoş şey... Yaşamak tatlı. Bir gülüş, bir saç perçemi, bir soket, ne bileyim ben, havalanan bir etek, yanınızdan geçen bir kadının rüzgârı, her şey her şey, sizde o sabah bin bir ihtiras uyandırabiliyor.

İşte böyle netameli bir sabahtı. Kadıköy'den kalkan dokuz elli vapurunda yer bulamamış, alt kat salonun dışındaki tahta sırada ak sakallı bir ihtiyarla başörtülü bir kadının arasına sıkışmıştım.

Lodos desem lodos değil, bir acayip rüzgâr esiyordu. Sigaramın dumanı bazen geriye geriye, bazen de gittiğimiz istikamete doğru uçuyor. Ben buna bakıp şaşarken, yanı başımızdaki lüks kamaranın penceresinden beyaz eldivenli bir dirsek uzandı. Ve kadınlara has o beceriksiz kol hareketi ile denize bir kâğıt attı, yahut atmak istedi. Zira kâğıt bu güzel elden ayrılmak istemiyormuş gibi bir parmaktan kurtuldukça öbürüne yapışıyordu. Kadın sinirli sinirli parmaklarını silkeledi. Ve akıbet, kâğıdı denize uçurdu. Bu bir kestaneşekeri yaldızı idi. Döne döne önümden geçti. Küpeştenin ıslak demirini sıyırıp yavaşça köpüklü suların üstüne kondu. Sonra ufaldı ufaldı, ta gerilerde kaldı.

Tekrar pencereye baktım: Kadının parmakları pervazın kenarında trampet çalıyorlar. Al gözünü oradan alabilirsen. Herhalde sarışın olacak. Eldivenin bittiği yerden zambak gibi beyaz bir kol çıkıyor. Üstünde sarı sarı, parlak parlak ayva tüyleri... Uzansam dokunacağım. Fakat ters tarafa oturduğundan yüzünü görmek mümkün değil.

Birden tövbemi hatırladım. "Hayır, bakmayacağım. Nerde benim kitabım?"

Yanımdaki ihtiyar;

"Bir şey mi söyledin evlat?" dedi.

"Hayır" dedim. Utandım. Adam tuhaf tuhaf yüzüme baktı. Kitabımı açtım. Bakalım Goethe ne diyor:

Felsefi spekülasyon Almanlar için umumiyetle bir engel oluyor. Çünkü çoğu zaman üsluplarına mücerret, anlaşılmaz, bitip tükenmek bilmez; boş ve lüzumsuz şeyler karıştırıyorlar. Bazı felsefe çığırlarına daldıkça daha kötü...

Başımı kaldırdım. Gökyüzü masmavi gülüyor. Vapurun ta yanından kanatlarını suda çırparak bir martı sürüsü geçti. Sol gözüm hâlâ kaçamak peşinde. Oldu mu şimdi olanlar! Kadın eldivenini çıkarıyor. İki dirseğini pervaza dayamış, belli ki şimdi ayağa kalkmış. Bu arada altın sarısı saçlarının şöyle bir çakıp sönüşünü fark eder gibi oldum. Teşhis doğru, sarışınmış. Ah şu namussuz perde. Uzansam yüzünü de göreceğim. Fakat ak sakallı ihtiyar ne der, yanımdaki başörtülü kadın, onun yanındaki jandarma onbaşısı ne derler. Kadın, eldiveninin parmaklarını birer birer çekip gevşetti. Kalbim küt küt vuruyor. Dirseğe kadar varan güderi eldiven ağır ağır, rölanti bir filmdeki gibi ağır, aşağı kaydı, kaydı, geldi, tam bilek nahiyesinde durdu. Saçların yeniden dalgalanmasından ve pencerede japone kollu nefis bir omuz başının belirmesinden kadının başını çevirdiğini ve geride birine cevap yetiştirdiğini anladım. Şimdi lafa tutmanın sırası mı birader!

Eldivenli kadın;

"Rio'nun havasını siz bana sorun" diyordu. "İlk senesi öldüm öldüm dirildim."

Buğulu bir sesi var. Ben böyle sese biterim. Bu ses, tek kelimesiyle insanı mahveden sestir. Bu ses yatak odası mahmurluğunu bütün gün üzerinde gezdiren sestir. Çok az kadında oluyor bu. Bir kere Marie Bell'de dinlemiştim. Cahide Sonku'nunki de az buçuk öyledir.

Kadın yarı dönük, konuşulanı dinliyor. Eldivenini çıkarmakta olduğunu sanki unutmuş. Hatırladı. Döndü. Biraz daha çekti. İlkin narin bir bilek, pırlantalı bir kol saatinin çevrelediği ince kemikli bir bilek ortaya çıktı. Sonra eldiven orayı da aşıp yer yer taze damarları görünen şeffaf, bembeyaz bir elin üzerinden kayıp parmak köklerine kadar geldi. Ay bir içim gıcıklansın... Sanki önümde bir kadın soyunuyor. Çekin şunu hanımefendi, çıkarın Allah rızası için. Çekti nihayet. Ve manolya gibi beş nefis parmak pencerenin kahverengi pervazında güneş gibi parlayıverdi. Nasıl oldu da o sırada etrafa taze bir muz kokusu yayılmadı, şaşarım.

Bu el değil, bambaşka bir şeydi. Etrafı adeta bir hale ile çevrili, bembeyaz, göz kamaştırıcı bir cisimdi bu. Buna bakan bir dinsiz derhal imana gelebilir, bu eli gören bir manav hemen şair olabilirdi. Bu el öylesine mükemmeldi, mükemmeliyetin ta kendisi, son zir-

vesi idi. Onu anlayabilmek için, Kadıköy'den kalkan dokuz elli vapurunun penceresinde görmek ve tesiriyle benim gibi allak bullak olmak lazımdı. Gerisi lafügüzaftı.[1] Anlatılamazdı. Anlaşılamazdı.

Kadının parmakları şimdi, uzun uzun yorganın altında kalmış genç kız bacakları gibi, yaramaz yaramaz tepiniyor, şehvetli şehvetli geriniyor, velhasıl beni çıldırtmak için ne lazımsa yapıyordu.

"Aklım yine raydan çıkıyor oğlum" dedim. Bereket, bu sefer yüksek sesle düşünmemiştim. Yoksa yanımdaki ihtiyar tam notunu verecekti.

İnsanüstü bir gayretle tekrar kitabı açtım:

Bazı felsefe çığırlarına... felsefe çığırlarına *daldıkça, daha karanlık...* karanlık... *yazıyorlar... Böylece Schiller'in üslubu* –ne olmuş Schiller'in üslubu– *felsefeyi bırakır bırakmaz bütün güzelliğine...* güzelliğine *ve canlılığına kavuşuyor.*

Kavuşsun bakalım...

Ahırkapı önlerine gelmiştik. Rüzgâr perdeleri uçuruyordu. Lüks mevkiin penceresinde yine kelebek çırpınışına benzer bir kıpırdanış oldu. Kadın üşümüş olacak ki, pencereyi kapamaya uğraşıyor. Kollarını havaya kaldırdığından, tatlı bir uçurum gibi esneyen koltuk altlarını olanca haşmetiyle, hatta güneşte parlayan iki küçük ter damlacığına kadar bütün teferruatıyla gördüm. Kadın, kolları havada, bir müddet uğraştı. Yukarı kadar çıkardığı pencereyi bir türlü kapatamıyordu. Sonra arkadan bir adam seğirtti. Ve kalın parmaklı maymun kadar kıllı iki iri pençenin pervaza yapışıp pencereyi suratıma bir kapı çarpar gibi hızla kapadığına şahit oldum.

O anda içime bir gurbet acısı çöktü. Tekrar kitaba döndüm. Okuyamıyorum. Muhayyilemin zembereği boşanıvermiş bir kere...

Bu eller, beceriksiz eller diye düşündüm. Baksana yaldızı atamadı, pencereyi kapayamadı. Bu eller iş için değil, sevilip okşanmak, öpülüp koklanmak için yaratılmış. Bu eller fondan kutusuna dalar beyim, kestaneşekeri kutusuna dalar. Bunlar marköz kapamalı, spor otomobilin volanına konmalı. Herhalde hariciyeci karısı olacak. Dünya görmüş, halinden belli. Kocası "r"leri "ğı" konuşur muhakkak. Adı ya Afif'tir, ya Bülent'tir, ya Muvaffak. Hayır Ali

1 *lafügüzaf*: Boş lakırdı, yersiz söz.

Rıza olmaz. Gıyasettin de olamaz. Taş çatlasa olamaz. Bu isimde dostları bile yoktur onun. Bu kadın Rio'luk kadın, Riviera'lık kadın. Bu kadın kir tutmaz kardeşim, ter de kokmaz, regl bile olmaz, ne diyorsun sen. Yasemin gibi kokar parmaklarının ucu. Kravatımı bağlamalı bu parmaklar benim. Kravatımı bağlarken de arada bir boynuma, çeneme, yüzüme dokunmalı. Yüzüme gözüme sürsem bu elleri, koklasam koklasam, dudaklarımda gezdirsem, avcumda sıksam. Güvercin göğsü gibi sıcacıktır, yumuşacık... Avcumda iken bile her an kaçacakmış gibi oynar ve kaypak. Parmaklarımı onunkilerin arasına geçirsem, bir mengene gibi sıksam, sıksam, sıksam. "Ay canımı acıtıyorsun ama" dedirtene kadar sıksam. Sonra acıttığım yerleri öpüp ovalasam, o bitince bileklere geçsem...

Hamal gibi bir herif nasırıma basarak geçti. Yanımdaki ihtiyar bavullarını kaldırıyor. Ne çabuk geldik, ne vakit yanaştık.

Riolu dilber ne oldu diye uzanıp içeri baktım. Yanındaki kadınla konuşa konuşa birinci mevkiye doğru yürüyor... Acaba nereye gider şimdi?.. Doğru Beyoğlu'na çıkar muhakkak. Önce Lebon'a girip dişçisinden randevu alacaktır. Sonra Necmi Rıza'ya uğrar, yazlık emprime bakar. Bir de eldivenciye uğrasa, eldivencinin de tezgâhtarı ben olsam. O şeffaf, o sıcak, o yumuşak parmakların bir bir ölçüsünü alsam. Yahut manikürcü olmalı...

"Ağabey!"

Ağabeyi, kardeşi, amcasının oğlu, akrabası bir şeyi olsam; o eli her gün görsem, tutabilsem.

"Ağabey, senden mi düştü bu ağabey?"

Çocuğun biri omzumu dürtüklüyor. Döndüm. Gösterdiği tarafa baktım. Gözlerime inanamıyorum: ELDİVEN, ONUN ELDİVENİ... Evet beni zıvanadan çıkaran o beyaz eldivenlerin bir teki orada, yerde, pencerenin tam altında, ne olduğu belirsiz bir şekilde süklüm püklüm yatıyor. Camı kapamaya uğraşırken düşürmüş olmalı. Gayriihtiyari eldivenin üstüne atıldım. Ve heyecandan bana bile yabancı gelen boğuk bir sesle;

"Benim ya. Tabii benim!" diye haykırdım. Çocuk belki arkamdan deli demiştir. Ne dediyse dedi. Kıymetli hazinem cebimde, ben, arkama dahi bakmadan kalabalığın içine karışıverdim.

Sanki arkamdan kovalıyorlardı. Bir el sanki her an omzuma yapışmak üzere idi... İskeleye çıkar çıkmaz, önce sağa sonra sola

yürüdüm. Utanmasam, şüpheyi uyandıracağımdan korkmasan tabana kuvvet koşacaktım.

Daireye geldiğimde koşmuş gibi soluyordum. Terimi silip masanın başına geçince ayniyat şefi bendeki fevkaladeliği sezdi:

"Allah versin Daniş Bey" dedi. "Gözlerin pek parlıyor bugün. Sende bir şeyler var, anlayalım."

Kendimi tutamasam, "Var ya zahir. Eldivenim var benim, eldivenim" diye bağıracaktım.

Eldiveni o gün, bütün gün, sol avcumdan bırakmadım. Oradan sol koluma, kolumdan da bütün vücuduma ılık ılık, bir dişi vücudun mahrem sıcaklığı gibi şehvetli ve sarhoş edici bir şeyler yayılıyordu. Odada yalnız kalınca eldiveni hemen cebimden çıkarıyor, deriye sinmiş o iç gıcıklayıcı kokuyu ta genzime kadar çekiyordum. Hatta bir iki defa ağzından üfürüp şişirdim de. O zaman içi doluveriyor, kadının kolu sanki dirseğine kadar önümde canlanıyordu...

Bir hafta, iki hafta, üç hafta, dört hafta, bir balayı neşesi içinde hep o eldivenle dolaştım durdum. Ve karısını dostlarına tanıtmakta gecikmiş dalgın bir damat gibi ancak bir ay sonra Zeynel Amca'nın dükkânına uğramayı akıl edebildim. Zeynel Amca tekaüt olduğundan beri Üsküdar'da oturuyor, oğluyla beraber İhsaniye'de bir bakkal dükkânı işletiyordu.

Kapıdan girer girmez eldiveni mermer tezgâhın üstüne attım:

"Buna ne buyurulur üstat?" dedim. "Söyle ne buyurulur bu muz gibi ele?"

Gözlüğünün üstünden bir eldivene, bir bana baktı. Sonra yumuşak deriyi itina ile parmak uçlarından tutup havaya kaldırdı. Evirdi, çevirdi. Tezgâhın üzerine yaydı, devşirdi, yine yaydı. Burnuna götürüp, o kibar, uçucu ama yine de iç bayıltıcı kokuyu derin derin teneffüs etti. Sonra;

"Halis muhlis kibar orospu" diye kestirip attı.

"Halt etmişsin sen!" dedim. "Halt ediyorsun artık sen."

Ağzımdan çıkanı kulağım işitmiyordu. Kan tepeme çıkmıştı. O anda kalbini kıracak bir şeyler daha söyleyebilirdim. Bereket kendimi tuttum ve eldivenimle beraber, kendimi sokağa attım.

Sağ olsun iyice bunadı artık. Sade bu eldiven meselesinde değil, konuşurken de hep aynı şey. Bütün güzel kadınları orospu, biraz varlıklı erkekleri de hırsız yapıp çıkıyor.

Kaptanın Namusu

Bulgaristan'dan mangal kömürü getiren Yücel motoru Midye önlerinde serseri bir mayına çarparak battı. Vakit gece yarısı, deniz de çok dalgalı olduğundan yedi kişilik mürettebattan ancak ikisi kurtarılabildi. Kaptan da dahil olmak üzere diğer beş kişi sahil tahlisiye grubunun bütün aramalarına rağmen bulunamadı. Kurtarılan iki denizci geceyi orada geçirdiler. Ertesi gün kendilerine gelir gelmez bir polis refakatinde İstanbul'a sevk edildiler.

Tayfalardan Kıvırcık Recep bütün yol boyunca başını tahtalara dayayıp horul horul uyudu. Fakat arkadaşı Rizeli Sadık gözünü dahi kırpmadı. O öylesine üzgün ve bitkindi. Boşalmış nazarları ve yeşile bakan bir renk almış yüzü ile kompartımanın bir köşesine büzülmüş oturuyor, ara sıra başını iki yana sallayıp "Tuh be yazık oldu" diye mırıldanıyordu. Hatta bir keresinde yüzünü pencereden tarafa çevirdi ve gözlerinden boşalan yaşları kolunun yeniyle silerek hüngür hüngür ağladı da. Yanındaki polis, "Yapma yahu. Çocuk mu oldun? Sen erkek adamsın..." diye müdahale etmese belki daha da ağlayacaktı. Bu sözler üzerine kendini biraz toparladı. Kalktı, pencereye yürüdü. İki parmağı arasına kıstırdığı burnunu zurna gibi öttüren hızlı bir sümkürüşle temizledi, sonra polise dönerek;

"Ah kardeşim bilmezsin, nasıl yanıyor içim" diye inledi. "Beşi de aslan gibi adamdı. Hey gidi kahpe felek; gençliklerine doymadan gitti fakirler... Aklıma vurdukça deli oluyorum. Hele kaptan... hele kaptan... Hepsinden çok ona yandım. Bilmezsin ağabey, ne yiğit adamdı, ne yürekli adamdı, ne baba adamdı. Hepimize evlat muamelesi ederdi. Başımız sıkışınca hep ona koşardık. Ah reis, zavallı reis. Keşke bizim yerimize sen kurtulsaydın."

Burada Sadık'ın kanlı gözlerini tekrar yaşlar bürüdü, sonra birden kafasını yumruklayarak;

"Nah sersem kafa, ben o gece fitil olmasaydım, ne yapar yapar onu kurtarırdım..." diye hayıflandı.

Sarışın denizcinin bu içten teessürü polise çok dokunmuştu. Sadık'ı teselli etmek, ona bir şeyler daha söylemek ihtiyacını duydu, fakat fazla hassasiyeti mevkiine yakıştıramamış olacak ki birden kalktı, koridora çıktı. Pencereye dayanıp mühim bir tavırla dışarısını seyretmeye başladı. Ve tren Sirkeci'ye gelinceye kadar aynı vaziyette kaldı. Bu müddet zarfında Recep horultusuna devam ediyor, Sadık da biteviye burnunu çekip duruyordu.

İstanbul'a varınca, polis, tayfaları doğru savcılığa götürdü. Orada çatık kaşlı bir adam tesellüm[1] ettiği evrakı gözden geçirdikten sonra kazazedeleri sıkı bir sual bombardımanına tuttu. Adam onlara en akla gelmedik şeyler soruyor, Bulgar limanından ne vakit kalktıklarından tutturup geminin nasıl battığına dair her nokta hakkında esaslı tafsilat istiyordu. Fakat, aksi gibi berikiler onu tatmin edecek cevaplar veremiyorlardı. Vaka gecesi kafayı iyice çekmiş, ancak kendilerini denizde bulunca biraz ayılabilmişlerdi. O keşmekeş esnasında arkadaşlarını bile görememişlerdi. Kaza neden oldu, nasıl oldu, ne vakit oldu bilemiyorlardı.

Savcı muavini baktı ki bunlardan bir iş çıkmayacak, icabında yine çağırmak üzere iki tayfayı salıverdi. Sonra vakanın bir denizaltı hücumuna pek benzediğini göz önünde tutarak, şimdilik gazetelere aksettirilmemesi lüzumunu telefonla merciine bildirdi.

Savcılıktan çıkan iki arkadaş evvela Galata'da bir aşçı dükkânına giderek karınlarını doyurdular. Kaza esnasında kemerlerinde taşıdıkları paralar adamakıllı ıslanmış, fakat bereket kaybolmamıştı. Sonra eksik olmasın, Midye'den ayrıldıkları sırada kaymakam bey de ellerine beşer lira vermişti. Büyük olmak hasebiyle paraları Sadık çekti, sonra yanındaki arkadaşına;

"Oğlum Recep" dedi. "Sen şimdi doğru Kasımpaşa'ya gider, hali keyfiyeti kaptanınkine anlatırsın. Ordan da Halıcıoğlu'na geçip İlyas'ın ailesini bulmalı. Bakma öyle uykulu uykulu suratıma. Arkadaşlık bunu iktiza eder."[2]

Recep yutkundu:

"Ben kaptanın evine topu topu bir kere gittim" dedi. "Şimdi gitsem bulamam."

---

1 *tesellüm:* Teslim edilen bir şeyi alma.

2 *iktiza etmek:* Gerekmek.

"Çeşme var ya, çeşme... Çeşmeyi de bulaman mı?"

"He."

"Çeşme burda. Kaptanın evi şurda."

Recep kaptanın evini hemen orda, Sadık'ın gösterdiği tarafta görecekmiş gibi eğildi, baktı. Sadık, sinirlenmişti.

"Yürü lan yürü" dedi. "Senden gelecek hayır Allah'tan gelsin."

İki arkadaş, Şişhane'ye çıkıp Kasımpaşa'ya indiler. Fakat kaptanın karısını evinde bulamadılar. Sürtük karı gene kim bilir nerelerde çanıldıyordu. Zaten onun âdeti idi. Kocası seferde iken hiç evde oturmaz, orada burada gezer dururdu. Hatta bu meyanda yabancı erkeklerle düşüp kalktığı da rivayet edilirdi. Reis bunları bilmez mi idi, yoksa bilmezlikten mi gelirdi? Orası malum değil. Malum olan bir şey varsa o da, kaptanın bu karıyı çok sevdiği, her gittiği limandan ona olmadık hediyeler taşıdığı, varını yoğunu onun uğruna seve seve harcadığı idi. Sadık, Şayeste'yi –haspanın adı da Şayeste idi– birkaç kere görmüştü. Pek de ahım şahım bir şey değildi. Şişman, kısa boylu, memeleri lömbür lömbür bir kadındı. Nasıl oluyordu da kaptan bu eksik eteğe bu kadar kul köle oluyordu? Sadık buna bir türlü akıl erdirememiş, sonunda Şayeste'nin reise büyü yaptığına ve adamı başka kadınlara karşı efsunla bağladığına kanaat getirmişti. Komşularından motor mürettebatına kadar tek kişi Şayeste'nin kaptanın karısı olmayıp nikâhsız dostu, yani düpedüz metresi olduğunu bilmezdi. Nereden de bilsinlerdi? Reis onu herkese "ayalim"[3] diye tanıtır, kadın da ona "kocacığım" der dururdu.

İşte iki tayfanın arayıp da evinde bulamadıkları Şayeste böyle bir kadındı.

Recep;

"Komşulara haber bıraksak" dedi.

Sadık dalmış, düşünüyordu: Daha üç hafta, öyle ya üç hafta evvel, şurada şu çarpık çardağın altında kaptanla kadeh tokuşturmuşlardı. Şayeste elinde meze tabakları içeri dışarı gezeleyip duruyordu. Radyoda Hamiyet, "Yesin onu ninesi"ne başlayınca kaptan göz kırpıp, "Sadık bak seninkini çalıyorlar" demiş, Sadık da bunun üzerine edepli edepli gülümsemişti. Kaptan ona ne kadar akran

3 *ayal*: Aile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler: çoluk çocuk ve eş.

muamelesi etse de Sadık yine her daim haddini bilir, bir an olsun ona hürmette kusur etmezdi.

Recep bir şeyler söylüyordu:

"Komşulara haber bıraksak diyom, ağabey."

"İyi ya çal kapıyı söyle."

Recep yandaki kapının tokmağını vurdu. Bitişikteki evde de kimsecikler yoktu.

"Toptan bir yere gitmiş mahalleli."

Çeşmenin yanındaki mezbelelikte üç dört çocuk kuka oynuyorlardı. İçlerinden en kabacası;

"Düğüne gitti onlar" dedi. "Akşama gelirler anca."

Sadık bir ara, şu velete söylesek diye niyetlendi. Sonra ne düşündü ise düşündü, vazgeçti.

İki arkadaş çaresiz dön geri ettiler. Unkapanı Köprüsü'nü geçip Halıcıoğlu'na yollandılar.

İlyas'ın karısı leğeni dışarı çıkarmış kapının önünde çamaşır yıkıyordu. Onları görür görmez işini bıraktı. Birden rengi kül gibi olmuştu. Konuşmadan, bir şey sormadan, öylece, onlara bakıyordu.

Sadık ne söyleyeceğini şaşırdı. Ömründe hiç bu hale düşmemişti. Geldiğine geleceğine pişman oldu. Gözlerini yere indirip;

"Hemşire!" diye yutkununca, kadın ossaat işi anladı. Elini evvela ağzına sonra başına götürüp saçlarını yolmaya başladı.

"Ay başıma gelenler, ay başıma gelenler" diyor da başka bir şey demiyordu. Gözleri yerinden fırlamıştı. Bu gözler, sağa sola, yukarı aşağı kayıp duruyorlardı. Sadık, bir ağlasa, diye düşündü. Bir ağlasa... Birden aklına Rize'deki Dudu Kadın geldi. Ağlayamadığı için aklını kaçıran bir de erkek biliyordu.

Kadın kendini ordan oraya atıyor, "Ay başıma gelenler" diye haykırıyordu. Demin kül yeşil olan yüzü kızarmış, boynunda dal gibi damarlar belirmişti. Şimdi sesli, avaz avaz ağlıyordu. Analarının ağladığını duyan çocuklar da içerden koşup geldiler. Papatya gibi saçlı küçük kız, anasının kucağına tırmanmaya çalışıyordu. Ondan biraz kabaca oğlansa geldi, küçücük eliyle Sadık'a bir yumruk attı.

Sadık'a kadınla kızın ağlamasından çok bu yumruk dokundu. Utanmasa oturup o da onlarla karı gibi ağlayacaktı. Burnunu çekip;

"Ne denir hemşire" dedi. "Kader böyleymiş. Hepimiz yolcuyuz bu fani dünyada, hepimiz."

Recep başını eğmiş yerdeki çamaşır leğenine bakıyordu. Şimdi nedense Yenicami'deki kırmızı sakallı vaizi hatırlamıştı. Yüzü onu dinlediği zamanki gibi mahzun ve mütevekkildi.

Komşular bir anda kadının başına üşüşünce Sadık adeta hafifledi. Ne de olsa kadın kısmı teselli etmesini daha iyi bilirdi.

"Bize müsaade kardeşim" dedi. "Bir ihtiyacınız olursa çekinme söyle. Ben de senin bir kardeşin sayılırım. Motor iskelesinde Temel Kaptan'a haber edersiniz. Elim kanda olsa gelirim evvel Allah."

Sonra elini kuşağına attı. Oradaki otuz kaymenin beşini ayırıp yirmi beşini kadına uzattı:

"Şunu da şimdilik kabul et, lazım olur, benim İlyas'a borcum vardı zaten."

Yalan söylüyordu. Aslında İlyas'ın ona on yedi lira borcu vardı. Borçlu gitti fakir diye düşündü. Çoluğu çocuğu olan borçlu gidecek elbet.

Yolda hiç konuşmadılar. Recep'in yüzü hâlâ ağlamaklı idi. Aklı fani dünyada kalmıştı. Sadık'ın da gözünden bir türlü o sümüklü oğlan gitmiyordu. Babasından yetim kaldığında o da bu yaşlarda olmalı idi. Bir cigara yaktı. İyi ki kaptanın çocukları yok diye düşündü. Kocası boğulduğu gün düğün dernek sürten Şayeste'ye şimdi büsbütün içerliyordu.

Galata'daki kahveye gelince, içi yine rahat etmedi.

Recep'e;

"Sen yarın sabah erkenden Kasımpaşa'ya yollan, kaptanınkini ara" diye tembih etti.

"Sen gelmeyecek misin?"

Hayır, Sadık gelmeyecekti. Bugün oraya gittiğinde çok fena olmuş, yatışmaya yüz tutan kederi yeniden depreşivermişti.

"Ben gelince efkârlanıyorum" dedi.

Sonra birden sesini yükselterek;

"Ne dedikse onu yap işte. Amma da herifsin be!" diye aksilendi.

Kıvırcık da bunun üzerine;

"Kızma ağabey gideriz" deyip alttan aldı.

Zaten onun lisanında "hayır, olmaz" kelimeleri yoktu. Her şeye "peki, olur" der, fakat sonunda gene bildiğini yapardı. Nitekim er-

tesi sabah askerlik şubesinde bir işi çıktığından gidip kaptanınkini arayamadı.

Sadık o gün İstanbul'da olsaydı, ne yapar yapar onu zorla yollar, daha olmazsa kalkar kendi giderdi. Sadık arkadaşlık hatırına çok hürmet eder, böyle şeylere pek ehemmiyet verirdi. Fakat aksilik bu ya, o gün orada değildi. Üsküdar'da kayıkhane işleten bir memleketlisini görmeye gitmiş ve kaç zamandır emniyetli birini arayıp duran o adam da Sadık'ı hemen yanında alıkoymuştu. Diğer taraftan aynı gün Kıvırcık da kendi başının çaresine bakmış, Boğaziçi vapurlarında bir çımacılık bulmuştu. Bu itibarla iki arkadaş birbirlerini tekrar göremediler. Ve Sadık, Recep'in vazifesini ihmal ettiğinden haberdar olmadı. O, Kıvırcık'ı o gün gitti, kadına haber verdi biliyordu.

Bu müddet zarfında Şayeste kendi havasında gezmekte, kaptanın salıya döneceğini umarak o zamana kadar fırsattan bilistifade doya doya eğlenmekte idi. Nitekim o gün de yanında direk enseli bir adam olduğu halde Sultan Tepesi'ne gezmeye gitmişti. Şayeste'nin iyi bir âdeti vardı. Yaptığı edepsizlikler için daima kendi muhitinden uzak bir yer seçer, böylece hiç değilse kaptanın şerefini korumaya gayret ederdi. Dostu ile dağ bayır sürttükten sonra, Üsküdar'a indiler. Adam ona çarşıdan bir çanta satın aldı. Satıcı çantanın içine iki çift ipek çorap koydu. Cömert sevgili bunların da parasını saydıktan sonra iki sevdalı oradan çıktılar.

Kadın koluna girdiği adama yaltaklandıkça yaltaklanıyordu. Bir sinemanın resimlerine baktılar. İskeleye doğru yürüdüler. Nihayet muhallebicide karar kıldılar.

Sadık gözlerine inanamıyordu. Olamaz. İnsan gâvur olsa, ne kadar aşağılık olsa, böyle bir halt edemezdi. Bir kerem gönlü razı gelmez. Dün bir, bugün iki. Dur bakalım... Orospu makulesi[4] bilem sevdalısına yas tutarmış derler. Yanlış görmüşündür oğlum. Belki de benzettin.

Muhallebici, Sadık'ın yüzüne bakıyordu. Sadık dönecekken kapının dibindeki masaya ilişti:

"Bir şıra getir. Şıra yoksa demirhindi olsun."

4 *makule*: Cins, tür, takım, çeşit, nevi.

Arkadan tıpı tıpına benziyordu hani. Boyalı saçlar... Kütük gibi kalça... Mantar tabanlı ayakkaplar.

Şıra geldi, üstü bira gibi köpüklüydü. İçinde parça parça lifler yüzüyordu. Sadık bunu bir yudumda içti. "Eğer oysa... Eğer oysa... Şimdi ne yaparlar yukarda dersin..." Durdu, kulak kabarttı. Yukarda hiç ses seda yoktu. Birden çıkıp gitmeyi kurdu. Nesine vazife. Gülmek istedi, gülemiyordu. "Budalalığın âlemi yok" diye söylendi. "Kaptanınkinin Üsküdar'da işi ne? Şıranı da içtin, ver paranı çık dışarı. Ver paranı çık dışarı..." Çıkacaktı da. Parayı vermişti. Fakat işte tam o sırada, yukardan çığlığa benzer bir kahkaha sesi geldi... Tuhaf bir gülüş... Gıdıklanmış gibi, hem canı yanmış, hem hoşlanmış gibi...

Muhallebici ıslak bir bezle tezgâhın üstünü siliyor, Sadık'la göz göze gelmemek için caddeden geçen Kısıklı tramvayını seyrediyordu.

Bir müddet sessizlik oldu. Sonra yine, fakat bu sefer başka türlü, tavuk gıdıklaması gibi, halka halka, zembereği boşanmış bir gülüş. Ta kendisi, Şayeste. İçince de böyle güler o kaltak...

Sadık bir solukta kendini yukarda bulmuştu. Gerisini ancak, hayal meyal hatırlıyor.

Ata biner gibi herifin kucağına tünemiş karı, yarı beline kadar sıvanmış baldırı... Ve ha bire gıcırdayan iskemle...

"Al kudurmuş kaltak..." diye bağırmış olacak. "Al kahpenin domuzu, al irezilin orospusu..."

Bir yağ tulumuna dalar gibi kabzaya kadar böğre dalan bıçak. Allı güllü entarinin üstüne gitgide yayılan kızıl leke. Aşağıdan koşuşanlar... Başına geçen iskemle, önce ayakta sonra yerde boğuşma. Göğsünün üstüne oturup boğazını sıkan o izbandut gibi muhallebici, o eşşoğlu eşşek Arnavut pezevenk...

Bütün bunları duman içinde, sis içinde, evveli sonrasına, sonrası evveline karışmış bir halde hatırlıyordu.

Cankurtaran gelmişti galiba. Kadını sedye ile götürmüşlerdi. Direk enseli herif de o hengâmede pantolonunu iliklemeye bakıyordu.

"Bıçağın kabzasına yapıştığımı biliyorum, ondan ötesini hatırlamıyorum."

Hayatı boyunca bu son cümleyi belki beş yüz defa dinlemiş olan tecrübeli komiser, karşısındaki adama baktı. Sarı sakalları

uzamış bu yanık yüzde en küçük bir pişmanlık eseri yoktu. Bu kalın seste, bu dik duruşta, bu sert bakışlarda vazifesini yapmış bir insanın vicdan rahatı okunuyordu. Zaten Sadık da açık açık söylüyordu. Yaptığına pişman değildi. Ölen müstahakkını bulmuştu. Ona ne ceza verilecekse verilirdi. Gam yemiyordu.

Zabıtlar tutulup muamele tamam olunca komiser, katili ve şahitleri savcılığa gönderdi.

Bu cinayetten üç gün sonra, Yücel motorunun boğuldu sanılan mürettebatı, başlarında kaptanları olduğu halde bir Rumen vapuru ile çıkageldiler. Onlar motor batarken arkadaşları gibi sarhoş olduklarından cankurtaranları başlarına geçirmiş ve yarım saat kadar sularda sürüklendikten sonra bir Rumen şilebi tarafından görülerek kurtarılmışlardı. Şilep onlar için yolunu değiştirmediğinden ister istemez Köstence'yi boylayan denizciler İstanbul'a ancak şimdi dönebilmişlerdi. İnfilakın serseri bir mayından husule geldiği artık kati surette anlaşıldığı için hadise matbuata da intikal etmiş bulunuyordu. Bütün gazeteler kurtulan denizcilerin grup halindeki fotoğraflarını ilk sayfalarında neşrediyor, kaza hakkında öğrendikleri yeni tafsilatı meraklı karilerine[5] yetiştirebilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Derin bir yara almasına rağmen durumu tehlikeli olmayan Şayeste de bu arada iyileşmiş, hastanede gazetecilerle konuşacak, dudağında meşhur bir piyasa hanendesinden kapma tebessüm, resimler çektirecek hale gelmişti.

Fakat tevkifhanedeki kuytu hücresinde tek başına pineklemekte olan Rizeli Sadık bütün bu olan bitenden haberdar olamamıştı. O şimdi bugünkü celsede savcının ne koz kıracağını düşünerek, kenarları sigaradan sararmış tırnaklarını kemirmekle meşguldü. Savcının ilk celsede söylediği şeyler arasında Sadık idam, ölüm gibi sözlere pek rastlayamamıştı. Adam ha bire "...ncı madde ...inci madde" diye rakamlardan bahsedip durmuştu. Mamafih Sadık böyle namussuz karıları şişleyenlere idam cezası verilemeyeceğine öteden beri kani bulunuyordu. O, "Bunun kemali olsa olsa on beş senedir" diyordu. Nitekim yoldan çıkan nişanlısını dokuz yerinden bıçaklayıp öldüren amcazadesi Hamza topu topu on bir sene giy-

5 *kari:* Okuyucu.

mişti. Tophane'de gözünün önünde tombul Eliza'yı şişleyen çarkçı Şahin ise ancak yedi yıl hapiste kalmış, yedinci yılın sonunda, "ciğerim hastadır" diye rapor alıp evine çıkmıştı.

Sadık bu hukuki mülahazalara dalmış düşünürken kapı açıldı. Kendisini mahkemeye götürecek jandarmalar göründü. Döşemeye öfkeli bir tükrük fırlattıktan sonra ayağa kalkan denizci elini kelepçeye uzatırken, "isterlerse assınlar be... Vız gelir" diye söylendi. Kısa boylu jandarma Rizelinin kalın bileklerine geçirdiği demir kilidin adamakıllı kapandığına kanaat getirdikten sonra çiselemeye başlayan yağmurun altında yola düzüldüler.

Sadık gelip geçenlerin kendine çevrilen meraklı bakışlarını görmemek için başını önüne eğmiş, hızlı hızlı yürüyor, heyecandan mütevellit bir gıcığı yenmek için üç dört adımda bir öksürüyordu. Böylece bir hayli gittiler.

Tam Yeni Postane Caddesi'ne sapmışlardı ki, halinden çoktandır onları beklediği anlaşılan meşin ceketli bir adam yanlarına yaklaştı. Sadık başını kaldırıp da sevgili kaptanını dipdiri karşısında görünce gözlerine inanamadı. Sevincinden aklını kaçıracak gibi oldu. Elleri kelepçeli olmasa, atılıp reisin boynuna sarılacaktı.

Fakat kaptanın gözleri kötü kötü parlıyordu.

"Sen sade karı bıçaklarsın değil mi namert!" diye bağırdı. Sıkıysa gel de beni bıçaklasana. Ulan yüz verdikse bir b.k mu sandın kendini ha... Süt kardaşıylan malebiciye de mi gidemeyecek insan? Bir de pis pis sırıtır karşımda. Ulan sana mı kaldı dünyanın namusu? Ulan sen benim dava vekilim misin ukala pezevenk?"

Sadık neye uğradığını anlayamamıştı.

"Ne süt kardeşi reis?" diye kekeledi. "Hangi süt kardeş? Pantolonu açık süt kardeş nerde görülmüş?"

Sonra, birden kendini toparlayıp;

"Bu kadar genişmiş mezhebin, niye evveli haber vermedin?" dedi.

Kaptanın rengi kireç gibi olmuş, burnu ise inadına kızarmıştı.

"Uy boyu devrilesu soysuz, uy leşi serilesi diyyuz, daha mı söylenirsin?" diye elini arka cebine atınca, jandarmalar Sadık'ı bırakıp kaptanın kollarına asıldılar. Ve bunda isabet de ettiler.

Alimallah iş namusa dokununca, kaptan da birçokları gibi kendini kaybeder, eli kelepçeli filan bakmadan Sadık'ı oracıkta, ıslak kaldırımların dibinde temizleyiverirdi.

Bir Motorda Dört Kişi

Güverteyi aydınlatan hüzünlü ampulün ışığında dört kişiydiler: Sarı saçlı bir kadın, çiğ et kokan bir kasap, dazlak başlı bir profesör, bir de ağzında piposu, delikanlı.

Dördü de son vapuru kaçırmış, bu uykulu kaptanın istediği beşer lirayı hemen verip motora atlamışlardı.

Motor şimdi karanlık suları yara yara ilerlerken sarışın kadın bacak bacak üstüne atmış sigara içiyor, dumanını da şahane tavırla gecenin serinliğine savuruyordu.

Esmer delikanlının gözleri kadının çukur dizkapaklarında, aklı ise biraz evvel ayrıldığı bar kızının dolgun kalçalarında idi.

Profesörün zihni tramvayda okuduğu bir makaleye takılmıştı.

Kasaba gelince, o hem fıstık yiyor hem toptancının yolladığı son faturayı düşünüyordu: Hadi Karaman'a yüz elli yazdığı neyse ne, fakat Dağlıç'ı ne demeye yüz seksenden hesap ediyor herifçioğlu?

Gece yıldızsız, deniz hafif çalkantılı idi. Bordaya vuran küçük dalgaların serpintisi ara sıra muşamba şilteleri ıslatıyordu. Motor artık Moda'yı, Kalamış'ı da geride bırakmış, Adalar'a doğru yol almaya başlamıştı.

Sarışın kadın üşümüş olacak ki, birden kalktı, rüzgârdan uçan eteklerini tuta tuta, içeri kamaraya doğru yürüdü. Fakat içeri girmesiyle başının dönmesi bir oldu. Burası yanık benzinle karışık kızgın demir kokuyordu.

Kadın hemen bir pencere açıp önüne oturdu. Sonra yeni bir sigara yakıp dışarı üfürdü.

Çamlıca sırtlarında iki uçaksavar ışıldağı karanlık gökyüzünü tarıyorlardı. Işıldakların biri sağdan sola kayarken öbürü soldan sağa doğru iniyor ve ikisi ortada bir yerde birleşince husule gelen göz alıcı ışığı seyretmek, doğrusu pek ömür oluyordu.

Sarışın kadın dalmış bunlara bakarken, hemen biraz ötesinden denize ateşböceği gibi bir şey uçtu. Bunu bir başkası, bir başkası daha ve nihayet ardı arası kesilmeyen birçokları takip etti. Kadın

dalgın gözlerle bir müddet hiçbir şey düşünmeden birbirini kovalayan bu acayip böceklerin çini mürekkebi gibi siyah denizde teker teker eriyişlerini seyretti. Sonra birden deminki kızgın demir kokusunu hatırlayınca yerinden fırladı. Kaptan kamarasına geçen kapıdan dışarı şimdi hafif bir duman sızıyordu. Kadın şaşkınlıkla kapının topuzuna yapıştı ve o zaman yüzünü alazlayan sıcak bir dumanın ortasında, kaptanla çımacıyı yere çömelmiş kan ter içinde uğraşırken gördü. Bayılacak gibi oldu bir an... Sonra, "Yanıyoruz... İmdat!.. Yanıyoruz!" diye kendini dışarı attı.

Bu feryat güvertenin üstünü bir anda allak bullak etmişti. Kadın, kaptan kamarasının kapısını açık bıraktığından şimdi dumandan göz gözü de görmüyordu. Kasap şaşkınlıktan oturduğu minderi kucaklamış, profesör ise motorun tek tahlisiye simidini boynuna geçirivermişti.

Sarışın kadın, telaştan piposunu düşüren genç adama doğru koştu:

"Kurtarın beni.. Beni kurtarın, yüzme de bilmem ben" diye yalvardı. Delikanlı titrek bir sesle;

"Ben de bilmem" diye cevap verdi. Halbuki biraz bilirdi. Kendini şöyle yarım saat su üstünde tutabilecek kadar... Ama yalnız kendini... Kadın ondan ümidi kesince kasaptan medet umdu. Fakat o şimdi iki elini açmış;

"Şu vartayı bir atlatalım. Dinim hakkı için üç koyun gurban edecem" diye adak adıyordu.

Hepsinden çok profesörün işi bitikti. Halbuki o, kahraman da geçinirdi. Hatta daha o sabah derste Sokrat'ın hayatı nasıl istihkar[1] ettiğini anlatırken gerçek bir filozof için bunun hiç de güç olmadığını ve nitekim kendisinin de onun gibi ölümü tebessümle karşılayabileceğini söylemiş, işin tuhafı sözlerine talebeleri kadar kendini de inandırmıştı.

Kadın şimdi bakraca su dolduran çımacının kıllı göğsüne sarılmış;

"Allah aşkına bırakmayın beni, ne olursunuz bırakmayın" diye yalvarıyordu. Onlar böyle çırpınıp dururken ön taraftan kaptanın sesi duyuldu:

---

1 *istihkar:* Hor görme, hakir görme, küçümseme.

"Teprenmeyun be... Ne oliysiniz? Motoru paturacaksınız." Fakat hiddetli olmasına rağmen sesinde nedense herkese emniyet veren bir şey vardı. Yoksa... Yoksa söndürmüş müydü yangını? Evet muhakkak söndürmüş olacaklardı. Hiç söndürmeseler kaptan böyle onlara çatacak vakit bulabilir, hiç çımacı kovada kalan suyu tekrar denize boca eder miydi?

Kaptan;

"Ne adamlara çattık yahu" diye söyleniyordu. Profesör, kaptanın hiddetini haklı bulmuştu. Yakalığını düzeltti. "Öhö, öhö" diye öksürdü. "Nedir bu telaş yani. Öyle ya biraz sakin olalım beyler" diyecekti. Evet handiyse böyle diyecekti. İsabet ki demedi. Zira tahlisiye simidi hâlâ sımsıkı boynunda duruyordu.

Motor bir iki homurdanıp durduktan sonra şimdi keyifli keyifli işlemeye başlamıştı. Yerine dönen kaptan içerde hâlâ geçmişi kınalı motora ve şamatacı yolculara veriştirip duruyordu. Fakat onlar aldırmadılar artık. Paylasındı, sövsündü, isterse dövsündü onları. Kurtulmuşlardı ya bir kere.

Çımacı, ilerde kolunun yeniyle terini siliyordu. Belli ki bu hengâmede kaptandan çok o yorulmuştu.

Bir çeyrek sonra her şey artık normale dönmüş bulunuyordu. Sanki rüzgâr o boğucu dumanla beraber ölüm korkusunu da güvertenin üstünden silip götürüvermişti.

Güverteyi aydınlatan hüzünlü ampulün ışığında şimdi yine dört kişiydiler. Yine kendi içlerine kapanmış dört kişi.

Kadın adamakıllı sükûnet bulmuş gibiydi. Eli fazlaca titremese hatta sigara bile içecekti.

Delikanlı yine piposunu içiyor, fakat artık kadının dizlerine bakamıyordu.

Profesör evde kendini bekleyen tombalak karısıyla şimdi her zamankinden çok sevdiği pembe yanaklı evlatlarını düşünüyordu.

Kasaba gelince, o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmek için vicdanını dolandırmakla meşguldü. Bunda muvaffak da oldu. Hatta öyle ki Büyükada'nın ışıkları göründüğü zaman bu iki kurban da bire inmiş bulunuyordu. Hem artık onu da kurban bayramında kesecekti.

Motordan ilk atlayan profesör oldu.

Onu esmer delikanlı takip etti. Islıklı oynak bir samba çalıyordu. Kasap koşa koşa, zıplaya zıplaya bir çocuk gibi uçup gitti.

Sarışın kadın en sona kalmıştı. İnip kalkan motordan bir türlü rıhtıma atlamaya cesaret edemiyordu. Çımacı ona elini uzatmak istedi. Fakat kadın bu ter kokulu, hırpani adamın elini tutmamak için acemi bir sıçrayışla kendini rıhtıma atıp dik ökçelerinin üstünde pür azamet uzaklaştı.

Allegro ma non troppo

Göz gözü görmezdi sofada. Elektrik ampulü de ne hikmetse hep bozulmuş olurdu. Kapıdaki kartviziti okuyabilmek için ya kibrit çakacaktınız, yahut da kanadı ardına kadar itip içeriden gelen gün ışığından medet umacaktınız.

Eğilip okurdunuz o zaman:

STEPHAN ALEXANDROVITCH LINOWSKY
Professeur Du Violon
Istanbul-Pera

Ve akabinde saygı ile şapkanızı çıkarmak zorunda kalırdınız.

Ben, bu rengi atmış, kenarı sinek pislikleri ile benekli kartvizitle sahibinin kaderi arasında daima garip bir benzerlik bulmuşumdur. Bir kibarlık, bir gün görmüşlük akardı bu karton parçasından. Kim bilir derdim, neler görmüş neler geçirmiştir bu kartvizit. Hangi prenses veya kontesin yüreğini tatlı tatlı çarptırmış, hangi kamelya buketine takılıp hangi opera muganniyesinin pudra kokan masasına bırakılmıştır. Alt köşesinde İstanbul yazacak değil ya o vakit... Moskova yazardı ihtimal, yahut da Petersburg.

Derakap[1] Livreli bir uşak belirir gözümün önünde. Kartviziti gümüş bir tepsiye koymuş, parlak sütunlu avlulardan, tavanı yaldızlı salonlardan geçiriyor, şezlonguna yarı uzanmış 'Grande Düşes'in manolya parmaklarına uzatıyor. Kocası sürek avında bulunan düşesin karta bakmasıyla yerinden fırlaması bir olmuştur:

"Stephan, Stephan. Oh nihayet gelebildi. Derhal yukarı alın, anlıyor musunuz, derhal derhal!" Sonra dame d'honneur'üne dönüp;

"Siz çekilebilirsiniz Anny" demiştir.

Hey zavallı bahtı kara kartvizit. Hiç aklına gelir miydi günün birinde Madam Roza'nın Tarlabaşı'ndaki pansiyonuna düşeceğin,

1 *derakap:* Hemen, hemen arkasından, arkası sıra, akabinde.

küf kokulu bir sofanın karanlığında miskin ve mahzun pinekleyeceğin?

Ben böyle dalmış düşünürken, içerden acemi bir arşenin ürkek notları arasından Linowsky'nin sesi duyulurdu:

"Entrez."

Ve keman kutum elimde, notalarım kolumda usulca içeri süzülürdüm.

Linowsky bermutat şamdanlı piyanosunun başına oturmuştur. Ya uzun ve kupkuru parmaklarıyla mezür[2] vermekte, yahut da bir mumyanınki kadar sarı yüzünü iki elinin içine almış, kızların kendisine o çok yakıştırdıkları mistik pozda talebesini dinlemektedir.

Talebe vazifesini çalıp bitirince Linowsky hemen ayağa kalkar, elini reye[3] pantolonunun cebine sokup bir aşağı beş yukarı odayı arşınlamaya başlar:

"Non, ça ne va pas Mademoiselle Varuşyan. Olmuyor. Double cordelar iç eyi değil. Et vos staccatos? Oh mon Dieu, mon Dieu... Em siz çaldınız, presto vivace çok yavaş... Yok efendim böyle çalmak. Vivace, vous comprenez, Vİ-VA-CE, yaniyakim canlı, daha canli, çok canli."

Double corde, staccato, presto vivace, işte üç kelime ki sizi bir anda müziğin o ilahi atmosferine atıverirdi.

Ne severdim bu müzik terimlerini. İllaki bir *Allegro ma non troppo* vardı, en çok ona bayılırdım. Bunu söylerken İtalyanca konuşuyormuşum gibi gelirdi bana... Kendimi Verdi'lerle, Puccini'lerle senli benli oluvermişim sanırdım.

Bu kelimeleri mektepte olur olmaz sarf eder ve manasını anlamayan arkadaşlarıma, "Elbette anlamazsınız. Var mı size Galatasaray-Fener maçı? Hâlâ bıraktığım yerde otluyorsunuz" der gibilerden acıyarak bakardım.

Evet, Linowsky'nin odasında gerçekten bir sanat, bir medeniyet havası eserdi. Piyanonun üstünde Beethoven'in somurtuk büstü, duvarda karakalem bir İspanya peyzajı. Keza yine aynı duvarda, sıvası dökülmüş bağdadilerin[4] ayıbını örtsün diye, bilmecburiye

2 *mezür:* Ölçü.

3 *reye:* Çizgili kumaştan yapılmış.

4 *bağdadi:* Çatma direkler ve kirişlemelere çakılan çıta veya ince yarma tahtaların üzerine sıva vurularak yapılan (duvar, tavan).

yan yana asılmış ve bundan ötürü de insana ister istemez karıkoca imişler hissini veren Frederic Chopin'le dansöz Anna Pawlova. Sonra notalar notalar. Piyanonun üstünde, etajerin üstünde notalar. Ve nihayet o mahut Columbia marka gramofon...

Bu gramofonda, haftada bir, izahlı müzik dinliyorduk. Zira üstadın kanaati şu ki: Ressam için müze görmek ne ise müzisyen için de virtüözlerin plaklarını dinlemek o imiş... Neme lazım, güzel anlatır. Senfoni pastorali onun izahlarından sonra bir dinleyin, fırtınanın yaklaşması, şimşeklerin şaklaması, dere boyunda çamaşır yıkayan kadınların bağrışarak kaçışması, sinema gibi gözünüzde canlanır bir bir... Senfoni pastoral yine plakların en hallicesi idi. Öbürkülerin çoğu çalına çalına aşınmış, güneşte durmaktan yamru yumru olmuş şeylerdi. Hele Beethoven'in beş numaralı bir piyano konçertosu vardı, ille bir yerine gelip takılır, oradan öteye geçmek bilmezdi. Ya Caligursi'nin Manon aryası?.. Onu gramofona koymaz mı, diyafram lodosa tutulmuş gibi inip çıkmaya, o caanım, o güzelim, o eşi bir daha dünyaya gelmeyecek harika ses, dalga dalga titremeye başlar size. Sanki biri arkasına geçmiş kadının, sesi öyle titresin diye omuzlarından zangır zangır sarsıyor. Gülmek gelirdi içimden, fakat bakışlarım Mathilda'nınkilerle çatışınca, ister istemez ciddileşiverirdim yine. Zira bilirim ki onun bu mevzuda hiç şakası yoktur. Bizim gibi on beşinde değil, tam yedisinde başlamış kemana, boru mu bu? Linowsky'nin en istidatlı talebesi Mathilda idi zaten. Gerisi hep cavalacoz. Bencileyin, benden beter... Talebelerin ekseriyetini de ne hikmetse, hep kızlar teşkil ederdi. Ne kızlar vardı yarabbim, ne kızlar! Kimi Osmanbey'den gelir, kimi Etyemez'den. Aksi gibi çoğu da üst dudağı tüylü soyundan. Dame de Sion'dan bir Siranuş vardı. Kalçaları aşağıdan aşağıdan... Aneid'le Adelaid vardı. Kuyumcunun kızları... İlhami, Saint Joseph'e giden. Ne alık oğlandı. Hiç kızlara bakmaz, dersini çalar giderdi. Bir o, bir ben zaten, topu topu ikimizdik erkek olarak. Kızların keman çalması benim o zamanlar bir tersime giderdi. Yine de öyle ya. Kız dediğin ille piyano çalmalıdır derdim. Fakat Mathilda'nın keman çalmasına hiç kimsenin itirazı olamazdı. O keman değil ya, davul çalsa, zurna çalsa yine kendine yaraştırırdı. Yün bluzunu aşağı doğru çekip, turunç memelerini büsbütün ortaya çıkararak piyanonun yanına öyle bir yaklaşması vardı, ders

almak bir yana, sade bunu görmek için saatine dört kâğıdı seve seve verirdiniz. Hele yaz akşamları çorapsız ve kısa kollu geldiği günler... O günler eşikte şöyle bir belirmez mi, odanın her zamanki parke cilası, kahve telvesi, bastırılmış izmarit kokan havası ossaat ıtırlı bir bahar rüzgârı ile dalgalanıverirdi.

Mathilda'nın babası İtalyan, anası galiba Rumdu. Öbür safkan tatlı su matmazellere üstünlüğü de herhalde buradan geliyordu. Bana karşı, aynı hocaya devam etmenin verdiği o sathi yakınlıktan fazla bir alâka duyduğunu pek zannetmiyorum. Halbuki ben, zavallı ben... Rüyalarımdan çıkmazdı gâvurun kızı.

Ara sıra yolda rastlaşırdık. Daha doğrusu onun ders saatini beller, tesadüfenmiş gibi o saatte karşısına çıkardım. O zaman Tokatlıyan'ın yanındaki sokaktan yan yana inmemize itiraz etmezdi. Kalbim güm güm boynumda atarak, bildiğim üç beş kelime Fransızcayı bir araya getirmeye çalışarak, beceremeyince Türkçeye başvurarak;

"Matmazel Mathilda" derdim, "bu hafta Melek'teki filmi gördünüz mü?"

"Non" derdi Matmazel Mathilda, dudaklarını ıslık çalacakmış yahut sıcak çorbayı üfleyecekmiş gibi ileri uzatarak "non" derdi. 'Non'unu yesinler senin, derdim içimden.

"Pourquoi?"[5]

"Parce que je n'ai pas u le temps."[6]

"Sizin hiç vaktiniz olmaz mı?"

Koyu bal rengi gözlerini uzaklara daldırıp yarı dalgın yarı alaycı;

"Je ne sais pas"[7] derdi.

"Siz ne kadar esrarlı bir kızsınız Matmazel Mathilda."

"Vous trouvez?"[8]

"Si, si öyle."

Konuşma tam kıvamına geldiği sırada bir de bakardım ki Madam Roza'nın soluk boyalı evinin kapısına gelivermişiz. Loş merdivenlerden çıkarken bir şey yapamazdım. Bazen mahsustan biraz geri kalıp gözlerimi etekliğinin yırtmacına doğru kaldıracak olsam

5 Neden?
6 Benim hiç vaktim yok.
7 Bilmiyorum.
8 Öyle buluyorsunuz?

huylanıverirdi. Kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra şöyle bir bakar yüzüme. Öyle bir bakış ki sanki "anladım aklından geçeni" demektedir. "Ayıp ayıp, yakıştıramıyorum sana" demektedir.

Bir mahcup olurdum o zaman, bir mahcup olurdum. Sonra da kendi kendime kızardım. Ne olmuş yani? Ben erkek değil miyim? Gelecek sefer inadına, yüzsüzlüğü ele alacağım. Yavaşça şöyle koluna doğru...

Aksi gibi, gelecek sefer talebe matinesinde bir de film görmüşümdür. Benim gibi pısırık bir genç olan jönprömiye, filmin sonuna doğru bütün cesaretini toplamış, ya herrü ya merrü deyip sevgilisini ağzından öpüvermiştir. İşin asıl tuhafı gafil avlanan kız, buna kızacak yerde gülümsemiş, "Okey Harry" demiştir, "ben de senden bunu bekliyordum, zaten... Eğer beni bugün de öpmeseydin senin korkak bir adam olduğuna hükmedecek ve Jacky ile evlenecektim."

Genç kız psikolojisinin o zamana kadar bilmediğim bu yeni tezahürünü de öğrendim ya, bunu sevgilimde denemek arzusuyla içim şimdi büsbütün vık vık eder. İkinci katı üçüncü kata bağlayan merdivenin o tünel gibi karanlık yerine gelince, belinden şöyle bir kavrasam derim, kavrasam ve ahududu gibi buğulu dudaklarını, hayır hayır dudaklarını geçtik, yanağını, evet sadece yanağını yahut mis gibi şampuan kokan saçlarının bitip de tıraşlı ensesinin başladığı o nispeten mahzursuz mahalli, şöyle bir kerecik olsun öpebilsem... Filmdeki kız gibi hoşlanır mı dersin? Yoksa silkinip tokadı çarpar mı yüzüme?.. Bir an körpe teninin tuzunu dudağımda, beş parmağının izini yanağımda duyar gibi olurum. Kızınca kim bilir daha da güzelleşir kâfir... Topuğunu hiddetle yere vuracak, burun kanatları titreyerek, "Siz beni ne sandınız!" diye haykıracaktır. "Ben kendimi bugüne kadar kimseye öptürmemişimdir. Vous comprenez?"[9] "Oui matmazel je comprend. Excusez moi.[10] İradem elimden gitmişti. Bir mıknatısla çekilmiş gibi... Kuvvetli bir fırtınanın sürüklediği aciz ve iradesiz bir yaprak gibi..."

Ve ben böyle, hayali suçuma romanlardan ezberlenmiş özür cümleleri hazırlayıncaya kadar merdivenleri çıkmış, sofayı geçmiş, çoktan odaya girmiş olurduk.

---

9 Anlıyor musun?

10 Evet, anlıyorum matmazel. Affedersiniz.

Günlerden perşembe ise eğer, öbür çocukların hepsi de izahlı müzik seansını dinlemek için içerde bekleşmektedirler. Linowsky henüz mutfakta bulaşıklarını yıkadığından, biz kendi aramızda sohbete dalarız.

Bu sohbetlerin baş hatibi de Siranuş'tur. Bir de lafebesi mübarek, kimseye ağız açtırmaz. Yok Abdülhak Hamit, *Eşber*'i bir Ermeni şairinden almış. Yok William Saroyan'ın üstüne muharrir, Rupen Mamulyan'ın üstüne de rejisör çıkmazmış. Ya Alexandre Dumas'nın *Üç Silahşörler*'indeki meşhur Dartanyan'ı Ermeni yapışına ne buyrulur!

Mathildacık bu saçmalara gülümser, ağzını hafif çarpıtan ve kendine çok yakışan o kraliçe tebessümü ile gülümser, sonra sert bir baş hareketiyle sarı saçlarını geri atıp, Conférancia'ların durduğu etajere doğru seğirtir. Kızlar ordan burdan bir miktar çan çan ederler. Derken laf döner dolaşır bu sefer de Linowsky'de karar kılar. Niçin daima böyle neşesizmiş? Neden yüzü hiç gülmüyormuş? Babası doktor olan Atıfet;

"Sakın verem olmasın..." diye endişe eder. "Baksanıza günden güne sararıyor."

Yeni öğrendiği bir tangoyu piyanoda tek parmakla çıkarmaya çalışan İlhami;

"Turp gibi herif" diye teşhis kor. "Bir şeyciği bile yok."

Siranuş da aynı fikirdedir; 'l'leri bermutat kalın kalın telaffuz ederek;

"Nostalgie" der. "Başka hiçbir şey değil. Malumunuz bu müzisyenler fazla sentimental olurlar."

Mathilda şimdi mecmuaları bırakıp tekrar münakaşaya karışmıştır. Bir gün dahi boynundan eksik etmediği ve içinde sevgili mamacığının resmi bulunan yürek şeklindeki madalyonuyla oynayarak;

"Hayır, hayır" der. "Il est un petit genie méconnu. O küçük çapta bir dâhidir. Anlaşılamamaktan müteessir."

Ve küçük çapta dâhi o sırada ellerini kurulayarak bitişikteki mutfaktan gelirdi. Sırtında koyu siyah ceket, bacağında yine dizleri çıkmış o zibidi pantolon ve ayağında beyaz getrler,[11] ille de ille o getrler.

---

11 *getr*: Bacağa veya ayakkabı üstüne geçirilen tozluk.

Surat bermutat asık, kaşlar çatık. Ama hava güzelmiş, bahar geliyormuş, bunu kanlarında sezen kızlar odada itiş kakış, fingirdeşiyorlarmış, herifin umuru değil. Gül bre Allah'ın kulu, bir kerecik olsun gülümse şöyle. A-ah, istese de beceremeyecek. Yüz hatları ihtimal ki gülme nedir unutmuş. Hele gözler, o üzgün bakışlı gök mavisi gözler... Bu gözler sanki, "Çalış, didin, uğraş! Sanatın evcibâlâsına[12] ulaş. Peki sonra? Netice?" diye sormaktadırlar. "Bütün bunlar ergenlikli orta mektep talebelerine saati dört liradan iskala yaptırmak için mi idi?"

Bezgin bir ifade ile üst üste kapanan mor dudaklarsa, "Ne yaparsın kardeşim" der gibidirler. "Kaderimizi yaşayacağız. Dünya budur işte. İnsanlar nankör..."

Odur, budur, şudur ya... Üstat yine de kızların hatırını kıramaz. Mükerrer ısrarlardan sonra plak yerine o gün bizzat bir solo geçmeye güç hal ile razı olur. Bizim gibi hop diye çalacak değil ya, bunun da tetümmatı[13] var. Evvela yün bezlere sarılı kemanı, Petersburg'taki İspanyol elçisinin kendisine hediye ettiği o kıymetli kemanı, ağır ağır kutusundan çıkaracak, kuru çenesini iki gerdanlı gösteren bir dayayışla yerine oturtacak, sonra serçeparmağı havada kalmak şartıyla yayı şöyle eline alıp bileğini yukarı aşağı havada bir alıştıracak ve nihayet gözünü sureta odanın bir köşesine fakat aslında kim bilir hangi hatıranın enginlerine daldırıp konserine başlayacak... Hani çaldı mı da içli çalar doğrusu. Hele glissandolarda[14] sol kaşını bir kaldırışı vardır, hep iç geçirirler kızlar. Bu anlarda beyaz yakalı mektep önlüklerinin veya ter kokusu sinmiş yün bluzlarının üstüne şıpır şıpır yaş damladığına az mı şahit olmuşumdur... Üstat artık gitgide coşmaktadır. Chopen'in resmi şimdi adeta gülümsüyor, Pawlova yerinde duramaz olmuş, handiyse çerçevesinden fırlayıp piyanonun üstünde şaheser balelerinden birine başlayacak. Şu orta yerdeki sihirbaz sanki her yay çekişi ile bizi biraz daha dünyadan koparır bulutlara, semalara yaklaştırıyor. Yükselmişiz, yükselmişiz, yükselmiş... Artık üç kat aşağımızdaki sokaktan çöp arabaları, çorabı düşük kadınlar, eşeğini dürten enginarcılar geçmiyor. Her kapısından çıplak bir baldır

12 *evcibâlâ:* En yüksek derece.

13 *tetimmat:* Bir şeyin tamamlanması için katılan şeyler.

14 *glissando:* İtalyancada "kaydırarak" anlamına gelen bir müzik terimi.

uzanan maruf mahalle burnumuzun dibinde değil. Yosunlu damları görünen şu meymenetsiz evler, iplerinde uzun konçlu donlar asılı şu pespaye balkonlar, çok uzakta, bambaşka bir diyarda.

Sanatın sihirli bir kuvvet, hazretin kendi tabiri ile bir "Magie" olduğuna bundan âlâ misal mi istersiniz?

Linowsky, ayda yılda teberrüken[15] verdiği bu konserlerde ihtimal ki pedagojik bir gaye de güderdi. Nitekim hepimizde yeniden alevlenen bir heves. Biz de günün birinde böyle çalabilecek miyiz? Ah bir çalsam, bir çalsam. Ben de dinleyenleri şöyle bir ağlatabilsem. Ağlatmayı geçtik, hiç değilse, kendime güldürmeden çalabilsem.

O gün de geldiydi nihayet... Konser olup da öyle esaslı şey değil tabii. Bütün müzik hocalarının reklam olsun diye talebelerine yaptıkları konser müsveddesi bir tören. Programda ilk olarak Mozart'ın bir 'quatuor'u vardı. Bunu müteakip konserin tatlı su rengine bir parça çeşni katsın diye araya sıkıştırılan Atıfet'le İlhami'nin birer solosu. Onlardan sonra sıra Mathildamıza geliyordu, konserin bütün yükünü nahif omuzlarına yüklenen ve bundan ötürü de bir defaya mahsus olmak üzere hocanın kıymetli kemanını çalmak mazhariyetine erişen Mathildamıza... En sonda ise konseri kapamak için muhteşem bir finale; bir finale monstruoso.[16] Bizim teşkil ettiğimiz on beş kemanlık sözüm ona orkestradan *L'arlésienne Suit*'i. İdare eden: bizzat Stephan Alexandrovitch Linowsky.

Artık bizde bir faaliyet bir kıyamet. Haftada üç gün umumi provalar mı yapılmıyor, Majik Sineması'nın uydurma sahnesi için şairane dekorlar mı hazırlanmıyor. Mevsim bahara rastladığından olacak, hoca da bir canlandı, sade provalarda değil mizansenle, dekorlarla, akla gelen ve gelmeyen bütün teferruatla hep kendi uğraşıyor. Hatta afiş tekniğinin bunca yıllık terakkiyatına rağmen hâlâ 1914 seneleri civarında kalmış resim gustosuyla davetiye başlıklarını bile bizzat kendi çizmişti.

Adam kıtlığında baskı işini bana verdiklerinden artık her gün Ankara Caddesi'ni boyluyordum. Matbaacıların biri tuvale karton

15 *teberrüken:* Uğur sayarak, mutlu olsun diye.

16 *finale monstruoso:* Finale: Bileşik biçimli bir yapıtın (sonat, senfoni, konçerto) son kısmı, son hareketi, dramatik bitirişi. Monstruoso: Korkunç, canavar gibi, muhteşem.

bulamaz, bir başkası yaldız için anasının nikâhını istemeye kalkar. Davetiyelerin günü gününe yetişememesi ihtimali belirince, bir akşam sellemehüsselam[17] soluğu hocanın evinde almıştım.

İçerde gramofon çaldığından kapıyı vurduğumu duymadı. Bir daha vurdum ve cevap alamayınca, her zaman yaptığım gibi kapıyı usulca açıp içeri süzüldüm. Akşamın alacakaranlığında gözüme ilk çarpan Linowsky'nin seyrek saçlı kafası oldu. Hiç unutmam, pencerenin önündeki maroken koltuğa oturmuş, kucağına da... Mathilda'yı oturtmuştu. Sağ eli kızın gerdanında, sol kolu bir kobra yılanı gibi sımsıkı kalçasında... Ve sarı saçları şelale gibi koltuğun kenarına dökülen Mathilda gözlerini kapamış, dudaklarını, daha henüz hiç kimseye vermediğini sandığım o körpe dudaklarını, bu çipil Rus'un çürük diş kokan nefesine terk edivermiş...

Başım dönüyordu. Dal gibi sallanıyordum. Gramofon, Beethoven'in, mi bemol majör konçertosunu çalıyordu. Ve ötede biri genç, öbürü kart iki insan birbirlerine yapışmış, köpekler gibi soluyorlardı.

Gitmeye davrandım, fakat ayağım bir nota sehpasına takıldı... İşte sevdalıları tatlı uykularından uyandıran da galiba bu oldu. Linowsky bir anda kızı kucağından atıp ayağa fırladı. Sonra sanki kaldığı yerden dersine devam ediyormuş gibi;

"Eh bien qui,[18] ne diyordum" diye kekeledi. Ve birden gramofonu hatırlayarak;

"C'est ça...[19] Söyleyin bakalım matmazel" dedi, "bu son çaldığım mouvement nedir?"

Düştüğü yerden doğrulmaya çalışan Mathilda bir solukta;

"*Allegro ma non troppo*" diye cevap verdi.

Halbuki çalınan kısım 'adagio' idi. Sonra da iğne bir müddetten beri plağın bozuk yerine takılmış, ha babam ha, üç notluk bir melodiyi tekrar edip duruyordu. Gülmek istedim o an... Gülebilseydim ah, keşke gülebilseydim. Al al olmuş yüzünü göstermemek için notları tetkik eder görünen Mathilda'ya ve hâlâ masum rolü oynamaya çalışan şu rengi atmış geçkin zamparaya kahkahalarla gülebilseydim. İstedim ama beceremedim. Gözlerimden

17 *sellemehüsselam:* Hiç çekinmeden, aldırış etmeden, dilediği gibi, uluorta.
18 Peki bu.
19 Bu doğru.

ılık ılık yaşlar iniyordu. Ne yapmak lazım geldiğini kestiremiyordum. Birden gözüm kemana ilişti. Piyanonun üstüne bırakılan Linowsky'nin kemanı açık kutusunun içinde aptal aptal etrafa bakınıyordu. Elimdeki davetiye müsveddesini oraya, kutunun içine bırakıp, yangından kaçar gibi dışarı fırladım. Ben karanlık merdivenlere doğru yürürken bozuk plak içerde hâlâ o üç notluk melodiyi tekrar edip duruyordu.

Hemen o gece kemana tövbe ettim.

Allegro ma non troppo'nun da, *Presto vivace*'nin de geçmişine okuyordum.

Dedim ya; çocuktum, cahildim. Hanyayı Konya'yı bilmiyordum. Daha hiçbir şey bilmiyordum.

Kadın denilen mahlukun keman gibi, hatta ondan da kaprisli bir enstrüman olduğunu, onun da olanca hüner ve güzelliğini ancak ve ancak virtüöz ellerin emrine verdiğini öğrenişim çok sonraları, saçlarımın iyice dökülmeye başladığı devirlere rastlıyor.

Zaten dar omuzları, geniş kalçaları ile kadın, şeklen dahi az buçuk kemanı, daha doğrusu viyolonseli hatırlatmaz mı?

Bir Kavak ve İnsanlar

"Kavağın altına" demişti. "Beni o, sahildeki kavağın altına gömün."

Kavak zaten kulübesinin uzağında değildi. Sahile bakan dik yamacın üstünde, dağ çilekleriyle böğürtlenlerin sarmaş dolaş oldukları vahşi bir kırlığın ortasında idi.

İhtiyar, elinde tespihi, her akşam onun altında oturur, denizin aşağıda kumluğu tatlı tatlı yalayışını seyrederdi.

İşte şimdi mezarını yine o kavağın gövdesi gölgeleyecek, yine dalgalar ayakucunda o çok sevdiği besteyi söyleyecekti.

Böylece yaz geçti, güz geçti, kış geçti. İlkbahar gelip de mayıs güneşi bir genç kızınkine benzeyen ılık nefesini tabiata hohlayınca bademler birden beyazlara büründü. Kırlar kokularını süründü. Deniz aniden duruldu. O sakin mavisini yeniden buldu.

Bu arada ihtiyar kavak da tomurcuklanıp yaprak açmıştı.

Fakat köylüler bu bahar onda tuhaf bir değişiklik keşfediyorlardı. Hayır hayır, bu sade yapraklanmaktan ileri gelen o her yılki mutat değişiklik değildi. Bu öyle kolay kolay anlaşılamayan, kati olarak tespit edilemeyen ve ancak sezilebilen bir bambaşka, bir acayip gelişme idi.

Kavakta şimdi, o nebatlara mahsus görünüşten fazla bir şey, adeta insanlara has bir şey, nasıl söylemeli, sanki bir nevi hüviyet belirmekte idi.

Kadınlardan biri;

"İhtiyar!" diye haykırdı. "İhtiyara benziyor kavak."

Gerçekten de kavak, sanki altında yatan ihtiyarın bütün özünü kökleriyle emip gövdesine geçirmişe benziyordu. Şekil itibariyle yine aynı ağaçtı belki. Fakat insan ona bakarken o uzun kametli, zayıf ihtiyarı görmüş gibi oluyordu.

Yaprakları bile şimdi bir başka yeşil görünüyordu. Daha munis, daha sıcak, adeta gülümseyen bir yeşil. Rüzgârdan hışırdayışları bile bir başka türlüydü. Ağaç, yapraklarıyla dile gelmişti sanki. Durgun havalarda bir fısıldayış, rüzgârda mırıldanış, fırtınada

ise homurdanış halini alan bir şeyler anlatmak istiyor gibiydi. Ne söylediği anlaşılamıyordu gerçi... Fakat onu tanıyanlar bu esrarlı hışırtılarda ihtiyarın sesini, konuşma tarzını, hatta cümle yapısını tanımakta güçlük çekmiyorlardı.

Tevekkeli oraya gömülmek istemişti adam. İşte ne yapmış yapmış, ruhunu ağaca verip kendini o çok sevdiği yeryüzüne atmanın yolunu bulmuştu. Hem böylece tabiatı, daha yakından, olanca haşmetiyle tadabilecekti artık... Nitekim şimdi sağlığında iken yapamadıklarını yapıyor, nezle, bronşit korkusu olmaksızın göğsünü yaz yağmurunda ıslatıp akşam rüzgârında kurutuyordu.

Eski dostlarının bu suretle tekrar aralarına karışması, sade köylüleri değil, kuşları, bulutları, çiçekleri, rüzgârları, velhasıl bütün tabiatı da sevinçlere gark etti.

Kuşlar şimdi gelip yüzüne gözüne konuyor, bulutlar bazen alçalıp alnını öpüyorlardı. Onun ölümünden beri boyunları bükük duran çiçeklerse başlarını otların arasından çıkarıp yine eskisi gibi keyifli keyifli sallanmaya başladılar. Hatta öyle ki deniz bile, o karada olup bitenlere ilgisiz sanılan deniz bile bu işe pek sevinmiş, şimdi kumsalda beyaz köpüklerini göstere göstere gülüyordu.

Fakat hangi saadet ebede kadar sürmüş ki? Bir sabah yapraklarındaki çiy damlalarını silkeleyip kurulanan kavak, az ötesinde birtakım insanların eğilip kalkıp yerleri ölçtüklerini gördü.

Adamlar öğle vakti gelip onun altında oturdular. Elindeki planlardan mimar olduğu anlaşılan bir tanesi, üç katlı ensesinden mal sahibi olduğu anlaşılan bir başkasına;

"Makine dairesi şurada olacak, laboratuvarlar beri yanda kurulacak, lojmanlar ise garp cephesine rastlayacak" diye izahat veriyordu.

Kavak gerisini dinlemedi. Bu duyduğu sözlerden yaprakları diken diken olmuştu. Demek burada fabrika kuracaklardı. Demek bu cennet kıyıları, bu canım bayırları makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı. Dünyada başka yer mi kalmamıştı Yarabbim?

Hayır, hayır, bunu yapamazlardı. Bu kadar zevksiz, bu kadar vicdansız olamazlardı.

Fakat yaptılar işte. Onlar öyle renklerden, kokulardan, denizden, tabiattan zevk alacak soydan değillerdi. Maliyet fiyatı diyor da gözleri başka bir şey görmüyordu.

Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı. Binaenaleyh...

İlkin sahile bir iskele kurdular. Malzeme deniz yoluyla daha ucuza nakledilecekti. Sonra bir mendirek inşa edip denizle sahilin alakasını kestiler.

Dalgalar artık kumları tatlı tatlı okşamaz olmuşlardı. Mendireğin içinde kalan miskin, ölü sulara ise deniz demeye bin şahit isterdi.

Sade deniz mi ya, çiçekler de vaziyetten şekvacıydılar.[1] Papatyalar kurumdan simsiyah oluyorlardı. Gelinciklerin kırmızısı ise isli çatana bayraklarına dönmüştü.

Kuşların cıvıltısı, şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında güme gittiğinden onlar da birleşip koro halinde ötmeyi denediler. Fakat bu gürültülü medeniyet konseri ile baş edemeyeceklerini anlayınca akıbet onlar da küsüp ötmemeye karar verdiler. Hem zaten pazarları gıcır gıcır çifteleri ile ava çıkan şantiye mühendisleri hayatı onlara zehir etmeye başlamıştı.

Kuşlar küsüp, deniz susup, çiçekler de solunca, kavak öksüze döndü. "Bir yıldırım gelse de, beni de yok etse bari" diye kötü kötü düşündüğü oluyordu.

Fakat yıldırıma hacet kalmadı. Bir sabah, daha uykuda iken belinde keskin bir testere sızısı ile uyandı. Ve neye uğradığını anlamadan yan üstü böğürtlenlerin üzerine devriliverdi.

Ötede bir ses, fabrikatörün sesi;

"Günah da ne demekmiş!" diye bağırıyordu. "Bize ağaç değil, yer lazım yer... Zaten neye benziyordu. Tek başına, sipsivri bir ağaçtı."

Sonra maiyetindeki mühendislere dönüp;

"Bundan çok güzel telefon direği olur" dedi.

Ve ihtiyar kavak soyuldu, yontuldu, bilcümle direkler gibi göztaşı mahlulü[2] ile muamele görüp, toprağa girecek kısmı ziftlendi. Bu işler bitince, üzerine bir parmak kalınlığında boya sürülüp te-

1 *şekvacı:* Şikâyetçi.

2 *mahlul:* Eriyik, erimiş, eritilmiş.

pesine de külah gibi çinko bir başlık geçirildikten sonra, ana şebekeyi fabrika santralına bağlayan yola, öbür direklerin arasına dikildi.

Böylece yaz geçti, güz geçti. Kış geçti. Her yıl olduğu gibi bahar dik memeli bir genç kız misali etekliğini kaldırıp sıcak rayihası ile yine kırların üstüne çöküverdi. Gezici kuşlar gittikleri yerlerden döndüler. Böceklerle kurtlar saklandıkları yerlerden çıktılar. Papatyalar tavada yumurta gibi ortalığı sarıyla beyaza boyadı. Ve gelincikler bir yıl evvel fabrika kurumundan solup giden cetlerine inat, kıpkırmızı açıverdiler.

Bu arada kavaktan bozma direk de bütün vücuduna su yürüdüğünü hissediyor ve gece gündüz, çıtır çıtır tatlı bir bahar sarhoşluğu içinde gerinip duruyordu. Nihayet bir gün, evvela o kalın boya tabakasını pul pul kabartan sivilceler döktü. Sonra orasından burasından beyaz beyaz körpe dallar sürdü. Ve bir sabah baştan aşağı yemyeşil yapraklarla donandı.

Buna sade köylüler, kuşlar, çiçekler değil, tersine çevrilmiş kahve fincanlarına benzeyen ağır başlı izolatörler bile şaştılar. Fakat fazla yağlarını eritmek için karısı ile yürüyüşe çıkan fabrikatör, onu bu halde görünce küplere bindi.

"Vay namussuz!" diye haykırdı. "Bu o devirdiğimiz kavaktan yapılan direk değil mi? Görüyor musun hanım, bana inat yapıyor. İnan olsun, bana inat yapıyor."

Köylüler her ne kadar "Değildir beyim, bu o kavak değildir" dedilerse de fabrikatörü teskin edemediler. Adam fena halde kızmıştı:

"Yaprak açmış telefon direği nerde görülmüş!" diye feryat ediyordu. "Olacak rezalet mi bu? Bari bundan sonra teller de meyve versin! Biz burda mesaiden iktisat etmeye bakıyoruz. Bu direk kalkmış, dal budak salıyor. Bütün direkler dal sürecek olsa, budamaya adam mı yeter?"

Sonra maiyetindeki mühendislere dönüp;

"Kesilsin" diye ferman etti.

Derhal merdivenli otomobil geldi. Adamlar tellerle izolatörleri bir başka direğe aktarıp yapraklısını yere yıktılar.

Fabrikatör bir balta kapmış, direğin kök bağlamış ziftli kısmına, yaprak açmış körpe dallarına vuruyor, vuruyordu. Hırsını bu-

nunla da alamadı, direği adamlarına kuşbaşı kuşbaşı doğrattı. Bu parçaları dahi ortada bırakmaktan korkuyordu. Ne olur ne olmaz; bir dahaki bahar yine kim bilir ne madik oynardı.[3] Direğin enkazını orada, gözünün önünde, bir güzel yaktırdı ve küllerini toplatıp denize attırdı. Gerçi ihtiyar kavak şimdi de dalgalara karışıp sahile vurabilir, buhar olup yağmur tanesi şeklinde yine sevdiği kırlara yağabilirdi. Fakat fabrikatörün aklı o kadar incesine pek ermiyordu. Bu itibarla memnun ve mesrur, ellerini yıkayıp dairesine, mayonezli levrekle fasulye pilakisi yemeye gitti.

O gece çiçekler sabaha kadar kan ağladılar. Kuşlara gelince, onlar da ilkin ahuvah ettiler ama sonra baş başa verip bu harekete bir misilleme çaresi aradılar.

Bir ağaçkakan, "İntikam!" diye bağırdı. Serçelerin en yaşlısı, "Peki ama nasıl?" diye sordu. Canı tatlı bir saksağan, "Herifler dişlerine kadar silahlı" dedi. "Toptan gitsek hepimizi vururlar." Tecrübeli baykuş, "Bir fedai seçeriz" diye teklif etti. "İçimizden biri..."

Daha sözünü bitirmemişti ki, ihtiyarın avcundan yem yemiş bir ibibik kuşu "Ben giderim" diye atıldı, "yarın zaten fabrikanın açılış töreni var. Ben hepinizin intikamını alır, icap ederse bu uğurda seve seve ölürüm."

Ertesi gün, daha sabahın erken saatinde, fabrikada bir faaliyettir başladı. Her pencereden bir bayrak sarkıyor, her tarafta allı, morlu, yeşilli, beyazlı kurdeleler dalgalanıyordu. Bacalar bile gemi direkleri gibi flamalarla süslenmişti. Bir bando durmadan marşlar çalarken, hususi otomobiller de davetlileri getirip amfiteatr şeklinde hazırlanmış tribünlere bırakıyordu.

Ne davetliler vardı ne davetliler. Erkeklerin çoğu silindirli ve jaketataylı idiler. Kadınlar ise beyaz elbiseler, geniş kenarlı hasır şapkalar giymişlerdi.

Bir ara bando durdu, ses kesildi. Ve ön sırada oturan tıkız fabrikatörün ayağa kalkıp önüne mikrofonlar yerleştirilmiş kürsüye doğru ilerlediği görüldü. Adam ağır ağır basamağı çıktı. Notlarını önüne açıp, "öhö, öhö" diye sesini ayar etti. Sonra;

3 *madik oynamak:* Birini aldatıp ona oyun etmek, hile yapmak.

"Sayın vekil bey, muhterem davetliler..." diye söylevine başladı.

Saklandığı pervazdan aşağısını gözleyen ibibik kuşu, "İşte tarihi an geldi" diye söylendi.

Seke seke pervazın üzerinde ilerledi ve tam fabrikatörün dazlak başını nişan alıp, bir güzel pisledi. Gerçi, ibibik kuşu olmak sıfatıyla esasen çok kolay defi hacet ederdi. Fakat o, sadece bu kabiliyeti ile yetinmemiş, bu tarihi günün şerefine bir gece evvelinden küf tutmuş kendir tohumu yiyip üzerine bol miktarda deniz suyu içmişti. Bu itibarla sabah beri büyük sancılar bahasına katlandığı hamulesini şimdi durmadan, dinlenmeden aşağı boşaltıyordu.

Fabrikatör çıplak başında çaplayan ilk damla üzerine gayri ihtiyari yukarı baktığından, ikinci, üçüncü postaları yüzüne gözüne giydi.

Dinleyiciler ilkin bir şaşırdılar. Bir iki kadın davetli gülmesini tutamadı. Bundan cesaret alan öbürleri de makaraları koyuverdiler. Artık şimdi hepsi eğile kalka, kasıklarını tuta tuta gülüyorlardı. Vekil Bey bile, yüzü mosmor kesilmiş, kahkahasını mendilinde boğmaya çalışıyordu.

Fabrikatör, yüzüne çok defa pisletilmiş insanların pişkin tebessümü ile, mendilini çıkardı. Yavaş yavaş, ağzını, burnunu, gözlerini, çıplak başını silip sıvazladı. Ve gürültünün biraz kesilmesinden bilistifade;

"Bayanlar, baylar" dedi. "Bayanlar, baylar... Şu mesut hadise dahi, tesislerimizin memleket için, insaniyet için, efendime söyleyim, dünya barışı için ne kadar hayırlı, ne kadar uğurlu ve kademli olacağına bir falihayır sayılmaz[4] mı?"

Ve tıkız fabrikatör bu zaruri girizgâhtan sonra tekrar notlarına dönüp imal edeceği termosifonların emsaline faikıyetini[5] izaha girişti.

4 *falihayır saymak:* Bir olayı bir işin iyi olacağına dair alamet saymak.

5 *emsaline faikıyet:* Benzerine üstünlük.

Kooperatif

Bilmem siz de dikkat ettiniz mi? Bazı semtlerin, sakinleri üzerinde birleştirici, kaynaştırıcı bir tesiri oluyor. Bakıyorsunuz aynı havayı alan, aynı suyu içen, aynı dekor içinde yaşayan bütün bir mahalle halkı zamanla standartlaşmış, zevkleri, düşünüşleri, yaşayışları birbirine benzeyen insanlar haline gelmiş.

İşte hali kırlar ortasında bir adacık teşkil eden şu sekiz evlik mahalle bunun en canlı misalidir.

Bu sekiz evin sekizinde de emekli aileleri oturuyordu. Senelerce evvel bu küçük arazi parçasını bir papazın veresesinden yok pahasına kapatmış ve tekaütlük ikramiyeleriyle birer kulübecik inşa ederek burada yerleşmişlerdi. Zamanla dostlukları daha da perçinleşti. Çoluk çocuk öylesine övür oldular ki onları dışardan gören pekâlâ, çok nüfuslu tek bir aile sanabilirdi. Erkekler bütün gün bahçelerinde bağ budar, gül aşılar, kirizma yaparlarken;[1] kadınlar bir arada çene çalarak zerzevat ayıklar ve mektebe birlikte gidip oradan birlikte dönen çocuklar bahçede beraber oynar, derse beraber çalışırlardı.

Hepsi iyi idi, hoştu, ille velakin şehirdeki konfordan zerre kadar nasipleri yoktu. Semt dağ başı... İn cin geçmez bir arzullâhi vâsia.[2] Çarşı pazar cehennemin bir bucağı. Havagazı, elektrik hak getire... Yollar berbat. Vesaiti nakliye kıt.

Hadi yazın gene neyse ne, sonbahar yağmurları bir başlamaya görsün, o zaman bir batak deryasının ortasında adeta mahsur kalırlardı. Artık evden yola, yoldan eve varabilmek için evvelce yerleştirilmiş iri kayalar üzerinde sekmek icap ederdi.

Kar mevsimini sorarsanız o da başka gûnâ...[3] Fakat buna karşılık havasına diyecek yoktu hani... Oraya geleli beri kaptanınki

---

1 *kirizma yapmak:* Toprağı altı üstüne gelecek şekilde sürmek.

2 *arzullâhi vâsia:* "Allah'ın yarattığı topraklar geniştir" anlamında olup göz alabildiğine devam eden geniş araziler ve büyük yerler için kullanılır.

3 *gûnâ:* Tür, nevi, çeşit, tarz.

romatizmalarından kurtulmuş, ömrü boyunca bir deri bir kemik tanınan mualliminki, dalyanlar gibi şişivermişti. Altmışlık miralayın iki en küçüklerle, gümrükçünün tekne kazıntısı Yaşar da hep oranın mahsulü.

Bir akşam ihtiyarlar bermutat kaymakamın gölgeli bahçesinde oturmuş konuşurlarken, bahçe kapısı ardına kadar açıldı. Baytar Yümnü Bey bomba gibi içeri girerek;

"Gözünüz aydın, mahallemiz şenleniyor. ... müsteşarı ile ... müdüri umumisi dutluğun aşağısındaki arsayı satın almışlar, orada ev yaptıracaklarmış" diye sevinçli haberi bir çırpıda tebşir etti. Berikiler umulmadık bir saadetle karşılaşan insanlar gibi ilkin buna bir türlü inanamadılar.

Fakat baytar;

"Haber gayet emin bir membadan geliyor. Bizim hanımın süt kardeşinin görümcesi, müsteşar beylere girer çıkar, o söylemiş" diye tafsilat verince, memnun oldular ve müjdeciyi;

"Yaşa, var ol baytarcığım."

"Hay ağzını öpeyim doktorcuğum."

"Bir tanesin Yümnü Beyciğim" gibi iltifatlara boğdular. Sonra da birbirlerine sarılıp izhâr-ı şâdımânî eylediler.[4]

Hadiseler, Baytar Bey'in hanımının süt kardeşinin görümcesini haklı çıkardı. Bir hafta sonra gerçekten elli kişilik bir amele ekibi gelerek dutluğun aşağısındaki arsada temelleri kazmaya başladılar. Bunun neticesi olarak üç ay sonra evvela müsteşarın, daha sonra da umum müdürün ultramodern villaları hal-i arazide yükseliverdi. Bu iki muhterem zat buranın havasından, suyundan pek hoşlanmış olacaklar ki sade ev kurmakla kalmayıp civardaki bütün araziyi –dönümü 40 liradan– satın almaya başladılar.

Nüfuzlu zevatın bir mahalleye taşınmasının, o mahallenin imarı, ihyası ve tîâsı[5] demek olduğunu okuyucu çok iyi bilir. Nitekim burada da işler öyle oldu. Belediye derhal faaliyete geçti. Her tarafa borular döşetti, havagazı, su, elektrik getirtti. Yazın tozdan,

4 *izhar-ı şâdımânî*: Sevinç gösterisi.

5 *tîâ*: Yüceltme, şanını, şöhretini arttırma.

kışın çamurdan geçilmeyen yollar asfalta kalboluverdi.[6] Geceleri donuk ışıkları ile aydınlıktan çok hüzün dağıtan sokak fenerleri, şıkır şıkır lükslerle değiştirildi. Mahallenin bütün konforu böylece belediye canibinden[7] temin edildikten sonra bittabi arsalar müthiş fiyatlandı ve günün birinde Müsteşar Bey'le Umum Müdür Bey'in tesis ettikleri bir yapı kooperatifinin nizamnamesi ellerde dolaşmaya başlayarak, dönümü kırk liradan kapatılan arsalar, sekizer onar bin liradan kapış kapış iştahlılarına satıldı. Gelişleriyle mahalleyi ihya etmiş olan iki muhterem zat da bu spekülasyon sayesinde ayrıca ihya edilmiş oldular. Arsalar satıldıktan sonra inşaat başladı, kısa bir müddet sonra o ücra bayırlarda yepyeni modern bir sayfiye doğuverdi.

Bizim eski kafadarlar bu işlerden pek memnundular. Kaç yıldır başka semtlerdeki ahbaplarında görüp de imrendikleri medeni rahatlıklara bir kalemde kavuşuvermişlerdi. Artık Albay tulumbadan su çıkarmak için soluk soluğa gelmiyor, Kaymakam petrol lambalarının fitilleriyle uğraşmıyor, Gümrükçü güneşle beraber yatağa girmiyor ve Kaptan sarhoş döndüğü geceler yoldaki çukurlara tekerlenmiyordu. Hatta lükslerden biri evinin tam önüne rastlayan Baytar Bey, geceleri hanımını alıp misafirliğe gitmek ve bu suretle ışıktan kâr etmek âdetinden vazgeçmiş, entarisini giyip köşe minderine bağdaş kurarak komşunun radyosunu dinlemekle vakit geçirmeye başlamıştı. Bayanlar artık avurtlarını şişire şişire kömür üflemek zahmetinden, her gün çarşıya kadar taban tepip zerzevat taşımak eziyetinden, çocuklar mektebe gidip gelirken, çamurlara batıp çıkmak sefaletinden kurtulmuş bulunuyorlardı. Medeniyet artık şuracıkta, yanı başlarında idi. Sabahleyin pencereyi açtılar mı onu görebiliyorlardı. Müsteşar Bey'le Umum Müdür Bey'in villalarının etrafına bala gelen sinekler gibi üşüşen kooperatif azası Şişli'nin, Maçka'nın, Ayazpaşa'nın modern havasını buraya taşıyıvermişlerdi. Fırt zırt sokağa girip çıkan hususi otomobiller ve rengârenk kostümlerle asfalta dökülen varlıklı insanlarla yüksek sosyete bu dağ başını istila edivermişti.

6 *kalbolmak:* Değişmek, çevrilmek, dönüşmek.
7 *canip:* Yan, taraf, yön, cihet.

Onurumuzun temel direklerinden biri ve belki de birincisi, ele güne karşı küçük düşmeme kaygısı olsa gerek.

Nitekim bizim ihtiyarlarda bir çekidüzen gayretidir baş gösterdi. Artık asmaların altında gecelikle tavla oynayan insanlara rastlanmıyordu. O bir zamanlar, "kim kime dum duma" diye bütün kayıtlardan azade, nalınla, takunya ile yakasız gömlek, kıçı sökük pantolonla bahçeye uğrayan emekli ahbaplar, şimdi "el âlem ne der" düşüncesi ile üstlerine başlarına dikkat eder olmuşlardı.

Kooperatiflerin iktisadi olduğu kadar sosyal bakımdan da bir kalkınma faktörü olduğunu haykırıp duranlara, gelin de şimdi hak vermeyin.

Yeni gelenlerle ahbaplığı ilk tesis eden çocuklar olduğu için ilk tepkiler de evvela onlarda görüldü. Hepsine bir süs, bir tuvalet merakıdır arız oldu. Artık Kaptan'ın kızı beş defa taban değiştirmiş ayakkaplarını beğenmez olmuş, Maliyeci'nin kerimesi ilk mektebin son sınıfından beri giydiği, kısalmış entarilerden yüksünmeye başlamıştı. Hatta eski Evkaf Müdürü'nün kızı daha ileri gitti. Anasının eskilerini giymekten artık usanç getirdiğini beyan ederek, işi, bu bayram sırf kendine mahsus yeni ve ısmarlama bir manto istemeye kadar vardırdı. Kızların bilaistisna hepsi sokakta piyasa eden, plajda, kotrada oğlanlarla fink atan, otomobillerde caka satan varlıklı yaşıtlarına baka baka imreniyor, onlar gibi koleje devam edemediklerine, çaylara gidip eğlenemediklerine, giyinip kendilerini gösteremediklerine hayıflanıyorlardı. Mamafih anaları da onlardan geri kalmıyor, etraflarındaki müreffeh hemcinslerini gördükçe onlar da kendi hallerini olduğundan daha zavallı buluyor, akşama kadar orada burada gezen ve evine dönünce her işlerini yapılmış bulan talihli komşularının saadeti ile kendi mahrumiyetli, meşakkatli hayatlarını mukayese edip acı acı iç geçiriyorlardı.

Nihayet bir gün bu haset fiili şekilde patlak verdi ve sekiz evin sekiz hanımı da hararetli bir süslenme yarışına giriştiler. Bu işe evvela Albay'ın refikası önayak oldu. Dedesinin paşa olduğunu ve babasının Şam Valiliği'nde bulunduğunu bir punduna getirip her fırsatta tekrar eden bu unvan düşkünü bayan, işi adeta bir izzetinefis meselesi yaptı, kocasının bankadaki parasından bir miktar çekip kendini ve kızlarını bir güzel donattı. Permanant yaptırmaya, evde topuklu terliklerle gezmeye, akşamları da kızları ile birlikte

kibar kibar asfaltta arzı endam etmeye başladı. Albay'ın karısından aşağı kalmak istemeyen Mal Müdürü'nün hanımı da borç etti, harç etti, eve terziler getirip şıklanmaya koyuldu. Doktor'unki, Kaymakam'ınki, Muallim'inki, Demiryolcu'nunki de ötelerini berilerini satıp, bu harekete ayak uydurmaya çalıştılar. Yalnız kocası eski tertip üzere tekaüt edilmiş olduğu için eline çok az para geçen Baytar Bey'in hanımı, onlarla aşık atamıyor, fakat o da Horhor'daki dükkânın kirasını artırmak suretiyle gelirini yükseltmek yollarını arıyordu.

Rekabet mikrobu nereye girmiş de orada dedikodu ve nifak yaratmamış! Nitekim burada da öyle oldu.

Bir vakitler aralarından su sızmayan o dünya ahret kardeş, hatun kişiler, şimdi birbirlerini çekemiyor, birbirlerinin arkasından söylemediklerini bırakmıyorlardı. Demiryolcu'nunkine sorarsanız, Öğretmen'inki kadar aşağılık insan yoktu. Albay'ınkine bakılırsa, asıl Mal Müdürü'nünki gibi malın gözü bulunamazdı.

Evvela iki partiye, sonra üçe, sonra dörde ayrıldılar. Kocalar dolduruldu. Çocuklar kışkırtıldı. Ufak tefek arbedeler, mahkeme kapısına kadar uzamak istidadı gösteren ağız dalaşları oldu. Fakat sonra barıştılar, sonra yine bozuştular. Daha sonra darılıp barışmaya alıştılar. Medeniyet icabı, sabahleyin birbirlerine sövüp akşamüstü arkadaşça poker çevirmeyi öğrenmişlerdi artık...

Daha nesini anlatayım... Kooperatif yakında üçüncü kuruluş yılını tamamlayacak. Bugüne bugün semtin otokton ahalisi ile kooperatifin üyeleri, mümkünü yok, ayırt edilemiyor.

Kaymakam'ın oğlu iki kere üst üste ihtilastan[8] hüküm giydi. Kaptan Bey bu yaştan sonra kırk yıllık karısını boşayıp genç bir kadın aldı. Gümrükçü'nün kızı kürtajcılara taşınıp duruyor. Bilmem doğru bilmem yalan, Mal Müdürü'nünki için de, "karşı Mebus'un şoförünü jigolo tutmuş" diyorlar.

8 *ihtilas:* Aşırma, para çalma.

İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek

Doktorun köşkünde radyo çalınıyor. Kahvede radyo, bitişikte radyo...

Radyosu olanlara gıpta ediyorum. Bana öyle gelir ki, radyosu olan insanda aşağılık duygusu barınamaz. Aç düğmeyi, en büyük orkestralar başucunda çalsın; kapa düğmeyi, reisicumhurun lafı ağzında kalsın.

Particilik hastası bir arkadaşım var. Sevmediği bir siyasi konuşurken hoparlörü açа kısa adamın sesini titretir, nutku kepazeye çevirir bırakır. Sonunda "Kes lan" diye çattadan kapatışı da caba... Aynı şeyi Meclis'te bir başvekil yapsın göreyim.

Radyosu olan, başvekilden değil, kraldan da üstündür. Kral yaldız kaplamalı şeref locasında otursa dahi, konseri yine herkes gibi efendi efendi dinlemek, çalınan parça bitince de usulü dairesinde alkışlamak zorundadır. Halbuki siz, Rigoletto'yu dinlerken tıraş olabilir, yan gelip yatabilir, kadınsanız ağda kaynatıp bacaklarınızdaki fazla tüyleri yolabilirsiniz.

Hava durgun. Asfalt cadde ay ışığında sessiz akan bir dere gibi uzuyor. Yalnızım. Boş caddede, gölgemi kovalayarak ilerliyorum.

"Nasuh İsveçliye tek kolunu veriyor. Almadı, şark kündesi deniyor. Olmadı. İsveçli güzel bir kılçık atarak doğruluverdi. Şimdi karşılıklı oyun arıyorlar. Nasuh birden tek daldı, hayır çift dalıyor. Amman ne güzel! İsveçli köprüde. Nasuh abanıyor. Köprü kırılmak üzere, kırılıyor... 30 santim kaldı. 20 santim kaldı. Oluyor, oluyor. Tamam. Nasuh Akar ikinci devrenin ilk dakikasında tuşla galip."

Kahvedekilerin hoşlandığı bu. Sade kahvedekiler mi, sosyete bayanları da bundan hoşlanıyor. Ama onlar dinlemekten zevk almazlar. İlle yakından görmeli. Ne nedir? Ne denebilir?

Aslan güreşçilerimize ebediyen şan olsun!

Köşeyi dönüp karakol sokağına sapınca, Spor Sarayı'nın uğultusu yerini içli bir keman konçertosuna bıraktı. Gördün mü kültürlü insanı. Bu istasyonu muhakkak Şellâle bulmuş olacak. İnce kızdır

şu Şellâle vesselam... Üstüne üstelik Kontiya üyesidir de, "Ruhu ebediyen bir müzik denizinde yüzmeli imiş." Kendi böyle söylüyor. Şimdi bermutat[1] radyonun yanındaki sedirde ayaklarını altına almış oturuyordur. Elleri çenesinde, gözler yarı kapalı, yüzünde metafizik bir ifade, neredeyse ağlayacak. Klasik müziği pek alıp satmayan babası ise ya gazetesini okuyor, ya dişlerini karıştırıyordur. Annesine gelince, şu anda nansuk[2] üzerine pembe pamukaki ile fisto yapmakta; fakat aklı yine kim bilir nerede, kiminle fink atmaktadır. Bilirim, o da keman konçertosundan pek hoşlanmaz. Onun bütün zaafı olgun erkek sesi...

"Jean Sablon'a bayılıyorum" demişti bir keresinde. "Bing Crosby de fena değil ama Jean Sablon başka."

"O nezleli sesin nesinden hoşlanıyorsunuz?" diyecek oldum.

Kırk bahar görmesine rağmen hâlâ diri ve canlı kalmış göğsünü, körük gibi şişirip indiren bir iç geçirişle;

"Bilmiyorum" dedi. "Bunu sormayın bana. Sebebini tahlil edebilmiş değilim. Fakat o şarkı söylerken, konuşur gibi, fısıldar gibi, çay masasında, ocak başında, sade size, yalnız size, mahrem bir itirafta bulunur gibi şarkı söylerken ta içinizde, ruhunuzun en derin tellerinin ihtizaz ettiğini, bütün benliğinizin, bütün ruhunuzun en derin yerinden sarsıldığını hissedersiniz."

Nasıl... 19. asrın psikolojik romanlarını hatırlatmıyor mu? Dünyamız gittikçe maddileşiyor beyler. Bugüne bugün kalın bacaklı kız lisesi talebeleriyle hassas ruhlu muallime hanımlar da olmasa, bu içli tiratlara nerede rastlayabileceğiz?..

"Akşamlar hayır evlat."

"Akşamlar hayır üstat."

"Güzel gece... Gezmeye çıktın?.."

"Öyle... Bakıyorum sen radyo çalmıyorsun!"

"Buyur?.."

"Sen radyo çalmıyorsun, diyorum."

"Hiç çalmam olur? Bu akşam Münir söyloor. Ama ta vakit var. Şimdilik sükûtu dinloorum. Bazen sükût en güzel müziktir."

---

1 *bermutat:* Âdet olduğu üzere, alışıldığı gibi, her zamanki gibi.

2 *nansuk:* İç çamaşırı ve işlemelerde kullanılan sık dokunmuş ince patiska.

Terzi deyip geçmeyelim. Viçen Efendi filozof adamdır, artist adamdır, müzisyen adamdır. Vaktiyle piyano da çalarmış... 29 teşrin gecesi Çamlı gazinonun bozuk akortlu piyanosunda verdiği konser bütün mahallenin hatırındadır. Cezayir marşından Leblebici Horhor'a kadar bütün repertuarını, o gece bir bir önümüze döktürdü.

Viçen Efendi alaturka, alafranga diye bir tefrik yapmıyor. Münir'i de dinlermiş, Gigli'yi de. "Sanatın Türkü gâvuru oluur?" diyor. Ne doğru bir laf. Üzerine ciltlerle kitap yazılabilir.

Viçen Efendi Münir'i dinliyor, Şellâle Menuhin'i, falan şunu, filan bunu. Radyonun şıkır şıkır ıskalasında her zevke, her seviyeye göre bir program var.

Miralay Bey, kahramanlar saatine düşkün; Celep Kâzım, gelir vergisi cevaplarına... Çocuklar, çocuk saatini dinliyor; ev kadınları, çamaşır yıkama dersini.

Hatta dahası var. Ben bir kere bizim enişte beyi radyoda alkış dinlerken yakaladım. Hoş görmeli, ne de olsa eski mebus. Musiki nasıl ruhun gıdası ise alkış da galiba bazı onurların bir nevi C vitamini. Onsuz kalınca skorbüte tutulan az bünyeler mi gördük.

Herkes istediğini dinliyor. Kimi konser, kimi kaval, kimi ajans haberi, kimi İngilizce dersi.

Ben size bir şey söyleyeyim mi; hürriyetmiş, demokrasiymiş, insan hakları imiş, hepsi fasa fiso bunların. İnan olsun böyle. Şu baygın baygın hanımeli kokan İstanbul gecesi ve her evden yıldızlı semaya yükselen şu çeşitli radyo sesleri yok mu, işte hürriyet de bu, demokrasi de, insan hakları da. "Hürriyetin bir tarifini yap" deseler bana, "Hür adam, radyosunda istediği şarkıyı dinleyebilen adamdır" derim.

Çok olmadı. Avrupa'nın göbeğinde bir akıllı, yabancı istasyonları dinleyemesin diye bütün radyolara hususi mühür takmaya kalkmadı mı? Tıpkı bekâret kemeri gibi.

"Sen" diyordu. "Benim uğrumda ölmeye yeminli Hans, sen, sarı örgülerini omuzlarına salıvermiş Gerda, siz, Krupp firmasının muhasebe kaleminde çalışan Herr Müller, siz, üstüne karalahana kokusu sinmiş Frau Krause, hepiniz hepiniz, bu akşam, önce askeri marşlar programını, sonra Tanhauser operasının uvertürünü,

sonra Goebbels'in yarınki Völkische Beobachter'de çıkacak başmakalesini ve en sonda da gençlik korosunun okuduğu 'dünya yarın bizimdir' şarkısını dinleyeceksiniz... Nedeni niçini yok. Çünkü ben öyle istiyorum."

Ama ne oldu sana, sökmedi tabii. Sökmez de zaten. Harp, enninde sonunda istediği şarkıyı dinlemek isteyenlerin zaferiyle neticelendi.

Yanımdan ağır ağır bir otomobil geçti. Onun bile radyosu var. Eczacı kalfasının bile var. Bahçıvan Manol bile geçende taksitle dört lambalı bir Philips aldı.

Benim radyom olsa ne dinlerdim, diye düşündüm. Herhalde bunların hiçbirini. Ben dinlesem, dinlesem...

İşte o sırada inanılmayacak bir şey oldu. Tren hattındaki evlerin birinden ılık geceye billur gibi bir kadın sesi, tanıdığım, bildiğim, sevdiğim, hatırasını aklımdan silemediğim, silemeyeceğim, tatlı, şuh, kıvrak, en azdan çıktığı göğüs kadar sıcak bir ses yayılıverdi. Ta kendisi, Martha Eggert...

Donau so blau... ram pam, pam pam

Taaraaraaraam... pam pam, pam pam

Bu istasyonu bulan elleri o anda sarılıp öpebilirdim.

Benim radyom olsa işte ebediyete kadar hep onu dinlerdim. Şarkı söylemese de, sırf bir istasyonda spikerlik etse bile. Hep onu, sırf onu. Bıkıp usanmadan, sabahtan akşama, hava raporundan ticaret borsasının muameleye müstenit kapanış fiyatlarına kadar...

O sesin, "Buğday yumuşak Polatlı 8-9 çavdarlı 32 kuruştan, mercimek yeşil Tokat 30 kuruş elli santimden 33 kuruşa kadar" deyişi bile başlı başına şiir olur muhakkak.

Martha Eggert benim sivilceli çağımın ilk sevgilisidir. Resmi yıllar yılı yatağımın başucunu süsledi. Mücerret, bir göz kırpışını, bir dudak büküşünü tekrardan görebilmek için *Bitmemiş Senfoni*'ye tam 7 kere gitmiştim. Hele orda, sırtında incecik bir sabahlık, Schubert'i düşünerek mehtaplı gecede balkona bir çıkışı vardır, aradan on altı yıl geçmesine rağmen dün gibi gözümün önünde.

Martha Eggert ılık gecenin içinde bülbül gibi şakıyor. Tuna'nın mavi dalgaları sanki yeryüzündeki bütün gamı kederi akıntısına almış, sürüp götürmekte.

Bu ses kaç geceler şekil alıp odama girmiş, ayağında diz boyuna kadar Macar çizmeleri, gözlerinde yanıp sönen o çapkın parıltı, dudağında insanı deli eden o ıslak tebessüm, hem dans edip hem şarkı söyleyerek kaç uykumu bana haram etmiştir. Jean Kiepura ile evlendiğinde günlerce yemeden içmeden kesilmiştim. Sonraları sırf ona benzediği için, Alman mektebinden bir de kız sevdimdi...

Şakı güzel bülbülüm! Şakı benim altın sesli kanaryam! Sen söylerken dünya daha güzel, gece daha ılık, hava daha berrak oluyor.

Ne olurdu Tanrım, harp olmasa, hastalık açlık ortadan kalksa, insanlar birbirleriyle boğuşmaktan vazgeçseler, böyle rahat ve sakin, kendi köşeciklerinde kendi istedikleri şarkıları dinleseler. Arada bir böyle kurbağalar vakvaklasa, ağustosböcekleri ötse, denizden gelen tuz kokulu bir meltem yaprakları titretse...

Martha Eggert'in radyodan fışkıran sesi göklere, yıldızlara yükseliyor, oradan bir altın yağmuru gibi bağların, bahçelerin, tarlaların üzerine dökülüyor.

Bir de Schubert'in serenadını söylese. Her seferinde gözümden yaş getirir kâfir. Hayır bir başka şarkıya geçti. Söylesin de ne söylerse söylesin.

Sırtımı kestane ağacına dayadım. Gözlerimi kapadım. Zihnim rüzgârını bulmuş bir gemi gibi tam pupa yelken hayal enginlerine açılıyordu ki... Çat... Hoyrat bir el radyonun düğmesini kapatıverdi.

Öyle oldum ki o an, "Bırak çalsın be kardeşim, n'olursun çalsın" diye yalvaracaktım.

Âlemin radyosuyla keyif çatmanın sonu budur işte.

Çiçek kokulu bir rüzgâr alay eder gibi kravatımı uçuruyor. Benim nasibim böyle zaten... Ben ne vakit bir şeye el atsam, ne zaman hoşuma giden bir şarkı dinlemeye kalksam, çat... Hemen düğmeyi kapayan bir el çıkmıştır muhakkak.

İnkisara uğramamak için hiçbir şarkıyı fazla sevmeyeceksin.

Şu anda dünyanın her köşesinde binlerce, yüzlerce, milyonlarca insan radyolarının başına oturmuş, istedikleri şarkıyı dinliyorlardı. Bir benden başka, bir benden... Ben radyosuz insan, ben zavallı, ben boynu bükük, ben aşksız, ben eşsiz, ben şevksiz, neşesiz, bütün arzularının peşinde daima kurulu kalmaya mahkûm nasipsiz insan, ben hep böyle sittin sene başkalarının dinlediğini mi dinleyecektim? Benim de arzularım, ümitlerim, başkasının

keyfine ve emrine bağlı olmadan dinlemek istediğim şarkılarım olmayacak mı idi?

İşte 34 yıllık çalışmanın, çırpınmanın, didinmenin, ümitlerin, isteklerin dört kelimelik hüsranı.

"Başkalarının radyosunu dinleyen adam!"

Halbuki böyle mi olacaktı? Böyle mi olmalıydı?

İçim bir anda Spor Sarayı'nın güreş minderine dönmüştü. Talihim onuruma tırpan atıyor, onurum hafızama çift kle takmaya uğraşıyordu. Utanmasam, dudağımı dişlemesem, sokak fenerinin ışığında ağlayacaktım.

Çaresiz yürüdüm.

Gece ılık ve sakindi.

Maltepe taraflarında bir ışıldak, gökyüzüne doğrulmuş, yıldızlı semada düşman uçağı arıyordu.

8'den 9'a Kadar

Haydarpaşa Lisesi'nin saati güya *sekizi* çalacaktı. Fakat beşten sonraki vuruşlar kar tipisinin içinde eriyip gitti.

Nöbetçi hariciye asistanı, dahiliyenin pencerelerinden birine çıkmış, puslu şubat sabahını seyrediyordu:

Askeri hastanenin üzerinde bir parçası görünen kurşuni deniz, baytar mektebinin bacasından havaya savrulan pas rengi duman, çuvaldan kukuletasının üstü bembeyaz kar tutmuş ihtiyar arabacı sanki empresyonist bir ressamın titrek fırçasından yeni çıkmış gibi idiler. Sade renkler değil sesler bile bir soluk bugün. Sis düdüğünün sesi bile bir boğuk çıkıyor, tipinin içinde bir ötüp hemen sönüyor. Yoldan geçen tramvayın çanı da öyle...

Genç asistan, birdenbire karla surdin[1] arasında bir benzerlik yakalar gibi oldu.

Gece iki kere hastaya uyandırılmıştı. Uykusunu alamadığı zamanlar ne hikmetse zihni hep böyle abuk sabuk şeylere takılırdı. Pencereden koridora atladı.

Koridor, kızarmış ekmek, lizol ve eter kokuyordu. Dahiliyede hademe kadınlarla erkenci bir laboranttan başka kimseler yoktu. Hariciye asistanı şövalye yüzüğü ile kalorifer borularına vura vura, kendi servisine döndü. Az evvel havalansın diye penceresini araladığı odaya bir araba soğuk doluvermişti. Pencereyi kapadı. Radyatörün musluğundan yere şıp şıp damlayan suyun altına, ayağı ile teneke bir kutu sürdü. Sonra önlüğünün beyaz kollarından büsbütün esmer ve kıllı çıkan iri kemikli erkek ellerini kalorifere uzattı. İnce, uzun, durduğu yerde duramayan sinirli parmakları vardı. Niessen bu eller için "Feine, gearbeitete haende"[2] demişti. Bunu söylerken "Ah bu çocuğun elleri bende olsa" der gibi bir haset vardı sesinde. O da zaten dünyada en çok bu elleriyle övünüyordu. Kendini küçük yaşta zorla kemana başlatan amcasını, o anda şef-

1 *surdin:* Çalgılarda sesi kısmaya yarayan alet.

2 Hoş, bakımlı eller.

katle hatırladı. Ne kadar da ısrar etmişti rahmetli. Sanki operatör olacağını keşfetmiş gibi.

O sırada dahili telefon zırladı.

"Alo?.."

"..."

"Köylü kadın mı? Nerde vurmuşlar?"

"..."

"İntaniyenin önünde de niye intaniyeye haber vermemiş?.."

"..."

"Hay Allah kahretsin! Dur, ben kapıya geliyorum."

Sırtına siyah pelerini attı. Uzun bacaklarıyla koridoru bir solukta geçip koşa koşa merdivenleri indi.

Yaver ağa, aşağıda, bir mektepli çocukla becelleşip duruyordu. Oğlan doktoru görünce ona doğru yürüdü:

"Yarım saattir bu adama dert anlatamıyoz be abi" dedi.

"Nerde yaralı kadın?"

"Biraz ilerde, Askeri Hastane'nin yanındaki sokakta."

"Öyle de niye intaniyeye haber vermedin?"

Oğlan düşündü. Sahi niye oraya haber vermemişti?

"Karların içinde kıvranıp duruyor abi" dedi. "Mesuliyet size aittir. Bak benden söylemesi."

Doktor teskerecilerin koğuşuna seğirtmişti bile. İçerde teskerecilerden yalnız biri, çopur yüzlüsü vardı. Adam oturmuş, pencerenin önünde sigara içiyordu.

"Çabuk sırtla şu sedyeyi, öbür arkadaşın nerede?" Çopur yüzlü teskereci sigarasını tablaya bastırıp;

"Ayak yolunda olmalı" dedi.

"Tam bulmuş zamanını... Tut öbür tarafından."

Kapıcının yamağı onları sedyeyle görünce, koşup arka kolları doktorun elinden aldı. Mektepli çocuk önde, öbürküler arkada, sokağa fırladılar.

Dışarda rüzgâr karları bildiği gibi savuruyordu.

Çocukla asistan kaldırımın yumuşak karına çıkınca rahat bir koşu tutturdular. Doktor lisedeyken bir ara 800'e çalışmış, fakat bir defa olsun üçüncülükten yukarı çıkamamıştı. Şimdi geniş fulelerle bayır aşağı koşarken "Aferin be, pek hamlamamışız" diye düşünüyordu.

Teskereciler de ilkin onlar gibi koşacak oldular, fakat çabuk yorulduklarından ister istemez adetaya[3] çevirdiler.

Yoldan gelip geçenler durmuş, pelerinini rüzgârda uçura uçura koşan genç doktorla, onu çok geriden takip eden sedyecilere meraklı gözlerle bakıyorlardı.

Askeri Hastane'nin köşesindeki sokağa sapınca çocuk "İşte" diye gösterdi.

Yaralı kadın, uzaktan, karların içine bırakılıvermiş alacalı bir bohçayı andırıyordu. Rüzgâr karları duvarın dibine yığdığından, burası beyaz dalgalı bir deniz gibi kabarmıştı. Dizlerine kadar kara batarak kadının yanına sokuldular. Kadının gözleri açıktı. Fakat onları görünce kapayıverdi. Acıdan kasılmış yüzü beyaz karların ortasında büsbütün sarı görünüyordu. Doktor çömelip kadının bileğini eline aldı. Nabız hızlı, fakat dolgun atıyordu. Ortada kan lekesine benzer bir şeyler de yoktu.

"Yaran nerde kadınım?"

Kadın gözlerini aralayıp ürkek ürkek bakındı. Sonra tekrar kapadı. Yüzünde belli belirsiz bir pembelik dalgalanmıştı.

"Söylesene nerde yaran?"

Kadın yine gözlerini açtı, usulca, sanki doktordan başkasına duyurmamak istercesine;

"Doğurdum, dohtur" dedi. Ve doktor kadının yeşil şalvarında kıvıl kıvıl bir şeyin kıpırdandığını ancak o zaman fark edebildi.

Teskereciler de o ara vaka mahalline yetiştiklerinden, sedyeyi yere bırakmış, kadına bakıyorlardı.

"Doğurmuş mu?"

"Ne diyorsun?"

"Doğurmuş ha..."

"Bak şu Allah'ın işine."

Genç asistan;

"Susun" diye bağırdı.

Sesi, eşya dolu bir sandık odasında imişler gibi havada hiç akis bırakmamıştı.

Teskereciler birden tıs oluverdiler. Şimdi yalnız soluk alışları ve ayaklarının altında sıkışan karın yumuşak çıtırtısı duyuluyordu.

---

3 *adeta:* Atların hafif koşu şeklinde yürüyüşü.

"Getirin sedyeyi şöyle... Sen başa geç başa... Şu yana oğlum şu yana... Çek daha bana doğru... Biraz daha."

Kapıcı yamağı bu işe alışık olmadığından hep ters manevra yapıyor, gelip gelip doktorun ayaklarına çıkıyordu. Doktor eğildi, kadını koltuk altlarından kavradı:

"Sür şunu altına yahu... Amma adamlara çattık."

Teskerecilerden ikisi birden aynı zamanda eğildiklerinden, orta yerde tos ettiler. Bereket mektepli çocuğa; el çabukluğu ile sedyeyi kadının altına sürüverdi. Bu iş bitince doktor aşağı geçti. Kadının, kenarından beyaz yün çorapları görünen Çörçil kunduralı ayaklarından birini alıp usulca sedyeye aktardı. Bu da bitince iki elini şalvarın altına soktu. O küçük ve hareketli cismi büyük bir ihtiyatla kaldırıp usulca sedyeye bıraktı. Dışarda kalan bacağını artık kadın kendiliğinden çekivermişti.

Arkaya çopur yüzlü teskereci[4] geçti. Önü acemi oğlana bırakmıştı. Mektepli bir yanda doktor öbür yanda, yola düzüldüler.

Şimdi rüzgâra karşı yürüdükleri için soğuk nefeslerini kesiyordu. Kadın hayli ağır olmalıydı ki teskerecilerin omuzları iyice aşağı düşmüş, sanki kolları uzamıştı. Çopur yüzlüsü ikide bir yüzünü omzuna sürüp terini siliyordu.

Kendini emniyette hissedince kadının bir çenesi açılsın:

"Çamaşıra gidiyordum" diye başladı. "Tenirden bilem, bögünü de çıkarır sandım. Allah'tan işte. Olacağı varmış. Gurbanın olam dohtur efendi bir telifon et. Şimcik beklerler beni. İbraam Beyler dirsin. Edirne mapusu oluyo. Ocağı yakmışlardır, beklerler beni."

Doktor sinirleniverdi:

"Yat yattığın yerde be kadın" dedi. "Bırak ne halt ederlerse etsinler, sen sağ kurtulduğuna şükret."

Kadın;

"Sağ olun var olun" dedi. "Allah cümlenizden ırazı olsun. Allah ne muradınız varsa versin. Ama tabanını öpem bir haber ilet. Çamaşırları ıslatmışlardır. Bekler dururlar beni. İbraam Bey dirsin. Apurtmanı var Yeldirmeni'nde. Gelemiyor Aççe kadın dirsin. Halı keyfiyet böyle dirsin."

---

4 *teskereci:* Sedyeci.

Yol biraz daha uzasa doktor kadını tokatlayacaktı. Tam mektebin önüne varmışlardı ki ayak yolundaki işini bitiren asıl teskereci ile karşılaştılar. Adam kemerini bile bağlamadan koştu geldi, kapıcı yamağını itip ön kollara yapıştı. Yaver ağa onları görmüş, kapıyı ardına kadar açmıştı.

"Yukarı telefon ettim, her şey hazır" dedi.

Doktor;

"Yaralı değil, lohusa imiş. Sen asıl Zeki Bey'e telefon edeydin" dedi.

Arap kapıcı o kadar şaşmıştı ki ayaklarının karını silmeden doğum kısmına doğru giden teskerecilere çıkışamadı.

Doktor kadını doğum kısmına teslim ettikten sonra hızlı hızlı hariciyeye geldi. Masanın başına geçip oturdu. Soğuk havada koşmak onu birden canlandırıvermişti. Bu hızla oturdu, bir solukta, taburcu olan şehir bandosu trampetçisinin raporunu yazdı. Sonra ambara düşüp bacaklarını kıran çarkçının radyografisini ışığa tutup, tetkik etti: Sağ femurde bir, sol tibianın bilek nahiyesinde ise iki fraktür vardı.

Tam o sırada nisaiye kliniğinden Sabahat hemşire kapıda göründü. Bu kız, önüne bakıp sustuğu zaman filvaki soluk yüzlü mıymıntı bir şey görünürdü ama konuşmaya başlayıp da gözleri ışıl ışıl parladı mı doğrusu pek cana yakın olurdu. Hafiften Jenifer Jones'u hatırlatıyordu. Doktor ona rastladıkça takılmadan edemezdi.

"Hayrola?"

"Hayırlar efendim."

Kız durdu:

"Getirdiğiniz kadın..."

"E..."

"Getirdiğiniz kadın rica ediyor. Siz evini biliyormuşsunuz. 'Telefon etsin' diyor."

Doktor kızı dik dik süzdü, işin mi yok senin gibilerden. Sonra radyografiyi tekrar pencereye doğru kaldırıp baktı.

Esmer hemşire ne yapacağını kestiremiyor, doktorun parlayan gözlük camlarında karın yağışını seyrediyordu.

Kendi kendine mırıldanır gibi;

"Ocağı yakmışlardır da..." dedi.

"Yakmışlarsa söndürsünler."

"Çamaşırları ıslatmışlardır."

"Nasıl ıslatmışlar?"

Sabahat hemşire doktorun cahilliğine güldü. Doktor, çamaşır ıslatmanın ne demek olduğunu birden istidlal[5] edemeyişine kızdı.

"Ne halt ederlerse etsinler" dedi. "Her iş bitti, şimdi de çamaşırcı tellallığı mı edeceğiz?"

Hemşire uzun ve becerikli parmaklarıyla evvela hotozunu, sonra da saçlarını düzelterek;

"Siz bilirsiniz" dedi. "Elçiye zeval yokmuş. Benden söylemesi."

Doktor birden yatışıvermişti. Zaten birden kızar, birden yatışırdı. Kızın edasını taklit ederek;

"Ya öyle mi?" dedi.

Hemşire;

"Hayır öğle olmadı. Henüz sabah" dedi.

Güzel bir cevap verdiğine, doktoru bozum ettiğine kaniydi. Sabahat hemşire iyi idi, hoştu, hatta boş saatlerinde İngilizce de öğreniyordu ama işte, hâlâ sakızlı mahalle kızı esprilerinden bir türlü kurtulamamıştı.

Doktor piposunu yaktı. Bu kız ancak başhemşireye kızıp da ağladığı zaman enteresan oluyor, diye düşündü.

Sabahat hemşire gözlerini onun gözlerinden çekmeden;

"Bakıyorum siz bu sabah yine solunuzdan kalkmışsınız" dedi.

"Ben her sabah solumdan kalkıyorum, yatağımın sağı duvar."

Kız, hâlâ demin verdiği güzel cevabı düşündüğünden, doktorun nüktesini anlayamadı ve birden toparlanarak;

"İyi ya, ben gidiyorum" dedi.

Lastik ayakkabılarının üzerinde kıvrak ve çevikti. Tam çıkıyordu ki tekrar döndü:

"Bir sevap yaptınız, bari tam yapın" dedi. "Edirne Mebusu İbrahim Bey'in eviymiş. Rehberde numarası olacak."

Çamaşırcı kadına iyilik etmekten çok, doktorun dalına basmak için direniyor gibiydi.

Genç adam piposunu ağzından alıp;

"Git kızım git. Günaha sokma beni sabah sabah" dedi.

---

5 *istidlal:* Bir konuda kanıtlara dayanarak sonuç çıkarma.

"Başüstüne efendim, gidiyorum."

Kız bunu son derece alaylı bir sesle söylemişti.

Doktor gözlerini açtı. Bir şey söyleyecekti. Fakat esmer hemşire kıçını kıvırarak çıktı. Kapıyı da hızla kapadı.

Doktor ne yapacağını unutmuştu. Çarkçının radyografisini yeniden aldı. Sonra bıraktı. "Saat dokuza çeyrek var. Feridun Bey nerede ise gelir. İster misin bugün sisten vapur işlemesin." Nöbet defterini önüne çekip evvelce yazdığı iki maddenin altına şunları ilave etti.

3 – Saat sekiz buçukta askeri hastane sokağında bir köylü kadının yattığı haber alınarak yardımına koşuldu. Ve bunun bir doğum vakası olduğu görülerek hasta ile çocuk nisaiyeye yatırıldı.

4 – Başkaca kayda değer bir hadise olmadı.

(İmza)

Telefon rehberi biraz ötede sinsi sinsi sırıtıyordu. Kendi dahi farkında olmadan yaprakları çevirdi. Ahizeyi elinde buldu.

Hattın öbür ucundaki ses son derece dişi ve ahenkli idi.

"Ne?" dedi. "Çamaşırcı mı? Ne diyorsunuz? Doğurdu mu? Tam doğuracak zamanı bulmuş. Peki şimdi ne olacak?"

Sahi şimdi ne olacaktı? Doktor;

"Bilmem" dedi. "Artık bir başkasını bulursunuz."

"Nasıl buluruz, kolay mı bu havada?"

Ahizedeki ses arkada birine seslendi:

"Gördün mü anne başımıza geleni, Hatice kadın doğurmuş!"

Telefonun öbür ucunda ana-kız, kalın sesli bir başka kadın daha anlaşılmaz bir şeyler konuşuyor, münakaşa ediyorlardı.

Nihayet kız ahizeye dönüp;

"Peki" dedi. Kapadı.

Sesi bir dargındı. Sanki kadının doğurmasından doktoru mesul tutuyormuş gibi.

Doktor reseptörü yerine koydu.

Bütün bunlar ona, gece görüp de tafsilatını unuttuğu bir rüya gibi geliyordu.

Uykusuzluk bana gelmiyor, diye düşündü. Haydi 12 numaralı hastaya kaldırılmasını anlıyordu. Sancısı vardı adamın. Fakat ka-

dınlar koğuşundaki muallime hanımın telaşı tamamen fuzuli idi. Evet fuzuli. Düpedüz isteri idi onunkisi.

Telefondaki sıcak ses hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Birden gözünün önüne gürül gürül yanan bir ocak geldi. Alevlerin ortasında dibi isli bir kazan. Kazanın içinde ıslak çamaşırlar; yatak çarşafları, yorgan yüzleri, mebus beyin ekşi ter kokan iç fanilaları, karısının koltuk altları sararmış entarileri, küçük hanımın bluzu, kombinezonu, ufacık külotları...

Genç asistan, "Tövbeler olsun" diye mırıldandı. Yüzü sivilceli, abaza öğrenciler gibi kendini açık saçık hayallere kaptırmaktan bayağı utanmıştı. Kalktı, hiç lüzumu yokken ellerini yıkadı. Sonra yandaki havluya iyice kuruladı. Kurularken de sol kaşını hafifçe kaldırıp aynada kendini süzdü. Bu haliyle az buçuk Charles Boyer'i hatırlatıyordu.

Sonra kendine kızdı. Pencerenin önüne gidip dışarı baktı. Karın altında Karacaahmet bir masal ormanını andırıyordu. Bahçedeki çamdan havalanan bir karga, yere lök gibi kar parçaları düşürdü.

Genç asistan tekrar masanın başına oturdu. Karın altında sırılsıklam doğum sancısı ile kıvranan çamaşırcıyı düşündükçe acıyacak gibi oluyordu, fakat vazgeçti. Yıllarca evvel Yakup Kadri'nin *Yaban*'ını okumuştu. Anadolu'da lohusaların ipe tırmanıp çocuk doğurduğunu, doğan çocukların yarı beline kadar toprağa gömüldüğünü biliyordu. Onun için çamaşıra giderken şalvarına doğuran kadını talihli bile buldu. Nisaiye kliniğinde doğurmak her çamaşırcıya nasip olmasa gerek.

Ama ocağı boşuna yakmışlardı. Çamaşırı ıslatmışlardı. İşte bu fena idi. Bu çok fena idi. Nasıl da çıkışıyordu telefondaki kız. Esmer mi acaba, diye düşündü. Çok gevrek bir sesi vardı. Birden parlayışına bakılırsa ateşli bir şey olacak. Kızınca burun kanatları titrer ihtimal. Burun kanatları titreyen kızlara da bayılırdı. Baksana apartmanları da varmış. Oldu olacak bir de çamaşır makinesi alsalardı. Yazık şimdi, kombinezonlar yıkanamadı.

O sırada Burhanettin pür telaş içeri daldı. Burhanettin ufak tefek, staja onunla beraber başlamış, gözlerini sık sık kırpan bir asistandı.

"Neredesin birader?" dedi. "Feridun Bey geldi seni soruyor."

Doktor, sanki uykudan uyanmıştı:

"Bir şey mi söyledin?" dedi.

"Bugün salı, dedim. Saat de dokuz, hoca seni soruyor. Sen burada şiir mi yazıyordun?"

"Ne şiiri yahu. Yaralı toplamaya gittik."

"Ne yaralısı?"

"Yolun ortasında bir kadın bıçaklamışlar."

"Vay canına, kim bıçaklamış?"

Genç doktor "elinin körü" diyecekti, demedi.

"Ben sade yaralıyı kaldırdım" dedi. "Git katili de sen buluver."

Feridun Bey gelmiş soyunmuş, önlüğünü giyiyordu. Baş doktorla konuştuklarından nöbetçi asistan içeri girmedi. O sırada koridorun başında uzun boylu bir kız belirmişti. Bu, staj gören son sınıf talebelerinden biri idi. Göz alacak kadar beyaz bir teni, fakat buna inat gece kadar karanlık saçları vardı. Doktor onun çıplak kollarındaki ve bilhassa üst dudağındaki siyah ayva tüylerine bakarken, içi bazen gıcıklanır gibi olurdu. Kız dalgın dalgın yanından geçiyordu ki, genç asistan;

"Ne olmuş yani Gülperi Hanım?" diye laf attı. "Sabahları olsun selamınızı esirgemezdiniz. Onu da mı kestiniz artık?"

Gülperi Hanım ya duymamış, ya duymazlıktan gelmişti. Üzgün ve yorgun görünüyordu. Bir kızın adı Gülperi, bu kadar iri gözleri, böylesine ince bir beli olsun da tıp tahsiline kalksın... Cinayet.

"Evet size söylüyorum küçük hanım... Artık insanı görmemezlikten geliyorsunuz."

Kız döndü. Geri geldi.

"Affedersiniz farkında değilim" dedi. "Çok sinirliyim de bugün."

Genç asistan;

"Yoksa sizin çamaşırcı da bugün mü doğurdu?" dedi.

Gülperi Hanım iri kirpikli yeşil gözlerini kocaman kocaman açıp hayretle doktorun yüzüne baktı. İhtimal kendine yakıştırdığı bu pozda daha da kalacaktı. Fakat birdenbire öksürmeye başladı. Çünkü şaşkınlıktan çikletini yutmuştu. Öksürdü... Öksürdü... Öksürüğü bitince;

"Pardon" dedi. "Espriyi anlayamadım da doğrusu. İzah eder misiniz?.."

"Espri için filan söylemedim" dedi doktor. "Aslına bakarsanız ben de ne demek istediğimi bilmiyordum."

Doğru söylüyordu. Birdenbire öyle dilinin ucuna gelivermişti işte. Tekrar, "Uykusuzluk bana gelmiyor" diye düşündü. "Hay Allah kahretsin, kız da bir şey sanacak."

Kar ve fırtına şimdi durulmuş, hava birden açıvermişti. Pencerenin üst camından koridora soluk bir sabah güneşi vuruyor, Gülperi'nin sol kolunu, sol kolunun ince bileğini ve bu ince bilekteki zarif kol saatini aydınlatıyordu.

Doktor eğilip kızın saatine baktı.

Saat şimdi elifi elifine *dokuzu* gösteriyordu.

Tuş, Kızıl Saçlı Amazon, Made in USA, İki Komşu, Eller, Kaptanın Namusu, Bir Motorda Dört Kişi, Allegro ma non troppo, Bir Kavak ve İnsanlar, Kooperatif, İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek, 8'den 9'a Kadar adlı öykülerden oluşan *Tuş*, 1950'lerde Haldun Taner öykücülüğünün iyice belirmesini sağlayan kitaplardandır.

Okuru hızla saran akıcı anlatımı yanı sıra derinlik, incelik, kurgu işçiliği, gözlem ve ayrıntı çeşitliliği ile dikkat çeken öyküler toplamı.

"Taner, bu kitabında da o kendine özgü ve rint bir eğleni çizgisini sürdürür."

Behçet Necatigil

ISBN 978-975-08-3612-1

9 TL

2016
THG
0409158
ENF